Hafiz Ibn Kesir

PRIČE IZ KUR'ANA

ilum

Ibn Kesir

PRIČE IZ KUR'ANA

ilum

Hafiz Ibn Kesir
Priče iz Kur'ana
Naslov originala: "Stories of the Qur'an"
Dar El-Manarah

Izdavač:
Ilum, d.o.o., Bužim

Za izdavača:
Fahrudin Sijamhodžić

Prijevod sa engleskog:
Adnan Hafizović, prof.

Recenzija:
Amir Mehić, prof.

Lektura:
Enes Mesić, prof.

Dizajn naslovne strane:
Haris Taći

Korektura i DTP:
Ilum, d.o.o.

Urednik:
Fahrudin Sijamhodžić

Prodaja i distribucija:
Ilum, d.o.o.
mob.: +387 62 15 71 80
email: ilum.d.o.o@gmail.com

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-236.5

HAFIZ Ibn Kesir
Priče iz Kur'ana / Hafiz Ibn Kesir ; [prijevod sa engleskog Adnan Hafizović]. - Bužim : Ilum, 2007. - 179 str. ; 21 cm
Prijevod djela: Stories of the Qur'an

COBISS.BH-ID 16035590

Hafiz Ibn Kesir

PRIČE IZ KUR'ANA

Bužim, 2007.

Biografija Ibn-Kesira

Imadu-d-Din Isma'il ibn Omer ibn Kesir El-Basri Ed-Dimiški je rođen 700. h. g. ili kratko iza toga. Nakon očeve smrti, Ibn-Kesir, koji je tada imao sedam godina, zaputio se u Damask u društvu starijeg brata. Svoje obrazovanje je stekao pred Ibn-Ašginom, El-Madijem, Ibn-Asakirom i drugima, Allah bio zadovoljan svima njima. On je posebno volio Ibn-Tejmiju, Allah mu se smilovao, u čije je stavove vjerovao i branio ih. Posebno je cijenio propise u vezi razvoda braka. Zbog toga je bio izložen napadima i puno je propatio.

Ibn-Kesir je općepriznat učenjak zbog svog izvanrednog znanja. Učenjaci su se oslanjali na njegovu učenost bez nedoumica, posebno na polju egzegeze (tefsira) Časnog Kur'ana, hadisa i historije. Ibn-Habib ga je opisivao kao "predvodnika svih komentatora Časnog Kur'ana". Zapamtio bi i kategorizirao sve (od znanja) što bi čuo. Ljudi su se divili njegovim pravnim rješenjima (*fetvama*) i izvlačili korist iz njegovih učenja. Njegova pravna rješenja (*fetve*) postala su široko popularna u cijeloj zemlji. Bio je cijenjen zbog svoje preciznosti i proglašen kao znalac historije, hadisa i egzegeze (tumačenja Kur'ana).

Ibn-Hidždži, jedan od njegovih učenika, pripovijeda: "Od svih naših savremenika, on (Ibn-Kesir) je bio najbolji u pamćenju vjerodostojnih hadisa i najobavješteniji kako u ocjenjivanju stepena pouzdanosti i čestitosti prenosilaca hadisa, tako i u poznavanju vjerodostojnosti i nepouzdanosti hadisa. Njegovi drugovi i učitelji potvrđuju svaku navedenu riječ. Ja bih ga često posjetio i svaki put kada sam bio u njegovom društvu, imao sam od njega koristi."

Ibn-Kesir je izgubio vid kratko prije smrti 774. h. g. Pokopan je na sufijskom mezarju, kod svoga učitelja Ibn-Tejmije. Među njegovim najpoznatijim djelima je njegovo čuveno djelo o historiji *El-Bidaje ve-n-Nihaje* ("Početak i kraj"). Pored toga, protumačio je dio Buharijevog *Sahiha* (zbirka vjerodostojnih hadisa). Sve u svemu, Ibn-Kesirovo sjajno znanje i izvrsna upućenost se najbolje vide iz njegovih čuvenih djela: njegovog tefsira i njegove knjige historije.

Kazivanje o Habilu i Kabilu

Prvi zločin na Zemlji

Uzvišeni Allah kaže: **I ispričaj im o dvojici Ademovih sinova, onako kako je bilo, kada su njih dvojica žrtvu prinijeli, pa kada je od jednog bila primljena, a od drugog nije, ovaj je rekao: 'Sigurno ću te ubiti!' — 'Allah prima samo od onih koji su dobri'— reče onaj. 'I kad bi ti pružio ruku svoju prema meni da me ubiješ, ja ne bih pružio svoju prema tebi da te ubijem, jer ja se bojim Allaha, Gospodara svjetova. Ja želim da ti poneseš i moj i svoj grijeh i da budeš stanovnik u vatri. A ona je kazna za sve nasilnike.' I strast njegova navede ga da ubije brata svoga, pa ga on ubi i posta jedan od izgubljenih. Allah onda posla jednog gavrana da kopa po zemlji da bi mu pokazao kako da zakopa mrtvo tijelo brata svoga. 'Teško meni!' — povika on — 'zar i ja ne mogu, kao ovaj gavran, da zakopam mrtvo tijelo brata svoga!' I pokaja se."** (El-Mā'ide, 27.-31.)

Prenosi Es-Sadi od Ebu-Malika i Ebu-Salih od Ibn-Abbasa, Ibn-Mes'uda i drugih ashaba, Allah bio zadovoljan

svima njima, da je Adem, a. s., vjenčavao muško rođeno u jednom porodu sa ženskom koje je rođeno u drugom porodu. Stoga se pretpostavlja da je Habil trebao oženiti Kabilovu sestru koja je bila bolja i ljepša od svih ostalih žena. Istovremeno ju je Kabil želio zadržati za sebe. Adem, a. s., mu je zapovijedio da dozvoli Habilu da se njome oženi, ali je on to odbio. Potom je Adem, a. s., naredio obojici (i Habilu i Kabilu) da prinesu kurban Uzvišenom Allahu. U međuvremenu, Adem, a. s., je krenuo prema Meki da obavi hadž. Malo prije polaska, Adem, a. s., je pokušao emanet o svojoj djeci povjeriti nebesima, Zemlji i, konačno, planinama, ali su svi oni odbili ponijeti tu (tešku) dužnost. Na to je Kabil prihvatio emanet i, nakon što je Adem, a. s., otišao, on i Habil su prinijeli kurban Allahu. Habil je prinio ugojenu kozu, dok je Kabil prinio snop lošeg bilja. Zatim se spustila vatra sa neba i uzela kurban ponuđen od Habila, a netaknutim ostavila kurban Kabilov. Kabil je poplavio od ljutnje i kazao svome bratu: "Ja ću tebe ubiti da ne oženiš moju sestru." Habil reče: "Allah prima samo od onih koji su dobri."

Abdullah ibn Amr, r. a., je kazao: "Allaha mi! Ubijeni (tj. Habil) bio je snažniji (od ubice, Kabila), ali je odbio podići ruku na svoga brata zbog svoje pobožnosti i bogobojaznosti."

Ebu-Dža'fer El-Bakir navodi da je Adem, a. s., bio prisutan kada su njih dvojica ponudili svoje kurbane. Nakon što je Habilov kurban bio primljen, Kabil je rekao svome ocu, Ademu, a. s.: "Primljena je samo od njega zato što si se obratio Allahu u njegovu korist!" I, on je tajno pripremao da učini nešto protiv svoga brata. Jednog dana Habil je kasnio i Adem, a. s., je poslao Kabila da ga potraži. Dvojica braće su se susrela i Kabil reče: "Tvoj kurban je bio primljen, a moj nije." Habil reče: "Allah prima samo od onih koji su dobri." Kabil se razbjesnio i udario brata željeznim štapom te Habil smjesta pade mrtav.

Kaže se: Kabil je ubio Habila bacivši kamen na njegovu glavu dok je ovaj spavao. Također se kaže: Kabil je silovito davio Habila i tukao ga do smrti, kao što to čine zvijeri. Habilove riječi, kada Kabil prijeti da ga ubije: **"I kad bi ti pružio ruku svoju prema meni da me ubiješ, ja ne bih pružio svoju prema tebi da te ubijem, jer ja se bojim Allaha, Gospodara svjetova."** (El-Mā'ide, 28) ukazuju na njegov izuzetan moral i etiku, njegovu bogobojaznost i savršenu pobožnost, tako da ne može nauditi svome bratu, za razliku od odvratnog djela koje je njegov brat namjeravao počiniti. Vezano za ovo, Ebu-Bekr, r. a., prenosi od Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da je rekao: "Kada se dvojica muslimana sukobe jedan protiv drugoga, i jedan među njima napadne oružjem svoga brata, obojica odlaze u Džehennem." Ahnef (jedan od prenosilaca) je rekao: "Ja sam rekao, ili je bilo rečeno: 'Allahov Poslaniče! Jasno je za onoga koji je ubio, ali šta je sa ubijenim (zašto on mora biti bačen u Džehennem)?' On, sallallāhu 'alejhi ve sellem, reče: 'I on je također namjeravao da ubije svoga druga.' "

"Ja želim da ti poneseš i moj i svoj grijeh i da budeš stanovnik u vatri. A ona je kazna za sve nasilnike." (El-Mā'ide, 29.), tj. ja ne namjeravam da se borim protiv tebe, iako sam mnogo jači i čvršći nego što si ti, nego **"ja želim da ti poneseš i moj i svoj grijeh"**, tj. ti ćeš nositi

grijeh moga ubistva zajedno sa svojim predašnjim grijesima.[1]

Imam Ahmed, Ebu-Davud i Et-Tirmizi prenose od Sa'da ibn Ebi-Vekkasa njegovu izjavu o iskušenju Osmana ibn Affana: "Ja svjedočim da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Uskoro će doći period meteža u kojem će onaj koji sjedi biti bolji od onoga koji stoji, a onaj koji stoji će biti bolji od onoga koji hoda, a onaj koji hoda će biti bolji od onoga koji žuri.' Neko je kazao: 'Allahov Poslaniče, šta misliš o onome koji uđe u moju kuću i podigne svoju ruku da me ubije?' Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Budi poput Ademovog sina (Habil).' " Prenosi se u drugoj verziji od Ibn-Mirdevejha, od Huzejfe ibn El-Jemana, da je rekao: "Budi poput boljeg od dvojice Ademovih sinova."

Imam Ahmed prenosi od Mu'avije i Veki'a njihove riječi: "Prenio nam je El-A'maš od Abdullaha ibn Murreta, od Mesruka, od Abdullaha ibn Mes'uda, r. a., da je Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Nijedno ljudsko biće nije ubijeno ili (nepravedno) usmrćeno, a da dio odgovornosti za taj zločin ne snosi prvi Ademov sin koji je otpočeo sa ubijanjem na Zemlji.' " (Ahmed u *Musnedu*)

Na jednoj planini u sjevernom dijelu Sirije nalazi se pećina koja je nazvana "Pećina krvi". Vlada mišljenje da je ona mjesto zločina gdje je Kabil ubio svoga brata Habila. Ljudi, koji tamo žive, o tome su saznali od sljedbenika Knjige (kršćana i Židova), a samo Uzvišeni Allah zna vrijednost i istinitost ovoga. El-Hafiz Ibn Asakir je spomenuo u biografiji Ahmeda ibn Kesira da je on (Ahmed) vidio u snu Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, Ebu-Bekra, Omera i Habila. Ahmed je saznao od Habila, koji je prisegao na to, da je to njegova vlastita krv (tj. krv koja je prosuta tamo, u toj pećini). Habil je kazao da je zatražio od Uzvišenog Allaha da usliši dove i molitve učinjene na tom mjestu, pa je Allah uslišao njegove dove, što je Njegov poslanik Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem, potvrdio i rekao: "Ja (Allahov Poslanik), Ebu-Bekr i Omer posjećujemo to mjesto svakog četvrtka." Kako bilo, treba iznijeti da ova priča predstavlja samo viziju. Čak i da je istinita, nikakvi vjerski postupci ne mogu se na njoj zasnivati, a Allah najbolje zna.

[1] Ovim se ukazuje na hadis kojega neki prenosioci navode a koji glasi: "Ubica će ponijeti sve grijehe ubijenog", čiju ocjenu i validnost niko ni ne zna, da li je vjerodostojan, dobar ili slab, jer se ne može naći u zbirkama hadisa

Uzvišeni Allah kaže: **"Allah onda posla jednog gavrana da kopa po zemlji da bi mu pokazao kako da zakopa mrtvo tijelo brata svoga. 'Teško meni!' — povika on — 'zar i ja ne mogu, kao ovaj gavran, da zakopam mrtvo tijelo brata svoga!' I pokaja se."** (El-Mā'ide, 31.) Neki komentatori kažu: "Nakon što je Kabil ubio svoga brata, nosio ga je na svojim leđima cijelu godinu dana (ne znajući šta da učini sa bratovim tijelom)." Drugi kažu: "Nosio ga je na svojim leđima stotinu godina, dok Uzvišeni Allah nije poslao dvije vrane koje su se borile jedna protiv druge. Jedna od njih je bila ubijena. Vrana ubica je grebala zemlju da sakrije tijelo mrtve vrane. Vidjevši je da to čini, Kabil reče: 'Teško meni! Zar ja nisam u stanju da učinim kao ova vrana i da sakrijem mrtvo tijelo svoga brata?' Zatim, on je zakopao tijelo svoga mrtvoga brata i prekrio ga zemljom."

Historičari navode: "Adema, a. s., je srce zaboljelo i osjećao je veliku žalost za svojim mrtvim sinom, Habilom." Mudžahid kaže: "Kabil je bio kažnjen ubrzo nakon toga. Istoga dana, u kojem je ubio brata Habila, njegova noga je zavezana za njegovu butnu kost, a njegovo lice je silom usmjereno prema sunčevom disku, kao jedan vid kazne za ono šta je učinio svome bratu." Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Ni za jedan grijeh kazna ne stiže tako brzo na ovome svijetu, pored onoga što je za njegovog počinioca pripremljeno na vječnom, kao za nasilje i prekidanje rodbinskih veza."

Imam Ebu-Dža'fer je spomenuo u svome *Tarihu* (Historiji) prenoseći od nekoliko osoba koje su kazale: "Hava je rodila četrdesetero djece u dvadeset porođaja." Ibn-Ishak je naveo isto i spomenuo precizno njihova imena. Kako bilo, ništa nije pouzdano o njihovim imenima i broju. Jedino Allah zna njihov tačan broj! Drugi kažu: "Bilo je stotinu i dvadeset porođaja, u svakom je rođeno jedno muško i jedno žensko dijete. Među njima su prvi bili Kabil i njegova sestra Kelima, a posljednji su bili Abdu-l-Mugis i njegova sestra Ummu-l-Mugis. Potom se broj ljudi povećao i oni su se raširili Zemljom." Uzvišeni Allah kaže: **"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drûgu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte — s imenom Čijim jedni druge molite — i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi."** (En-Nisā', 1.)

Historičari navode: Adem, a. s., nije umro dok nije vidio od svoga potomstva i izdanka četiri stotine hiljada osoba, a Allah najbolje zna.

Uzvišeni Allah kaže: **"On je Taj Koji vas od jednoga čovjeka stvara — a od njega je drûgu njegovu stvorio da se uz nju smiri. I kada je on nju obljubio, ona je zanijela lahko breme i nosila ga; a kad joj je ono otežalo, njih dvoje su zamolili Allaha, Gospodara svoga: 'Ako nam daruješ dobrog potomka, bićemo, zaista zahvalni!' I kad im je On darovao zdrava potomka, poslije su potomci njihovi izjednačili druge s Njim u onome što im On daje — a Allah je vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!"** (El-A'rāf, 189.–190.) Prvi put se spominje Adem, a. s., da privuče pažnju učača Kur'ana, a sljedeći spomen odnosi se na cijeli ljudski rod. Ovo je učinjeno na način spominjanja ljudskog roda nakon spominjanja njihovog praoca. Uzvišeni Allah kaže: **"Mi čovjeka od bîti zemlje stvaramo, zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavljamo."** (El-Muminūn, 12.–13.); i, **"Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane, za koje smo patnju u ognju pripremili."** (El-Mulk, 5.) Ovdje je dobro poznato da "svjetlice" nisu ukrasna svjetla, nego On iz jednine ili jedne osobe izvodi cijelu vrstu.

Adem, a. s., je otac čovječanstva. Stvoren je Allahovom Rukom. Allah je udahnuo od Svoga Duha u njega, On je učinio da se meleki poklone pred njim, On ga je podučio imenima svih stvari i On je učinio da se nastani u Njegovom prostranom Džennetu.

Ibn-Hibban prenosi u svome *Sahihu* od Ebu-Zerra da je rekao: "Rekao sam: 'O Allahov Poslaniče, koliko je bilo Allahovih vjerovjesnika?' On, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Stotinu dvadeset i četiri hiljade.' Rekao sam: 'O Allahov Poslaniče, koliko je bilo poslanika

među njima?' On, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Tri stotine i trinaest, veliki broj!' Kazao sam: 'O Allahov Poslaniče, ko je bio prvi među njima?' On, sallallāhu 'alejhi ve sellem,je rekao: 'Adem.' Kazao sam: 'O Allahov poslaniče! Da li je on bio poslanik upućen sa Objavom?' On, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Da, Uzvišeni Allah ga je stvorio Svojom Rukom, zatim je udahnuo od Svoga Duha u njega, a zatim ga je On oblikovao (na odgovarajući način).' "

U hadisu o Noćnom putovanju (*Isrā'*) koji se može naći u dva *Sahiha* (Buharije i Muslima), poslanik Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Kapija je bila otvorena i mi smo prešli preko najbližeg neba. Tamo smo vidjeli čovjeka koji sjedi sa narodom sa svoje desne strane i narodom sa svoje lijeve strane. Kada bi pogledao na desnu stranu, nasmijao bi se, a kada bi pogledao na lijevu stranu, zaplakao bi. Zatim je rekao: 'Dobrodošao, o časni vjerovjesniče i pobožni sine!' Pitao sam Džebra'ila: 'Ko je on?' Odgovorio je: 'On je Adem, a narod sa njegove desne i lijeve strane su duše njegovih potomaka. Oni sa njegove desne strane su stanovnici Dženneta, a oni sa njegove lijeve strane su stanovnici Džehennema, pa, kada pogleda na desnu stranu, on se nasmije, a, kada pogleda na lijevu stranu, zaplače.' " (Buhari i Muslim)

Poslanikov hadis: "Zatim, prošao sam pokraj Jusufa i našao sam da mu je data polovina ljepote" učenjaci objašnjavaju tako da to znači da mu je data polovina ljepote koja je darovana Ademu, a. s. Svakako, to je vrlo prikladno i ubjedljivo. Jer, Uzvišeni Allah je stvorio Adema, a. s., oblikovao ga Svojom Rukom i udahnuo od Svoga Duha u njega. Zbog toga ga je Uzvišeni Allah zasigurno stvorio boljim od svih stvari.

Prenosi se od Abdullaha ibn Omera i Abdullaha ibn Amra da, kada je Uzvišeni Allah stvorio Džennet, meleki su rekli: "Gospodaru naš! Učini ovo za nas, jer si za čovječanstvo stvorio dunjaluk u kojem će jesti i piti." Uzvišeni Allah je rekao: "Tako Mi Moje slave i uzvišenosti, Ja neću izjednačiti između pobožnih koje Sam stvorio Svojom Rukom i onih za koje kad sam rekao: 'Budite!' oni postaše!"

Prenosi se u dva *Sahiha* da Ebu-Hurejre, r. a., prenosi od Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da je rekao: "Allah, Uzvišeni i Veličanstveni, stvorio je Adema na Svoju vlastitu sliku, visine šezdeset lakata i, kada ga je stvorio, rekao mu je da pozdravi skupinu koja se tu nalazila, a to je bila grupa meleka, i da sluša kako će mu odgovoriti, zato što će to biti njegov pozdrav i pozdrav njegovog potomstva. Adem im se zatim obratio riječima: 'Neka je mir vama!' Oni (meleki) su rekli: 'Neka je mir tebi i Allahova milost', i dodali su ovdje 'Allahova milost'. Tako će onaj, koji uđe u Džennet, ući će u liku Adema. Njegova je visina bila šezdeset lakata, a zatim su se ljudi, nakon njega, smanjivali u veličini sve do današnjeg dana." (Buhari i Muslim)

Harut i Marut

Uzvišeni Allah kaže: **"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka. Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti, ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi. Učili su ono što će im nauditi i od čega koristi neće imati, iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugome svijetu nikakve sreće neće imati. A doista je jadno ono za što su se prodali, kada bi samo oni to znali."** (El-Bekare, 102.)

Prenosi El-Avfi u svome *Tefsiru* od Ibn-Abbasa, r. a., vezano za Allahove riječi: **"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka. Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!'"** Kada je Sulejman, a. s., izgubio svoje kraljevstvo, veliki broj ljudi i džina se odmetnuo

i slijedio svoje strasti, ali, kada je Allah povratio Sulejmanu, a. s., njegovo kraljevstvo, a odmetnuti se ponovo vratili na Pravi put, Sulejman je pokupio njihove knjige i zakopao ih ispod svoga prijestolja. Nedugo nakon toga, Sulejman, a. s., je umro. Ne čekajući, ljudi i džini su otkrili zakopane knjige i kazali: 'Ovo je knjiga od Allaha objavljena Sulejmanu koji ju je sakrio od nas!' Uzeli su je kao svoju vjeru, pa je Uzvišeni Allah objavio: **"A kada im je poslanik od Allaha došao, potvrđujući da je istinito ono što već imaju, mnogi od onih kojima je Knjiga dana — za leđa svoja Allahovu Knjigu odbacuju, kao da ne znaju."** (El-Bekare, 101.); slijedili su ono što su iznijeli šejtani, tj. muzičke instrumente, zabavu i sve ono što odvodi od sjećanja na Svemogućeg Allaha."

Ibn-Ebi Hatim je rekao: "Pričao mi je Ebu-Se'id El-Ešedždž koji prenosi od Ebu-Usame, on od El-A'meša, on od El-Minhala, on od Se'id ibn Džubejra, on od Ibn-Abbasa, r. a., da je rekao: 'Asaf je bio Sulejmanov, a. s., pisar. On je poznavao Najuzvišenije ime i napisao bi ono što bi mu Sulejman, a. s., naredio, a zatim bi to zakopao ispod prijestolja. Nakon Sulejmanove smrti, šejtani su to povadili i između svaka dva reda napisali magijske i nevjerničke stvari. Kazali su: 'Ovo je to što je Sulejman primjenjivao i po čemu je djelovao!' Neuki među ljudima smatrali su Sulejmana nevjernikom i nastavili su da ga vrijeđaju, dok nije poslan Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem, sa Kur'anom Uzvišenim koji kaže: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani.'** "

Ibn-Džerir kaže: "Rekao mi je Ebu Es-Sa'ib Seleme ibn Džunade Es-Seva'i koji prenosi od Ebu-Mu'avije, on od El-A'meša, on od El-Minhala, on od Se'id ibn Džubejra, a on od Ibn-Abbasa, r. a., da je rekao: 'Kada je Sulejman želio da zadovolji prirodnu potrebu ili da se sastane sa nekom od svojih žena, davao je svoj prsten ženi koja se zvala El-Džerada. Kada je Uzvišeni Allah htio da iskuša Sulejmana, a. s., on je bio dao svoj prsten toj ženi. Nakon toga, njoj je došao Iblis u liku Sulejmana, a. s., i uzeo prsten. Kada je Iblis stavio prsten, cijeli ljudski rod, džini i šejtani bili su mu pokorni. Zatim je Sulejman, a. s., došao tražiti svoj prsten od nje, a ona je rekla: 'Ti lažeš, ti nisi Sulejman!' Tako je Sulejman, a. s., znao da je to iskušenje od Svemogućeg Allaha. Zbog toga su šejtani bili slobodni da čine šta su željeli, pa su zapisali knjige o vradžbinama i nevjerstvu koje su zakopali ispod Sulejmanovog, a. s., prijestolja. Nakon Sulejmanove, a. s., smrti, oni su otkrili ove knjige i rekli narodu: 'Uistinu, Sulejman je gospodario uz pomoć ovih knjiga.' Zbog toga se narod odrekao Sulejmana i smatrao ga nevjernikom, sve do dolaska poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, koji je došao sa kur'anskim ajetom, koji kaže: **'A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani'.**"

Zatim, Ibn-Džerir kaže: "Rekao mi je Ibn-Hamid koji prenosi od Džerira, on od Huseina ibn Abdurrahmana, on od Imrana, koji kaže: 'Kada smo bili sa Ibn-Abbasom, r. a., došao mu je jedan čovjek i Ibn-Abbas ga upita: 'Odakle dolaziš?' Čovjek reče: 'Iz Iraka.' Ibn-Abbas upita: 'Iz kojeg grada?' Čovjek reče: 'Iz Kufe.' Ibn-Abbas upita: 'Koje su tamo posljednje vijesti?' Čovjek reče:

'Ostavio sam ih da razgovaraju o Alijinom prelasku ka njima.' Ibn-Abbas, r. a., reče: 'Kako se usuđuješ to reći! Da mi to osjećamo (da ih ostavlja radi naroda u Kufi), mi ne bismo od njega ženili žene, niti dijelili njegov imetak između nas. Kako bilo, ja ću ti reći istinu: Meleki su se bili spustili na oblake, spominjući različite stvari koje su odlučene na nebu. Šejtani su pažljivo slušali te stvari, a zatim bi silazili da nadahnu time gatare, dodajući na to stotinu svojih vlastitih laži. Narod bi im vjerovao i smatrao ih povjerljivim. Uzvišeni Allah je obavijestio Sulejmana, a. s., o tim stvarima i omogućio mu da zakopa te laži ispod svoga prijestolja. Nakon njegove smrti, jedan od šejtana reče: 'Ja vas mogu uputiti do Sulejmanovog najdražeg i najdragocjenijeg blaga. Ono se nalazi ispod njegovog prijestolja.' Oni su to otkrili i rekli: 'Ovo je magija.' Nakon toga, ono je nastavljeno da se umnožava i da se po tome postupa i ono što danas prakticiraju stanovnici Iraka nije ništa doli njegovi zaostaci. Uzvišeni Allah objavljuje: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka. Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti, ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi. Učili su ono što će im nauditi i od čega koristi neće imati, iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugome svijetu nikakve sreće neće imati.'** "

Es-Sadi navodi: "Allah kaže: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani'**, tj. šejtani su pažljivo slušali razgovore meleka, koji su razmatrali šta se događa stanovnicima na Zemlji: smrt, stvari od gajba ili Allahove odredbe. Potom su silazili da time nadahnu gatare, a ovi su te stvari govorili narodu. Narod bi im vjerovao i smatrao ih vjerodostojnim. Malo po malo, gatari su se pouzdavali u šejtane, koji su poslije dodavali svakoj riječi stotinu svojih vlastitih laži. Narod je počeo da zapisuje ove stvari i među Izraelićanima se pričalo da džini poznaju gajb (neviđeno). Sulejman, a. s., je ubrzo krenuo i pokupio sve ove knjige, stavio ih u kovčeg i pokopao ispod svoga prijestolja. Svi šejtani koji su se htjeli primaći kovčegu bili su živi spaljeni. Sulejman, a. s., je proglasio da će odrubiti glavu svakome koji tvrdi da šejtani poznaju gajb. Nakon Sulejmanove, a. s., smrti i smrti onih među vjerskim učenjacima koji su to dobro poznavali, šejtan je došao narodu u ljudskom obliku i kazao: 'Ja ću vas odvesti do vječnoga blaga koje nikada neće nestati.' Naredio je da kopaju ispod Sulejmanovog prijestolja i povukao se ustranu. Rekao im je: 'Ubijte me ako ništa ne nađete.' Oni su ga iskopali i našli ove zapise. Tada šejtan reče: 'Samo uz pomoć ove magije, Sulejman je mogao zagospodariti ljudskim rodom, džinima i pticama.' Zatim je otišao. Širile su se glasine i kružile priče da je Sulejman, a. s., bio čarobnjak. Izraelićani su čuvali ove knjige i raspravljali su sa poslanikom Muhammedom, sallallāhu 'alejhi ve sellem, o njima. Ali, Uzvišeni Allah mu je objavio Svoje riječi: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj**

vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani'."

Er-Rebi' ibn Enes je rekao: "Židovi su pitali poslanika Muhammmeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, o stvarima iz Tevrata, i svaki put, kada su upitali, Allah mu je objavio ono čime bi ih porazio i nadvladao. Stoga, oni su rekli: 'Muhammed bolje poznaje ono što je nama objavljeno nego mi.' Zatim, upitali su o magiji i Allah je objavio Svoje riječi: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka.'** On je obavijestio Svoga poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da su šejtani napisali knjigu o magiji i gatanju i zakopali je ispod Sulejmanovog, a. s., prijestolja. Uistinu, Sulejman, a. s., nije imao znanje o gajbu (nevidljivom svijetu). Kada je umro, šejtani su iznijeli tu magiju i obmanjivali narod govoreći: 'Ovo je znanje koje je Sulejman tajno čuvao od vas.' Poslanik Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je obavijestio Židove o tom kazivanju i oni su otišli spuštenih glava, poraženi i poniženi.

Mudžahid kaže, u vezi sa Allahovim riječima: **"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka"**, da su šejtani pažljivo slušali razgovore meleka i dodavali na ono što bi čuli dvije stotine laži. Sulejman, a. s. je pokupio šta su zapisali, a oni su se, nakon njegove smrti, ponovo toga domogli i tome podučavali narod, a to nije bilo ništa drugo doli crna magija.

Se'id ibn Džubejr kaže: "Sulejman je tražio i zaplijenio šejtansku magiju i držao je zakopanu ispod svoga prijestolja. Šejtani do toga nisu mogli doprijeti, pa su zato nadahnuli ljude da je to znanje kojim je Sulejman, a. s., bio u mogućnosti gospodariti džinima, vjetrom i ostalim i da je to zakopano ispod njegovog vlastitog prijestolja. Nakon toga, narod je to izvadio i prakticirao. Kasnije je narod Hidžaza govorio: 'Sulejman je prakticirao čarobnjaštvo.' Zbog toga, Uzvišeni Allah je objavio Svoje riječi: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka.'** "

Muhammed ibn Ishak ibn Jesar kaže: "Kada su šejtani saznali za smrt Sulejmana, zapisali su vrste čarobnjaštva (magije). Naprimjer: 'Da postigneš to i to, postupi tako i tako.' Unijeli su sve ovo u knjigu i zapečatili je prstenom koji je nosio napis poput napisa Sulejmanovog prstena, na kojem je bilo zapisano: 'Ovo je napisao Asaf ibn Berhi po naredbi kralja Sulejmana ibn Davuda.' Zatim su je zakopali ispod prijestolja (Sulejmanovog, a. s.). Nakon nekog vremena, Izraelićani su je izvadili i kazali: 'Uistinu, Sulejman, a. s., je nad nama vladao samo ovim.' Oni su raširili magiju među narod. Kada je poslanik Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem, spomenuo Sulejmana ibn Davuda, kao jednog od ranijih poslanika poslanih od Svemogućeg Allaha, Jevreji u Medini rekoše: 'Nevjerovatno je da Muhammed tvrdi da je

Sulejman ibn Davud bio poslanik od Allaha! On nije bio ništa drugo doli čarobnjak!' Zbog toga, Uzvišeni Allah objavljuje: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka. Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti, ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi. Učili su ono što će im nauditi i od čega koristi neće imati, iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugome svijetu nikakve sreće neće imati. A doista je jadno ono za što su se prodali, kada bi samo oni to znali.'** "

Ibn-Džerir kaže: "Prenio mi je El-Kasim od Huseina ibn El-Hadždžadža, od Ebu-Bekra, od Šehra ibn Hevšeba[1], koji kaže: 'Šejtani su zapisivali čarobnjaštvo kada je Sulejman, a. s., bio odsutan. Oni su zapisali: 'Ko god želi da učini to i to, treba stati, okrenuvši se Suncu, i reći tako i tako. A ko god želi da učini to i to, treba stati, okrenuvši se od Sunca i reći tako i tako.' Oni su to zapisali u knjizi koja je naslovljena: 'Ovo je ono što je napisao Asaf ibn Berhi po naređenju kralja Sulejmana ibn Davuda: iz riznica znanja.' Zatim su to zakopali ispod Sulejmanovog prijestolja. Kada je Sulejman umro, Iblis je ustao da govori i kazao: 'O narode! Sulejman nije bio poslanik, on je bio samo čarobnjak! Idite i tražite njegovu magiju u njegovim odajama i njegovom prtljagu!' I on ih je

[1] Šehr ibn Hevšeb je slab (tj. nepouzdan) prenosilac

odveo do zakopanog 'blaga'. Narod je rekao: 'Tako nam Allaha! Sulejman je bio čarobnjak koji nas je potčinio kroz svoju magiju!' Vjernici među njima su kazali: 'Nikako, on je bio pouzdan poslanik.' Kada je Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem, poslan kao poslanik i kada je spomenuo Davuda i Sulejmana, Židovi su kazali: 'Muhammed miješa istinu i laž, ubrojao je Sulejmana među poslanike, a on je bio samo čarobnjak koji je bio nošen vjetrom.' Zbog toga, Uzvišeni Allah je objavio: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka. Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti, ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi. Učili su ono što će im nauditi i od čega koristi neće imati, iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugome svijetu nikakve sreće neće imati. A doista je jadno ono za što su se prodali, kada bi samo oni to znali.'** "

Ibn-Džerir kaže: "Kazao mi je Muhammed ibn Abdul-A'la Es-San'ani da mu je rekao El-Mu'temir ibn Sulejman, koji kaže da je čuo Imrana ibn Džerira, koji prenosi od Ebu-Medžliza, da je rekao: 'Sulejman, a. s., je uzeo od svakog živog bića zavjet. Pa, kada bi nekoj osobi bilo nauđeno na bilo koji način, on (Sulejman, a. s.) bi molio tim zavjetom Svemogućeg Allaha i ta osoba bi ozdravila. Nažalost, ljudi su dodali ovome čarobnjaštvo i magiju, i kazali: 'Ovo je ono po čemu je postupao Sulejman ibn Davud.' Zbog toga je Uzvišeni Allah objavio Svoje

riječi: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka. Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti, ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi. Učili su ono što će im nauditi i od čega koristi neće imati, iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugome svijetu nikakve sreće neće imati. A doista je jadno ono za što su se prodali, kada bi samo oni to znali.' "**

Ibn Ebi-Hatim kaže: "Rekao mi je Isam ibn Revvad od Adema, od El-Mes'udija, od Zijada, oslobođenog roba Ibn-Mus'aba, od El-Hasana, vezano za Allahove riječi: **'Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali'**, kako kaže: 'Jedna trećina pjesništva, jedna trećina magije i jedna trećina gatanja.' "

To je bio kratak pregled predaja i kazivanja ranijih pobožnih učenjaka u pogledu ovoga i očito je da nema jasne kontradikcije između bilo koje od njih. Neka nas Allah uputi na Svoj pravi i ispravni put.

Uzvišeni Allah kaže: **"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali"**, tj. Jevreji, kojima je data ranija Božija objava, okrenuli su joj leđa i odbacili poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem. **"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali"**, tj. slijedili su ono što je kazano i ispričano od strane šejtana **"o Sulejmanovoj vladavini"**.

Istina je da je magija postojala i prije vremena Sulejmana ibn Davuda, a. s., zato što su čarobnjaci postojali u vrijeme Musaa, a. s., a Sulejman, a. s., je došao nakon Musaa, a. s. Uzvišeni Allah kaže: **"Zar nisi čuo da su prvaci sinova Israilovih poslije Musaa svom vjerovjesniku rekli: 'Postavi nam vladara da bismo se na Allahovu putu borili!' — 'Možda se vi nećete boriti, ako vam borba bude propisana?' — reče on. — 'Zašto da se ne borimo na Allahovom putu' — rekoše — 'mi koji smo iz zemlje naše prognani i od sinova naših odvojeni?' A kada im borba bî propisana, oni, osim malo njih, zatajiše. A Allah dobro zna one koji su sami prema sebi nepravedni."** (El-Bekare, 251.) Zatim, Allah spominje kazivanje u kojem **"i oni ih, Allahovom voljom, poraziše, i Davud ubi Džaluta, i Allah mu dade i vlast i vjerovjesništvo, i nauči ga onome čemu je On htio."** (El-Bekare, 251.) I narod Saliha, koji je živio prije Ibrahima, a. s., je rekao svome poslaniku Salihu: **"Rekoše oni: 'Ti si samo opčinjen.' "** (Eš-Šu'arā', 153.)

Uzvišeni Allah kaže: **"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici meleka. Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti, ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi"**, tj. Jevreji su lažno izjavili da Uzvišeni Allah objavljuje magiju na usta Džebra'ila i Mika'ila, Sulejmanu ibn Davudu, a. s., ali im Allah proturječi i ukazuje na njihovo krivotvorenje. Šta-

više, Allah obavještava Svoga poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da ni Džebra'il, niti Mika'il nisu objavljivali magiju i potvrđuje da je Sulejman, a. s., čist od čarobnjaštva i crne magije. Uzvišeni Allah kaže svim ljudima da magija nije ništa drugo doli djelo šejtana, koji su tome podučavali narod u Babilonu i da su se dva čovjeka, koji su podučavali narod, zvali Harut i Marut.

Hadis i komentari

Prenosi imam Ahmed, r. a., u svome *Musnedu*: "Rekao mi je Jahja ibn Bakir od Zuhejra ibn Muhammeda, od Musaa ibn Džubejra, od Nafi'a, od Abdullaha ibn Omera, Allah bio zadovoljan svima njima, da je čuo Allahovog Poslanika kako kaže: 'Kada je Adem, a. s. spušten na Zemlju, meleki rekoše: 'O Gospodaru! **Zar će Ti namjesnik biti onaj koji će na njoj nered činiti i krv proljevati? A mi Tebe veličamo i hvalimo i, kako Tebi dolikuje, štujemo.**' (El-Bekare, 30.) Oni nastaviše: 'Gospodaru naš! Mi Ti se pokoravamo više nego što to čini čovjek.' Uzvišeni Allah im reče: 'Odredite dva meleka koji će se spustiti na Zemlju.' Meleki rekoše: '(Mi smo odabrali) Haruta i Maruta.' Otišli su dolje na Zemlju gdje im se pojavio cvijet u liku najljepše žene na Zemlji. Oni su zatražili od nje da imaju sa njom spolni odnos. Ali, ona reče: 'Samo nakon što uznevjerujete u Allaha.' Oni odbiše i ona ode za neko vrijeme. Zatim se vrati nazad noseći dijete u svojim rukama i oni je zatražiše po drugi put. Ona reče: 'Prvo morate ubiti ovog dječaka.' Oni odbiše i ona ode za neko vrijeme, a potom se vrati noseći sa sobom čašu vina. Oni je zatražiše po treći put. Ona reče: 'Prvo morate ispiti ovu čašu vina.' Oni popiše vino, počiniše blud sa njom i konačno ubiše dječaka. Kada dođoše sebi, žena reče: 'Tako mi Allaha! Nakon što ste popili vino, počinili ste sve ono šte ste odbili prvi put.' Stoga, njima je dat izbor da iskušaju patnju ovdje ili tamo, na ahiretu. Oni su odabrali onu na ovome svijetu.'" (Prenosi imam Ahmed) Isti hadis je prenio Ebu-Hatim ibn Hibban u svom *Sahihu* od El-Hasana od Sufjana od Ebu-Bekra ibn Ebi-Šejbe od Jahjaa ibn Bakira. Kako bilo, ovaj hadis je *garib*[1] sa ovim lancem prenosilaca. Svi njegovi prenosioci su pouzdani osim jednoga, a to je Musa ibn Džubejr.

Važna napomena: Mnogi učenjaci i prenosioci navode različite priče i predaje koja se odnose na kazivanje o Harutu i Marutu, ali svim pojedinostima koje su spomenuli mogu biti pronađeni tragovi u pričama načinjenim kod Izraelićana. Kako bilo, ne postoji nijedan hadis ili predaja koji vode do poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, nepogrješivog, koji nije ništa kazao osim istine. Pored toga, tekst Kur'ana Veličanstvenog ne donosi ovo kazivanje u detaljima, tako da mi vjerujemo u ono što je spomenuto u Kur'anu Veličanstvenom, ne dodajući i ne oduzimajući od toga ništa. Konačno, Allah zna najbolje!

Uzvišeni Allah kaže: **"Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!'"**. Ibn-Abbas, r. a., kaže: "Oni su upozo-

[1] *Garib* (čudan, usamljen) hadis prenosi samo jedan prenosilac u generaciji. Mnogi učenjaci ga nazivaju i *ahad*

ravali svakoga ko bi im došao da uči magiju, i govorili su im: **'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!'**, da oni znaju šta je dobro, zlo, vjerovanje i nevjerstvo, pa tako znaju da je magija od nevjerstva. Ibn-Abbas, r. a., nastavlja: "Ako ga nisu mogli odvratiti, oni su mu govorili da ide na to i to mjesto. Tamo će naći Iblisa koji će ih podučavati. Istovremeno, kada neko nauči magiju, njegovo vjerovanje (poput svjetla) izlazi iz njegovog tijela i on ga može vidjeti kako se uzdiže na nebo. Kod ovoga, on će reći: 'Teško meni!' " Pored toga, El-Hasan El-Basri je rekao: "Dva meleka su poslana sa magijom, da podučavaju ljude, kao iskušenje za njih i Allah je uzeo njihovu prisegu da neće podučavati nikoga **'dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!'** " (Prenosi Ibn Ebi-Hatim)

Katade je rekao: "Od njih je bila uzeta prisega da neće nikoga podučavati dok ne opomenu: **'dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!'.'** " Štaviše, Es-Sadi kaže: "Upozoravali su svakoga ko bi im došao da uči magiju i opominjali: **'dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!'.'** Ali, ako bi zahtijevao, oni bi kazali: 'Idi do te gomile pepela i obavi nuždu na njoj'. Ako bi čovjek otišao i učinio šta mu je naređeno, vidio bi svjetlo koje dolazi iz pepela i leti dok ne dopre do neba, a to je, uistinu, vjerovanje. Umjesto njega, tu bi došla crna tvar koja nalikuje dimu i ušla u njegove uši i cijelo njegovo tijelo, a to je, uistinu, Allahova srdžba. Nakon toga, čovjek bi im kazao šta se dogodilo i oni bi ga podučavali magiji. Ovo je objašnjenje Allahovih riječi: **'Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti, ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi. Učili su ono što će im nauditi i od čega koristi neće imati, iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugome svijetu nikakve sreće neće imati. A doista je jadno ono za što su se prodali, kada bi samo oni to znali.'** "

U tumačenju ovog kur'anskog ajeta, Sunejd ibn Hadžadž prenosi od Ibn-Džurejdža njegove riječi: "Nema nikoga, ko se bavi magijom, a da nije nevjernik." Riječ 'iskušenje', znači ispitivanje i testiranje. Učenjaci su pronašli tekstualni dokaz u ovom ajetu za to da onaj, koji se bavi magijom, postaje nevjernik. Ovo je potvrđeno Poslanikovim, sallallāhu 'alejhi ve sellem, hadisom koji prenosi hafiz Ebu-Bekr El-Bezzar od Muhammeda ibn El-Musenne, od Mu'avije, od El-A'meša, od Ibrahima, od Hemmama, da je čuo Abdullaha, koji kaže: "Ko god posjeti gatara ili vračara i povjeruje u ono što oni kažu, postaje nevjernik u ono što je poslano Muhammedu, sallallāhu 'alejhi ve sellem." (Hadis je vjerodostojan)

Uzvišeni Allah kaže: **"I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti"**, tj. narod je učio od Haruta i Maruta magiju koja je uzrokovala razdvajanje muža i žene, premda među njima postoji naklonost i želja. Ovo je prouzrokovano lukavošću šejtana, kako se prenosi u hadisu navedenom u Muslimovom *Sahihu* koji prenosi Džabir ibn Abdullah da je Poslanik, a. s. rekao: "Iblis je imao svoje prijestolje nad vodom, zatim je poslao odrede (za izazivanje razdora). Njemu najbliži u stepenu su oni koji su najozloglašeniji u izazivanju razdora. Jedan od njih je došao i kazao: 'Ja sam učinio tako i tako.'

A on je rekao: 'Ti nisi učinio ništa.' Zatim je jedan među njima došao i rekao: 'Ja nisam žalio truda dok nisam posijao sjeme razdora između muža i žene.' Iblis mu je prišao i rekao: 'Dobro si učinio.' " El-A'meš kaže: "Zatim ga je zagrlio." Razdor između muža i žene se može napraviti kroz magiju u kojoj šejtan daje da oboje ugledaju nešto loše — izgled, postupak, i sl. o onome drugom.

Uzvišeni Allah kaže: **"...ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi."** Ebu-Sufjan Es-Sevri kaže: "Oni ne mogu tako nauditi nikom, osim Allahovom odredbom." Muhammed ibn Ishak kaže: "Oni ne mogu tako nauditi nikom, osim da im Allah to dozvoli."

El-Hasan El-Basri, r. a., kaže: **"'...ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi'**, tj. kome Allah želi štetu učiniti, njemu će šteta biti učinjena, a kome ne želi štetu učiniti, njemu neće šteta biti učinjena. Prema tome, oni ne mogu nauditi nikome osim uz Allahovu volju i određenje."

Uzvišeni Allah kaže: **"...i od čega koristi neće imati"**, tj. ono što šteti njihovoj vjeri, a ne donosi im korist, **"iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugome svijetu nikakve sreće neće imati"**, tj. Jevreji, koji su uzeli magiju umjesto slijeđenja poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, znali su da onaj, koji je učinio ono što su oni učinili, neće imati udjela na onome svijetu. Uzvišeni Allah kaže: **"A doista je jadno ono za što su se prodali, kada bi samo oni to znali. A da oni vjeruju i boje se, nagrada od Allaha bi im bila bolja, kada bi samo znali!"**, tj. oni koji uzmu magiju umjesto slijeđenja poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem. **"A da oni vjeruju i boje se, nagrada od Allaha bi im bila bolja, kada bi samo znali!"**, tj. da su oni vjerovali u Allaha i Njegove poslanike i nisu prelazili Njegove granice, bili bi dobili mnogo veću nagradu od Svemogućeg Allaha. Ovo se slaže sa Allahovim riječima, koje glase: **" 'Teško vama!' — govorili su učeni — 'onome koji vjeruje i čini dobra djela bolje je Allahova nagrada, a biće samo strpljivima pružena.' "** (El-Kasas, 80.)

Učenjaci su našli tekstualni dokaz da su vračari nevjernici u kur'anskom ajetu koji glasi: **"A da oni vjeruju i boje se, nagrada od Allaha bi im bila bolja"**. Neki učenjaci smatraju da vračari nisu nevjernici, ali im se mora odsjeći glava. Amr ibn Dinar prenosi od Bedžebla ibn Abdaha da je rekao: "Omer ibn El-Hattab je naredio da se svaki vračar i vračarka ubiju. Zbog toga, oni su ubili tri vračarke." Pored toga, istina je da je sluškinja opčarala Hafsu, majku vjernika. Zbog toga je Hafsa naredila da ona mora biti ubijena. Imam Ahmed ibn Hanbel kaže: "Prenosi se od tri Poslanikova ashaba da vračar mora biti ubijen." Uz to Et-Tirmizi prenosi od Isma'ila ibn Muslima, od El-Hasana, od Džunduba El-Ezdija da kaže: "Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Propisana kazna za vračara je udarac mačem.' "

Prenosi se da je El-Velid ibn Ukbe imao čarobnjaka koji je pred njim prikazivao predstave. On bi nekome odsjekao glavu, zatim bi je vratio na njeno mjesto. Narod je govorio: "Slavljen je Allah! Čarobnjak oživljava mrtvog!" Kako bilo, jedan od plemenitih muhadžira ga je vidio i nešto namjerio. Naredni dan je došao, odsjekao čarobnjakovu glavu i kazao: "Ako je iskren, on može sebe proživiti!" Potom je proučio Allahove riječi: **"Zar ćete slijediti vradžbinu, a vidite da jest?"** (El-Enbijā', 3.)

Nakon toga, El-Velid se rasrdio zato što muhadžir nije prvo zatražio njegovu dozvolu (da ubije čarobnjaka), pa ga je zatvorio na određeno vrijeme, a zatim ga oslobodio. A Allah najbolje zna!

Imam Ebu-Bekr El-Hallal je kazao: "Jedan od prinčeva je imao čarobnjaka koji mu je pravio predstave svoje magije i jednog dana je došao Džundub i ubio ga, kazavši: 'Vjerujem da je on bio čarobnjak.'"

Stanovnici grada

Uzvišeni Allah kaže: **"Navedi im kao pouku stanovnike jednog grada kad su im došli poslanici; kad im Mi poslasmo dvojicu, ali im oni ne povjerovaše, i pojačasmo trećim, pa rekoše: 'Mi smo vama poslani!' — 'Vi ste ljudi kao i mi' — oni odgovoriše — 'Milostivi nije objavio ništa, vi neistinu govorite!' 'Gospodar naš zna da smo, doista, vama poslani' — rekoše oni — 'i dužni smo samo da jasno obznanimo.' Oni rekoše: 'Mi slutimo da nam nesreću donosite; ako se ne okanite, kamenovaćemo vas i stići će vas, zaista, bolna patnja oko nas.' 'Uzrok vaše nesreće je s vama!' — rekoše oni. 'Zar zato što ste opomenuti? Ta vi ste narod koji svaku granicu zla prelazi.' I s kraja grada žurno dođe jedan čovjek i reče: 'O narode moj, slijedi one koji su poslani, slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na Pravom su putu! Zašto da se ne klanjam Onome Koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti? Zašto da prihvaćam druge bogove mimo Njega? Ako Milostivi hoće da me snađe neko zlo, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti, a ja bih tada bio u pravoj zabludi; ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte mene!' I reći će se: 'Uđi u Džennet!' — a on**

će reći: 'Kamo sreće da narod moj zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!' I protiv naroda njegova, poslije njega, Mi nismo vojsku s neba poslali, niti smo to ikada činili. Samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli." (Jāsīn, 13.–29.)

Abdullah ibn Abbas, Ka'b El-Ahbar i Vehb ibn Munebbih prenose kazivanje o gradu koji se naziva Antiohija (Antakija), kojom je vladao kralj Antioh, sin Antiohov. Kralj bijaše obožavao idole. Uzvišeni Allah mu je poslao tri poslanika kojima se on oštro suprostavio. Poslanici su bili: Sadik, Masduk i Šalom.

Sasvim je očigledno da su oni bili poslanici poslani od Svemogućeg Allaha. Katada tvrdi da su oni bili izaslanici poslani od Isa, a. s. Isto mišljenje zastupa Ibn-Džerir, preko Vehba, od Ibn-Sulejmana, od Šu'ajba El-Džiba'ia, koji je dodao da su se ti poslanici zvali Šimun, Junus i Pavle, a grad se zvao Antiohija. Ovo mišljenje je bez utemeljenja, zato što je narod Antiohije, kada je primio tri izaslanika Isaa, a. s., odmah u njega povjerovao. Zbog toga je Antiohija bila jedan od prva četiri grada u kojima su bili kršćanski patrijarsi. Ova četiri grada bila su: Antiohija, Jerusalem, Aleksandrija i Rim. Kako bilo, stanovnici ovih gradova nisu bili uništeni, dok je narod grada spomenutog u navedenim kur'anskim ajetima bio potpuno uništen, nakon ubijanja njihovih drugova koje je Allah poslao da ih opomenu. Uzvišeni Allah kaže: **"Samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli."** (Jāsīn, 29.) Ne postoji kontradiktornost između dva tumačenja, u slučaju da su tri Allahova poslanika poslana ranijim stanovnicima Antiohije,

koji su im se suprostavili, zbog čega su potpuno uništeni. Zatim je njihova zemlja bila ponovo naseljena i, za života Isaa, a. s., novi stanovnici su povjerovali u njegova tri izaslanika. Tvrdnja da je kazivanje spomenuto u Kur'anu Veličanstvenom ono o izaslanicima Isaa, a. s., sasvim je besmisleno i neutemeljeno. Očigledno, kontekst pokazuje da su oni bili poslanici poslani od Svemogućeg Allaha.

Uzvišeni Allah kaže: **"Navedi im kao pouku"**, tj. svome narodu, o Muhammede, **"stanovnike jednog grada kad su im došli poslanici; kad im Mi poslasmo dvojicu, ali im oni ne povjerovaše, i pojačasmo trećim"**, tj. Mi smo ih pomogli trećim poslanikom, **"pa rekoše: 'Mi smo vama poslani!' "** Stanovnici grada su kazali da su poslanici samo ljudi i ostavili su po strani mogućnost da je Uzvišeni Allah mogao poslati ljudska bića kao Svoje poslanike ljudskom rodu. Poslanici su izjavili da Allah zna da su oni njima poslani, a, kada bi oni Njemu slagali, On bi im sigurno dao najoštriju moguću kaznu. **"I dužni smo samo da jasno obznanimo"**, tj. ono sa čim su poslani; i uputa i obmana su u rukama Svemogućeg Allaha, Jedinog. **"Oni rekoše: 'Mi slutimo da nam nesreću donosite' "**, tj. sa onim što nam donosite. **"Ako se ne okanite, kamenovaćemo vas"**, ružnim riječima, a i kamenjem, **"i stići će vas, zaista, bolna patnja oko nas"**, tj. prijetili su im da će im nanijeti poniženje (ružnim riječima) i ubiti ih (kamenovanjem do smrti). **" 'Uzrok vaše nesreće je s vama!' — rekoše oni"**, tj. jako će vam naškoditi. **"Zar zato što ste opomenuti?"**, tj. zato što vas mi podsjećamo uputom i njoj vas pozivamo, vi nam prijetite ubistvom i nanošenjem poniženja? **"Ta vi ste narod**

koji svaku granicu zla prelazi", tj. prelazite svaku granicu činjenjem svih vrsta grješnih djela i neposlušnošću Allahu.

Uzvišeni Allah kaže: **"I s kraja grada žurno dođe jedan čovjek"**, da potpomogne poslanike i da posvjedoči svoju vjeru u njih, **"i reče: 'O narode moj, slijedi one koji su poslani, slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na Pravom su putu!' "**, tj. oni vas pozivaju potpunoj istini ne tražeći od vas ni plaću, niti nagradu za sebe. Zatim ih je pozvao da obožavaju Allaha Jedinog i da ne obožavaju osim Njega ono što im ne može ništa učiniti ni na ovom, ni na budućem svijetu. **"A ja bih tada bio u pravoj zabludi"**, tj. ako bih odbacio vjerovanje u Allaha i obožavao bilo šta osim Njega.

Zatim je vjernik rekao trojici poslanika: **"Ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte mene!"**, tj. trebate čuti moje svjedočenje i biti svjedoci ovome pred vašim Gospodarem. Ili: "Narode moj! Slušajte moju izjavu o vjeri u ove poslanike!" Zbog toga ga je narod ubio, ili kamenovanjem do smrti, ili udarcima, ili iznenadnim napadom na njega. Prenosi Ibn-Ishak svojim lancem prenosilaca, od Abdullaha ibn Mes'uda, da je narod gazio preko njegovog tijela dok mu nije slomljen vrat.

Prenosi Es-Sevri od Asima El-Ahvala, od Ebu-Medžleza da kaže: "Ime tog vjernika je bilo Habib ibn Murri, za koga se priča da je bio stolar, ili užar, ili obućar. Također se kaže da je obavljao svoje vjerske obrede u jednoj osamljenoj pećini. Abdullah ibn Abbas, r. a., kaže: "To je bio Habib, stolar koji je obolilo od lepre. On je bio milosrdan, ali je na kraju ubijen od ruku svoga vlastitoga naroda." Zatim , Uzvišeni Allah kaže: **"Uđi u Džennet!"**,

tj. kada je ubijen od svoga naroda, Uzvišeni Allah ga je primio u Džennet. Kada je vidio zadovoljstva i užitke u njemu, rekao je: **"Kamo sreće da narod moj zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!"**, tj. da vjeruje u ono što sam ja povjerovao i da tako dobije ono šta sam ja zadobio. Ibn-Abbas, r. a., je rekao: "Savjetovao je svoj narod tokom svoga života govoreći: **'O narode moj, slijedi one koji su poslani'**, a nakon svoje smrti: **'Kamo sreće da narod moj zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!'** Katade je rekao: "Vjernik uvijek daje savjet zato što on vidi nagrade date od Allaha." **'Kamo sreće da narod moj zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!'**, tj. on je želio da njegov narod zna počast koju mu je Allah dodijelio. Katade dodaje: "Tako mi Allaha! Allah nije osudio, pa čak nije ni prekorio taj narod nakon njegovog ubistva (čovjeka koji je vjerovao), **'samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli.'** " Uzvišeni Allah kaže: **"Mi nismo vojsku s neba poslali, niti smo to ikada činili"**, tj. Svemogućem Allahu nije bilo potrebno da protiv njih šalje vojsku sa neba da bi osvetio poslanike. Mudžahid i Katade kažu: "Ovo znači da im Allah nije poslao drugu Poruku." Ibn-Džerir kaže: "Prvo tumačenje izgleda podesnije, zato što Uzvišeni Allah kaže nakon ovoga: **'niti smo to ikada činili'**, tj. Allahu nije bilo potrebno da šalje vojsku da ih kazni, kada su se usprotivili Njegovim poslanicima i ubili Njegovog vjernika, **'samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli.'** "

Komentatori su rekli: "Uzvišeni Allah je poslao Džebra'ila, a. s., koji je iščupao kapije njihovog grada i is-

pustio samo jedan krik. **'Samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli.'**, tj. oni su ostali tihi, nepomični i mrtvi."

Konačno, sve ovo pokazuje da grad, spomenut u ovim kur'anskim ajetima, nije bio Antiohija, zato što su stanovnici Antiohije vjerovali u Svemogućeg Allaha i slijedili izaslanike Isaa, a. s. Štaviše, za Antiohiju se kaže da je bio prvi grad koji je posvjedočio vjeru u Isaa, a. s.

Kazivanje o Hajferu

Uzvišeni Allah kaže: **"A kada je Musa rekao narodu svome: 'Allah vam naređuje da zakoljete kravu", — oni upitaše: 'Zbijaš li ti to s nama šalu?' — 'Ne dao mi Allah da budem neznalica!' — reče on. 'Zamoli Gospodara svoga, u naše ime', — rekoše — 'da nam objasni kojih godina ona treba biti.' — 'On kaže' — odgovori on — 'da ta krava ne smije biti ni stara ni mlada, nego između toga, srednje dobi, pa izvršite to što se od vas traži!' 'Zamoli Gospodara svoga, u naše ime', — rekoše — 'da nam objasni kakve boje treba biti.' — 'On poručuje' — odgovori on — 'da ta krava treba biti jarkorumene boje, da se svidi onima koji je vide.' 'Zamoli Gospodara svoga, u naše ime,' — rekoše — 'da nam objasni kakva još treba biti jer, nama krave izgledaju slične, a mi ćemo nju, ako Allah htjedne, sigurno pronaći.' 'On poručuje' — reče on — 'da ta krava ne smije biti istrošena oranjem zemlje i natapanjem usjeva; treba biti bez mahane i bez ikakva biljega.' — 'E sad si je opisao kako treba!' — rekoše, pa je zaklaše, i jedva to učiniše. I kada ste jednog čovjeka ubili, pa se oko njega prepirati počeli — Allah je dao da iziđe na vidjelo ono što ste bili sakrili — Mi smo rekli: 'Udarite ga jednim nje-**

zinim dijelom!' — i eto tako Allah vraća mrtve u život i pruža vam dokaze Svoje da biste shvatili." (El-Bekare, 67.–73.)

Abdullah ibn Abbas, El-Ubejd Es-Selmani, Ebu El-Alije, Mudžahid, Es-Sadi i drugi rani učenjaci kažu: "Jedan stari čovjek među Izraelićanima je bio jako bogat i imao je nekoliko nećaka koji su priželjkivali njegovu skoru smrt da bi ga naslijedili. Jednoga dana, jedan od njih iziđe s namjerom ga ubije noću, te ga ostavi na ulici, ili pred vratima jednog od njegove vlastite braće. Ujutro je narod našao mrtvo tijelo i počeli su se raspravljati oko njega. Njegov nećak, ubica, došao je i počeo da plače i lije suze. Neki su ljudi kazali: 'Zašto se svađate oko njega? Zašto ne idete Allahovom poslaniku, a. s.?' Njegov nećak je došao i požalio se Musau, a. s. Musa, a. s., je rekao: 'Tako mi Allaha! Ako neko zna bilo šta o ovom ubijenom čovjeku, treba nam kazati.' Ali niko nije znao ništa o tome. Zbog toga, oni su tražili od Musaa, a. s., da zamoli svoga Gospodara u pogledu tog slučaja. Musa, a. s., je zamolio svoga Gospodara i bî mu naređeno da im zapovijedi da zakolju kravu. **"A kada je Musa rekao narodu svome: 'Allah vam naređuje da zakoljete kravu', — oni upitaše: 'Zbijaš li ti to s nama šalu?'"** tj. mi te pitamo o ubijenom, a ti nam tako kažeš! **"'Ne dao mi Allah da budem neznalica!' — reče on"**, tj. utječem se Allahu da kažem išta, osim onoga što mi je On objavio; a to je bio Njegov odgovor na ono što ste željeli da Ga upitam."

Ibn-Abbas, Ubejde, Mudžahid, Ikrime, Es-Sadi, Ebu El-Alije i drugi kažu: "Da su zaklali bilo koju kravu, ispunili bi svrhu toga. Ali, oni su to sebi otežali (postavljanjem previše pitanja o tome), zbog čega im je i Uzvišeni Allah otežao (postavljanjem tako mnogo uvjeta za željenu kravu). Oni su upitali za njen opis, boju i starost, pa im je i odgovoreno da traže ono što je bilo prava rijetkost i izazov (tj. bilo je izuzetno teško pronaći takvu kravu). Stvar je u tome, da im je naređeno da zakolju ni previše staru kravu, niti previše mladu, nego između ovoga dvoga." Ovo je mišljenje Ibn-Abbasa, Mudžahida, Ebu El-Alije, Ikrime, El-Hasana, Katade i drugih. Zatim su sebi otežali kroz pitanja o njenoj boji. Naređeno im je **"da ta krava treba biti jarkorumene boje, da se svidi onima koji je vide"**, što je bilo jako teško ispuniti.

Zatim su upitali: **"'Zamoli Gospodara svoga, u naše ime,' — rekoše — 'da nam objasni kakva još treba biti jer, nama krave izgledaju slične, a mi ćemo nju, ako Allah htjedne, sigurno pronaći.' 'On poručuje' — reče on — 'da ta krava ne smije biti istrošena oranjem zemlje i natapanjem usjeva; treba biti bez mahane i bez ikakva biljega.' — 'E sad si je opisao kako treba!' — rekoše, pa je zaklaše, i jedva to učiniše."** Kaže se da nisu mogli pronaći kravu sa svim tim karakteristikama, osim kod čovjeka koji je bio pravedan i dobar prema svome ocu. Oni su zatražili da im je uruči, ali je on odbio. Pokušali su ga nagovoriti da im proda po određenoj cijeni, dok mu nisu ponudili koliko vrijedi njena težina u zlatu. Ali, on je odbio. Zatim, oni su mu ponudili količinu zlata koliko je bilo njenih deset težina. Konačno, on je prihvatio njihovu ponudu i uručio im je. Zatim, Musa, a. s., je naredio da je zakolju, **"pa je zaklaše, i jedva to učiniše"**, tj. bili su neodlučni.

Zatim ih je Musa, a. s., upoznao sa Allahovom naredbom, da udare mrtvog čovjeka sa jednim dijelom krave. Učenjaci kažu: "Dijelom njene bedrenjače, ili dijelom mesa sa područja između njenih ramena." Kada su ga udarili tim dijelom, on je bio oživljen od strane Svemogućeg Allaha. Musa, a. s. ga je upitao: "Ko je tvoj ubica?" On je kazao: "To je moj nećak, on me ubio." Zatim je ponovo umro. Uzvišeni Allah kaže **"...i eto tako Allah vraća mrtve u život i pruža vam dokaze Svoje da biste shvatili"**, tj. tako ste svjedočili proživljenju tog mrtvog čovjeka naredbom Svemogućeg Allaha. On može da učini isto sa svim umrlim ljudima kada to poželi. On, uzvišen je, kaže: **"Stvoriti sve vas i sve vas oživjeti isto je kao stvoriti i oživjeti jednoga čovjeka; Allah, zaista, sve čuje i sve vidi."** (Lukmān, 28.)

Musa i Hidr

Uzvišeni Allah kaže: **"A kada Musa reče momku svome: 'Sve ću ići dok ne stignem do mjesta gdje se sastaju dva mora, ili ću dugo, dugo ići.' I kad njih dvojica stigoše do mjesta na kome se ona sastaju, zaboraviše na ribu svoju, pa ona u more kliznu. A kada se udaljiše, Musa reče momku svome: 'Daj nam užinu našu, jer smo se od ovog našeg putovanja umorili.' 'Vidi!' — reče on — 'kad smo se kod one stijene svratili, ja sam zaboravio onu ribu — sam šejtan je učinio da je zaboravim, da ti je ne spomenem — mora da je ona skliznula u more; baš čudnovato!' 'E, to je ono što tražimo!' — reče Musa, i njih dvojica se vratiše putem kojim su bili došli, i nađoše jednog Našeg roba kome smo milost Našu darovali i onome što samo Mi znamo naučili. 'Mogu li da te pratim' — upita ga Musa — 'ali da me poučiš onome čemu si ti ispravno poučen?' 'Ti sigurno nećeš moći sa mnom izdržati' — reče onaj — 'a i kako bi izdržao ono o čemu ništa ne znaš?' 'Vidjećeš da ću strpljiv biti, ako Bog da' — reče Musa — 'i da ti se neću ni u čemu protiviti.' 'Ako ćeš me već pratiti' — reče onaj — 'onda me ni o čemu ne pitaj dok ti ja o tome prvi ne kažem!' I njih dvojica krenuše. I kad se u lađu ukrcaše, onaj**

je probuši. 'Zar je probuši da potopiš one koji na njoj plove? Učinio si, doista, nešto vrlo krupno!' 'Ne rekoh li ja' — reče onaj — 'da ti, doista, nećeš moći izdržati sa mnom?' 'Ne karaj me što sam zaboravio' — reče — 'i ne čini mi poteškoće u ovome poslu mome!' I njih dvojica krenuše. I kad sretoše jednog dječaka pa ga onaj ubi, Musa reče: 'Što ubi dijete bezgrješno, koje nije nikoga ubilo! Učinio si, zaista, nešto vrlo ružno!' 'Ne rekoh li ja tebi' — reče onaj — 'da ti, doista, nećeš moći izdržati sa mnom?' 'Ako te i poslije ovoga za bilo šta upitam' — reče — 'onda se nemoj sa mnom družiti. Eto sam ti se opravdao!' I njih dvojica krenuše; i kad dođoše do jednog grada, zamoliše stanovnike njegove da ih nahrane, ali oni odbiše da ih ugoste. U gradu njih dvojica naiđoše na jedan zid koji tek što se nije srušio, pa ga onaj prezida i ispravi. 'Mogao si' — reče Musa — 'uzeti za to nagradu.' 'Sada se rastajemo ja i ti!' — reče onaj — 'pa da ti objasnim zbog čega se nisi mogao strpiti.' 'Što se one lađe tiče — ona je vlasništvo siromaha koji rade na moru, i ja sam je oštetio jer je pred njima bio jedan vladar koji je svaku ispravnu lađu otimao; što se onoga dječaka tiče — roditelji njegovi su vjernici, pa smo se pobojali da ih on neće na nasilje i nevjerovanje navratiti, a mi želimo da im Gospodar njihov, mjesto njega, dâ boljeg i čestitijeg od njega, i milostivijeg; a što se onoga zida tiče — on je dvojice dječaka, siročadi iz grada, a pod njim je zakopano njihovo blago. Otac njihov je bio dobar čovjek i Gospodar tvoj želi, iz milosti Svoje, da oni odrastu i izvade blago svoje. Sve to ja nisam uradio po svome rasuđivanju. Eto to je objašnjenje za tvoje nestrpljenje!' " (El-Kehf, 60.–82.)

Neki od sljedbenika Knjige kažu: "Onaj koji je susreo Hidra je bio Musa ibn Miša ibn Jusuf ibn Ja'kub ibn Ishak ibn Ibrahim" Ali, najvjerodostojnije je mišljenje da je to bio Musa ibn Imran, a. s., poslanik poslan od Allaha Izraelićanima.

Prenosi imam El-Buhari: "Rekao mi je El-Hamidi od Sufjana, od Amra ibn Dinara, od Se'ida ibn Džubejra, koji kaže: 'Rekao sam Ibn-Abbasu: 'Nevf Bikalija smatra da gore spomenuti Musa (drug Hidrov) nije Musa Izraelićanin (nego da je to drugi Musa).' 'Slagao je neprijatelj Božiji', rekao je Ibn-Abbas, jer je nama pričao Ubejj ibn Ka'b da je Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Dok je vjerovjesnik Musa držao govor Izraelićanima, upitali su ga: 'Ko je najznaniji?' 'Ja sam najznaniji' — odgovorio je, pa ga je Allah, dž.š., ukorio što znanje nije pripisao Allahu, dž.š. Objavio mu je: *'Ima jedan Moj rob na sastavu dva mora i on je znaniji od tebe.'* 'Bože!', reče Musa, 'Kako da se sa njim sastanem?' *'Stavi ribu u torbu'*, bi mu rečeno, *'i gdje je izgubiš, tu je on.'* I on krenu na put. Sa njim je krenulo i njegovo momče Jušu'a ibn Nun, nosio je ribu u torbi i, kada su stigli do jedne stijene, naslonili su na nju svoje glave i zaspali. Riba se nečujno izvukla iz torbe i zasjekla sebi put u moru. Allah je zaustavio vodenu struju putem kojim je plivala riba, pa je voda bila poput obruča oko ribe. Kada su se probudili momak je zaboravio obavijestiti Musaa o tome. Nastavili su da putuju preostali dio dana i noći i, kada je svanulo, Musa reče svome pratiocu: **'Daj nam naš doručak! Zaista nas je od ovog našeg putovanja spopao umor.'** Musa nije osjetio umor dok nije prešao naređeno mu područje. Tada mu reče momče: 'Vidi! Kad smo se

kod one stijene svratili, ja sam zaboravio onu ribu.' Poslanik doda: 'To je ribi bio put, a Musau i dječaku čuđenje.' **'E, to je ono što tražimo!' — reče Musa.'** Potom su se povratili slijedom svojih tragova. Kada su došli do one stijene, kad tu čovjek pokriven odijelom. Musa nazva selam, a Hidr reče: 'Odakle u tvojoj zemlji selam?' 'Ja sam Musa', reče on. 'Musa Izraelićanin?', upita. 'Da', odgovori Musa. 'Mogu li da te pratim', upita Musa, 'da me poučiš onom znanju kojem si ti poučen?' Hidr odgovori: 'Musa, ti se nećeš moći kod mene strpiti! Ja imam znanje od Allaha kojem me On poučio, koje ti ne poznaješ, a ti imaš jednu vrstu znanja kojem te Allah poučio, koju ja ne poznajem.' Musa reče: 'Naći ćeš me da sam, ako Bog da, strpljiv i neću ti se ni u čemu suprotstavljati.' Krenuli su na put i išli morskom obalom. Svoje lađe nisu imali. Tada pokraj njih naiđe jedna lađa i oni zamoliše da i njih povezu. Oni koji su bili na lađi prepoznaše Hidra, pa ih besplatno povezoše. Nisu dugo plovili, a Hidr nogama izbi jednu dasku. Musa mu reče: 'Besplatno su nas povezli, a ti si probio lađu kako bi potopio njene putnike? Doista si golemu stvar učinio!' 'A zar ti nisam rekao da se ti sa mnom nećeš moći strpjeti!?', kaza on. 'Ne grdi me za ono što zaboravim', reče Musa, 'I ne čini da me u stvari ovoj mojoj teškoća snalazi!' Poslanik, a. s., reče: 'To je bio prvi Musaov zaborav.' Prenosilac dalje kazuje: 'I doletje vrabac na pramac lađe i jednom ili dvaput zahvati kljunom vode, a Hidr reče: 'Moje i tvoje znanje u odnosu na Allahovo je koliko je ovaj vrabac umanjio vode iz ovog mora.' Potom su izašli iz lađe i krenuli dalje i naišli na dječaka koji se igrao sa djecom. Hidr ga zgrabi za glavu odozgo i rukom mu otkide glavu. Musa

reče: 'Što ubi dijete bezgrješno, koje nije nikoga ubilo?! Učinio si doista, nešto vrlo ružno!' 'Nisam li ti rekao', reče Hidr, 'da ti, doista, nećeš moći izdržati sa mnom?' Poslanik reče: 'Ovaj događaj je bio teži od onog prvoga.' 'Ako te i poslije ovoga za bilo šta upitam', reče, 'onda se nemoj sa mnom družiti. Eto sam ti se opravdao.' Krenuli su dalje i kad dođoše do jednog grada, zamoliše stanovnike njegove da ih nahrane, ali oni odbiše da ih ugoste. U naselju naiđoše na jedan zid koji tek što se nije srušio, pa ga ovaj prezida i ispravi. 'Mogao si', reče Musa, 'uzeti za to nagradu'. 'Ovo je rastanak između mene i tebe', reče Hidr. 'Sada ću te obavijestiti zbog čega nisi mogao da se strpiš.' Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, zatim je rekao: 'Bilo bi nam drago da se Musa strpio, Allah mu se smilovao, pa da nam Allah objavi kazivanje o tome šta se sve između njih dvojice dogodilo.' " (Buhari)

Uzvišeni Allah kaže: **"A što se onoga zida tiče — on je dvojice dječaka, siročadi iz grada."** Es-Suhejli je kazao: "Oni su bili Esram i Sarim, sinovi Kašiha." **"A pod njim je zakopano njihovo blago"**, tj. blago je bilo zlato ili neka vrsta znanja. Kako bilo, najvjerovatnije mišljenje je da je to neka vrsta znanja ispisana na zlatnoj ploči.

El-Bezzar je rekao: "Pričao mi je Ibrahim ibn Se'id El-Dževheri koji prenosi od Bišra ibn El-Munzira, od El-Harisa ibn Abdullaha El-Jahbesija, od Ijada ibn Abbasa El-Gassanija, od Ibn-Hudžejre od Ebu-Zerra, koji kaže: 'Blago spomenuto u Allahovoj Knjizi, Časnom Kur'anu, bila je čvrsta zlatna ploča na kojoj je bilo zapisano: 'Čudim se onome koji potvrdi vjerovanje u Allahovo određenje, a potom se pretjerano trudi; i čudim se onome koji se prisjeća džehenemske vatre, a potom se smije; i

čudim se onome koji se prisjeća smrti, a potom postaje nemaran o značenje riječi 'Nema boga osim Allaha'." Ovako se prenosi od El-Hasana El-Basrija, Omera oslobođenog Efrehovog roba i Dža'fera Es-Sadika.

Uzvišeni Allah kaže: **"Otac njihov je bio dobar čovjek"**, tj. njihov sedmi ili deseti djed. Svakako, ovo dokazuje da očevo dobročinstvo koristi njegovoj djeci i njihovoj djeci.

Uzvišeni Allah kaže: **"...iz milosti Svoje"**, ovo je tekstualni dokaz da je Hidr bio poslanik i da nije ništa činio iz svoje vlastite želje, već mu je naređeno od Svemogućeg Allaha.

Hidrovo ime, loza i poslanstvo: Da li je Hidr još uvijek živ?

Stvarno ime, loza i položaj Hidra su sporni. Ovo se može dodati vrlo važnom pitanju: Da li je on još uvijek živ?

El-Hafiz Ibn Asakir kaže: "Kaže se da je on Hidr, sin Adema, a. s." Ibn-Kutejbe kaže: "Njegovo ime je bilo Belija — ili Ajlija — ibn Melekan ibn Falig ibn Abir ibn Šalih ibn Erfahešd ibn Sam ibn Nuh, a. s."

Ismail ibn Ebu-Uvejs kaže: "Njegovo je ime bilo El-Mu'ammer ibn Malik ibn Abdullah ibn Nasr ibn El-Ezd."

Drugi kažu: "On je Hadrun ibn Amjajil ibn Jafez ibn El-Ajs ibn Ishak ibn Ibrahim, a. s." Postoji veoma mnogo drugih mišljenja koja se odnose na njegovo ime i lozu. Imam Buharija kaže: "Kazao mi je Muhamed ibn Se'id El-Asbehani od Ibn El-Mubareka od Mu'ammera od Hemmama od Ebu-Hurejre, Allah mu se smilovao, da je Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Hidr je nazvan tim imenom jer je sjedio na suhoj travi koja se odjednom zazelenje.' "

Kabisa prenosi od Es-Sevrija od Mensura od Mudžahida, koji kaže: "Hidr je tako nazvan jer bi sve oko njega postalo zeleno kada bi stao na namaz." Ranije je navedeno da su se Musa, a. s., i Jušu'a vratili nazad prateći svoje tragove, dok nisu stigli do stijene. Tamo su vidjeli čovjeka prekrivenog zelenom odjećom (ili koji se bio pokrio svojom odjećom). Musa ga je poselamio. Hidr mu je odgovorio rekavši: "Kako postoji selam u tvojoj zemlji?" Musa je rekao: "Ja sam Musa." On je upitao: "Musa od Izraelićana?" Musa je potvrdno odgovorio i dodao: "Mogu li te slijediti, tako da me podučiš o znanju kojem si ti podučen..."

Ovo kazivanje ukazuje na njegovo poslanstvo u četiri stajališta:

Prvo: Uzvišeni Allah kaže: **"...i nađoše jednog Našeg roba kome smo milost Našu darovali i onome što samo Mi znamo naučili."** (El-Kehf, 65.)

Drugo: Musa kaže Hidru: **" 'Mogu li da te pratim' — upita ga Musa — 'ali da me poučiš onome čemu si ti ispravno poučen?' 'Ti sigurno nećeš moći sa mnom izdržati' — reče onaj — 'a i kako bi izdržao ono o čemu ništa ne znaš?' 'Vidjećeš da ću strpljiv biti, ako Bog da' — reče Musa — 'i da ti se neću ni u čemu protiviti.' 'Ako ćeš me već pratiti' — reče onaj — 'onda me ni o čemu ne pitaj dok ti ja o tome prvi ne kažem!' "** (El-Kehf, 66.–70.) Tako, da on nije poslanik, Musa mu se ne bi obraćao na taj način, niti bi se on Musau obraćao na takav način. Musa je zatražio njegovo društvo zato što je želio naučiti nešto od znanja koje Hidru dato od Svemo-

gućeg Allaha, a koje Musa, a. s., nije imao. Da je Hidr bio neko drugi, a ne poslanik, on ne bi bio nepogriješiv. Tako, Musa ne bi bio oduševljen da ga prati, jer je Musa bio častan vjerovjesnik i nepogrješivi poslanik. Da je Hidr bio išta drugo doli vjerovjesnik, Musa ne bi otežavao sebi tražeći ga osamdeset godina. Kada je susreo Hidra, Musa ga je visoko poštovao i slijedio ga poslušno kako bi stekao što je moguće više božanskog znanja.

Treće: Hidr je namjerno ubio dječaka. On to ne bi učinio, osim sa nadahnućem od Svemogućeg Allaha, Koji mu to naređuje. Ovaj događaj može stajati kao poseban dokaz da je Hidr bio poslanik. Isto tako može stajati kao dokaz da je on bio nepogrješiv. Hidr je ubio dječaka jer je bio nadahnut (od strane Allaha) da će dječak biti nevjernik kada odraste i da će ga njegovi roditelji slijediti zbog svoje velike ljubavi prema njemu. Stoga ga je ubio da sačuva vjeru njegovih roditelja. Ovo upućuje na to da je on bio nepogrješivi poslanik.

Četvrto: Kada je Hidr protumačio i objasnio Musau sva djela koja je učinio, i sve mu razjasnio, dodao je: **"...iz milosti Svoje, da oni odrastu i izvade blago svoje. Sve to ja nisam uradio po svome rasuđivanju"**, tj. ja to nisam učinio svojim htijenjem, naprotiv, bilo mi je naređeno božanskim nadahnućem.

Da li je Hidr još uvijek živ?

Većina učenjaka kaže: "Hidr je još uvijek živ, zato što je on bio taj koji je ukopao Adema, a. s., nakon potopa i tako se dova Adema, da će dugo živjeti onaj ko ga ukopa, odrazila na njega." Neki ljudi kažu: "On je još uvijek živ, jer je pio sa Izvora života."

Postoji veoma mnogo predaja i kazivanja na kojima temelje svoje mišljenje oni koji smatraju da je Hidr još uvijek živ. Ali, sve predaje i hadisi, koji se odnose na ovo pitanje, slabi su i izmišljeni, a oni, koji ih prenose, nisu nepogrješivi.

Abdurrezzak kaže: "Rekao mi je Ma'mer da je Ebu-Se'id El-Hudri rekao: 'Jednog dana nam je Allahov Poslanik pričao dugo kazivanje o Dedždžalu i među stvarima koja nam je ispričao je bilo: 'Doći će Dedždžal, i bit će mu zabranjeno da prođe planinske klance oko Medine. On će se ulogoriti u jednom od slanih područja kod Medine i tamo će mu se pojaviti čovjek koji će biti najbolji ili jedan od najboljih ljudi. On će reći: 'Ja svjedočim da si ti Dedždžal o kojem nam je govorio Allahov Poslanik.' Dedždžal će reći (okupljenima): 'Pogledajte, ako ja ubijem ovog čovjeka, a zatim ga proživim, da li ćete imati ikakve sumnje u moju tvrdnju?' Oni će odgovoriti: 'Ne.' Tada će Dedždžal ubiti tog čovjeka, a zatim će ga proživiti. Čovjek će kazati: 'Tako mi Allaha, sada te prepoznajem više neko ikad!' Dedždžal će zatim htjeti da ga ubije (ponovo), ali mu neće biti data moć da to učini.'" Ma'mer je rekao: "Kazano mi je da je Hidr čovjek koji će stati pred Dedždžala i da će njegov vrat tog dana biti pokriven mesingom."

Šejh Ebu-l-Feredž ibn El-Dževzi je odbacio sve ove hadise i dokazao da su oni izmišljeni i da su njihovi lanci prenosilaca slabi i ništavni. Među onima koji tvrde da je Hidr umro bili su imam Buharija, Ebu-l-Hasan ibn El-Munadi i šejh Ebu-l-Feredž ibn El-Dževzi. Oni su se os-

lanjali na tekstualne dokaze koji slijede: Uzvišeni Allah kaže: **"Nijedan čovjek prije tebe nije bio besmrtan; ako ti umreš, zar će oni dovijeka živjeti?"** (El-Enbijā', 34.) Prema tome, ako je Hidr bio ljudsko biće, na njega bi se odnosila ova zakonitost: ko je smrtan, taj mora i umrijeti. Uzvišeni Allah kaže: **"Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao — obavezu uzeo: 'Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvatate da se na to Meni obavežete?' — Oni su odgovorili: 'Pristajemo!' — 'Budite, onda, svjedoci' — rekao bi On —, 'a i Ja ću s vama svjedočiti.' "** (Āli Imrān, 81.) Ibn-Abbas, r. a., kaže: "Allah je uzeo zavjet od svih poslanika da vjeruju u Muhammeda i podrže ga ako se pojavi tokom njihovog života. Pored toga, trebali su uzeti prisegu od svojih naroda da vjeruju u njega i da ga podrže na isti način. Prema tome, da je Hidr poslanik ili *valija* (zaštitnik ili čuvar), on bi učestvovao u toj prisezi, i da je bio živ za vrijeme Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, on bi ga slijedio i dao mu prisegu, iskazujući odanost i potpunu vjeru."

Imam Ahmed kaže: "Kazao mi je Šurejh ibn En-Nu'-man od Hašima, od Mudžalida, od Eš-Ša'bija, od Džabira ibn Abdullaha, da je Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem rekao: 'Tako mi Onoga u Čijoj je Ruci moja duša! Da je Musa živ, on bi samo mene slijedio.' " Odlučujuće je mišljenje da raniji kur'anski ajet ukazuje na to da bi svim poslanicima, da su kojim slučajem bili živi u vremenu kada se pojavio Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem, bilo naređeno da ga slijede i postupaju po njegovom Šerijatu. Tokom noćnog putovanja, on, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je bio uzdignut iznad svih njih[1]. Kada su se spustili u Jerusalem, a bilo je vrijeme namaza, njemu, sallallāhu 'alejhi ve sellem, bilo je naređeno da ih predvodi u namazu. Ovo ukazuje na to da je on Najveći imam i Posljednji poslanik, najčasniji i najpoštovaniji, neka Allah njemu i svim vjerovjesnicima i poslanicima daruje Svoju milost.

Prema tome, da je Hidr bio živ, on bio ujedinio snage sa poslanikom Muhammedom, sallallāhu 'alejhi ve sellem, i slijedio bi njegovu vjeru u svakom, i najmanjem, detalju. Tako je i sa poslanikom Isaom, a. s., kada bude sišao na kraju vremena, kada će vladati cijelim svijetom u skladu sa ovim časnim Šerijatom — Šerijatom poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem. Kako bilo, ne postoji ništa da potvrdi da se Hidr susreo sa poslanikom Muhammedom, sallallāhu 'alejhi ve sellem, bilo kojeg dana ili prisustvovao nekoj borbi uz njega protiv mnogobožaca ili nevjernika. Na dan kada se dogodila Bitka na Bedru, Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je bacio pogled na nevjernike kojih je bilo hiljadu, dok je njegovih drugova bilo tri stotine i devetnaest. Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je okrenuo (svoje lice) u pravcu Kible. Zatim, raširio je svoje ruke i počeo da uči dovu svome Gospodaru: "O Allahu! Dovrši za mene ono što Si mi obećao! O Allahu! Ispuni ono što si mi obećao! O Allahu! Ako ova skupina bude uništena, niko Te više na Zemlji neće obožavati!"

[1] Tj. uzdignut je do Sidretu-l-Munteha, krajnje granice iznad sedam nebesa koju niko nije prešao

On, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je nastavio svoju dovu svome Gospodaru, raširenih ruku, okrenut prema Kibli, dok njegov ogrtač nije spao sa njegovih ramena. Zatim je prišao Ebu-Bekr, Allah mu se smilovao, podigao ogrtač i stavio ga na njegova ramena. Zatim ga je zagrlio s leđa i rekao: "O Allahov Poslaniče! Tvoja dova tvome Gospodaru će te zadovoljiti i On će ispuniti ono što ti je On obećao." Tada je Allah, Veličanstveni i Uzvišeni, objavio: **I kada ste od Gospodara svoga pomoć zatražili, On vam se odazvao: 'Poslaću vam u pomoć hiljadu meleka koji će jedni za drugim dolaziti.'** " (El-Enfāl, 9.) Tako ga je Allah pomogao melekima. (Muslim) Ova 'mala skupina muslimana' se sastojala od vođâ muslimanâ i melekâ, među kojima je najistaknutiji bio Džibril, a. s. Tako, da je Hidr bio živ, njegovo prisustvo bi bila najbolja stvar koju bi ikako mogao učiniti. Prenosi Kadi Ebu-Ja'la Muhammed ibn El-Husejn Ferra' El-Hanbeli: "Neki ljudi su upitali neke od naših drugova o Hidru, da li je umro? Oni su odgovorili: 'Jeste.' "

Neki ljudi tvrde da je Hidr bio prisutan tokom svih ovih posljednjih događaja, ali ga niko nije mogao vidjeti, jer je bio nevidljiv. Očito, ovo mišljenje je neosnovano i zasniva se samo na iluzijama. Svakako, da je još bio živ tokom života poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, on bi mu se svakako pridružio u njegovoj borbi protiv politeista plemena Kurejš. Pogledaj slijedeći hadis: Prenosi Sa'd, Allah mu se smilovao: 'Na dan Uhuda vidio sam na desnoj strani Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, i na njegovoj lijevoj strani dvije osobe koje su bile obučene u bijelu odjeću, a koje nisam vidio prije ni poslije toga, a to su bili Džebra'il, a. s., i Mika'il, a. s." (Muslim)

Abdullah ibn Omer, r. a., kaže: "Jednom nas je Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, predvodio na jaciji-namazu tokom posljednjih nekoliko dana njegovog života i nakon završetka namaza rekao: 'Da li shvatate (značaj) ove noći? Niko prisutan na površini Zemlje neće biti živ nakon upotpunjenja jedne stotine godina od ove noći.' " (Buhari) Abdullah ibn Omer, r. a., prenosi: "Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, nas je predvodio na jaciji-namazu, u zadnjem dijelu noći i, kada ga je završio predajom selama, ustao je i kazao: 'Da li ste vidjeli ovu vašu noć? Stotinu godina nakon ove (noći) niko neće ostati živ na površini Zemlje (od mojih drugova).' " Ibn-Omer je rekao: "Ljudi (nisu razumijevali) ove riječi Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem. On je ustvari mislio (ovim riječima) da od tog dana niko od onih koji su živi na Zemlji (od njegovih drugova) neće biti živ nakon stotinu godina i to će biti kraj ove generacije." (Muslim) Džabir ibn Abdullah, r. a., prenosi: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, kako ovo kaže mjesec dana prije svoje smrti: 'Pitali ste me o Posljednjem času, dok je znanje o njemu kod Allaha. Ja se, uistinu, zaklinjem i kažem da niko na Zemlji od stvorenja (od mojih drugova), neće ostati živ nakon protoka stotine godina.' " Ovaj hadis je prenesen od Ibn-Džurejdža istim lancem prenosilaca, ali se tu ne spominju riječi: "mjesec dana prije svoje smrti." (Muslim) Prema tome, ako je Hidr i bio živ tokom života poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, on bi

umro u skladu sa spomenutim hadisima. A Allah najbolje zna!

Kazivanje o Karunu

Uzvišeni Allah kaže: **"Karun je iz Musaova naroda bio, pa ih je tlačio, a bili smo mu dali toliko blaga da mu je ključeve od njega teško mogla nositi gomila snažnih ljudi. 'Ne budi obijestan, jer Allah ne voli one koji su obijesni!' — govorili su mu ljudi iz naroda njegova — i nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovome svijetu i čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio, i ne čini nered po Zemlji, jer Allah ne voli one koji nered čine.' 'Ovo što imam stekao sam znanjem svojim, tako ja mislim' — govorio je on. A zar nije znao da je Allah prije njega uništio neke narode koji su bili od njega jači i koji su bili više nakupili — a zločinci neće o grijesima svojim ni ispitivani biti. I iziđe on pred narod svoj u svom sjaju. 'Ah, da je i nama ono što je dato Karunu!' — govorili su oni koji su čeznuli za životom na ovom svijetu — 'on je, uistinu, presretan.' 'Teško vama!' — govorili su učeni — 'onome koji vjeruje i čini dobra djela bolje je Allahova nagrada, a biće samo strpljivima pružena.' I Mi smo i njega i dvorac njegov u zemlju utjerali, i niko ga od Allahove kazne nije mogao odbraniti, a ni sam sebi nije mogao pomoći. A oni koji**

su ranije priželjkivali da su na njegovu mjestu, stadoše govoriti: 'Zar ne vidite da Allah daje obilje onome od robova Svojih kome On hoće, a i da uskraćuje! Da nam Allah nije milost Svoju ukazao, i nas bi u zemlju utjerao. Zar ne vidite da nezahvalnici nikad neće uspjeti?' Taj drugi svijet daćemo onima koji ne žele da se na Zemlji ohole i da nered čine, a oni koji se Allaha boje čeka sretan kraj." (El-Kasas, 76.–83.)

Ibn-Abbas, r. a., drži se mišljenja da je Karun bio rođak Musaa, a. s., po ocu. To mišljenje je poduprto od mnogih drugih prenosilaca, uključujući Ibn-Džurejdža koji je dodao da je on Karun ibn Jašar ibn Kahis, dok je Musa bio sin Imrana ibn Hafisa. Ibn-Džurejdž ide dalje i odbacuje mišljenje Ibn-Ishaka da je on bio nećak Musaovog, a. s., oca.

Katade kaže: "On je bio nazvan 'En-Nur' (svjetlo), zato što je imao melodičan glas dok je učio Tevrat, ali je postao licemjer, poput Samirije, koji je također postao licemjer. Tako je Karun bio uništen zbog svog griješenja čemu je uzrok bio imetak i bogatstvo koji su mu dati."

Šehr ibn Hevšeb kaže: "On je za sobom povlačio svoje haljine iz ponosa i oholosti."

Uzvišeni Allah je spomenuo veličinu njegovog imetka i bogatstva, tako da je ključeve njegovih riznica moralo nositi nekoliko snažnih ljudi. Kaže se: "Ključevi su bili načinjeni od kože i nošeni su na šezdeset mazgi." A Allah najbolje zna.

Kako bilo, on je bio opomenut od strane pobožnoga čovjeka, koji je govorio: **"Ne budi obijestan"**, tj. nemoj biti uobražen i oholiti se zbog bogatstva, bivajući nezahvalan Svemogućem Allahu. **"'Jer Allah ne voli one koji su obijesni!' — govorili su mu ljudi iz naroda njegova — 'i nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet.'"** Oni ga upućuju da usmjeri svoja nastojanja ka tome da stekne Allahovu nagradu na Onome svijetu, jer je to najveća nagrada. Ali, **"... a ne zaboravi ni svoj udio na ovome svijetu"**, tj. uzmi svojim novcem ono što ti je učinjeno dozvoljenim, i uživaj sva dopuštena zadovoljstva sadašnjeg života, **"... i čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio"**, tj. budi dobar prema Allahovim stvorenjima, Koji je bio dobar prema tebi, **"... i ne čini nered po Zemlji"**, tj. nemoj činiti štetu ljudima za koje ti je naređeno da im činiš dobro, a ako im budeš činio štetu, On će te kazniti i oduzeti ono što ti je bio darovao, **"... jer Allah ne voli one koji nered čine."** Njegov odgovor na ovaj lijep savjet svoga naroda nije bio ništa osim: **"'Ovo što imam stekao sam znanjem svojim, tako ja mislim' — govorio je on"**, tj. "Ja ne trebam to što govorite ili na šta ukazujete, jer Allah mi je ovo dao zato što je On znao da ja to zaslužujem i da sam ja za to stvarno predodređen. Štaviše, ako to nije zato što me On voli, pa On mi tada to ne bi ni poklonio, niti dao." Svakako, Uzvišeni Allah je opovrgnuo njegovu izjavu kazavši: **"A zar nije znao da je Allah prije njega uništio neke narode koji su bili od njega jači i koji su bili više nakupili — a zločinci neće o grijesima svojim ni ispitivani biti"**, tj. Mi smo još prije uništili naraštaje zbog njihovih grijeha i loših dijela, a bili su snažniji od Karuna i imali su više bogatstva i djece nego on. Pa, ako je to što je on kazao istina, On ne bi kaznio nikoga od onih koji su imali mnogo više imetka i bogatstva od njega i njegov imetak i bogatstvo ne bi bio dokaz Alla-

hove ljubavi i pažnje spram njega. **"Ni bogatstva vaša ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim; samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili čeka višestruka nagrada za ono što su radili, i oni će u visokim odajama biti sigurni."** (Sebe', 37.) I On kaže: **"Misle li oni — kad ih imetkom i sinovima pomažemo, da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju."** (El-Mu'minūn, 55.–56.) Allahov odgovor na Karunove tvrdnje potvrđuje naše objašnjenje njegovih riječi: **"Ovo što imam stekao sam znanjem svojim, tako ja mislim"**, što je poput onoga koji tvrdi da je alhemičar, ili da poznaje Najuzvišenije ime Svemogućeg Allaha i to iskorištava da stekne imetak — sve su to varke i neistine. Jer, alhemija ne može promijeniti stvarnost nečega, a Najuzvišenije Allahovo ime nije djelotvorno ako je izgovoreno od strane nevjernika. A Karun je, bez sumnje, bio nevjernik i licemjer. Štaviše, kontekst pruženog savjeta od strane njegovog naroda i njegov odgovor to potvrđuju.

Uzvišeni Allah kaže: **"...iziđe on pred narod svoj u svom sjaju."** Mnogi su komentatori kazali da je on izišao pred svoj narod u velikoj raskoši (sluge, haljine i jahaće životinje). Kada su ga vidjeli oni koji su žudjeli za životom na ovome svijetu, poželjeli su da imaju isto i čudili se: "Kako li je on samo sretan!" Kada su njihove riječi došle do ušiju pobožnih, pravednih ljudi, rekli su im: **"'Teško vama!' — govorili su učeni — 'onome koji vjeruje i čini dobra djela bolje je Allahova nagrada'"**, tj. Allahova nagrada na onom svijetu je bolja i veća nego ova.

Uzvišeni Allah kaže: **"...a biće samo strpljivima pružena"**, tj. uputu, kazivanje i odlučnost u pogledu onoga svijeta, kada se nalazi okružen uživanjima na ovome svijetu, neće postići niko, osim onih koji su upućeni i čija su srca učvršćena, a misli ispravne milošću Svemogućeg Allaha. Divne li su riječi jednoga od prijašnjih učenjaka koji je kazao: "Uistinu, Allah voli pronicljive i uviđavne u vremenu sumnjivih stvari i jasno rasuđivanje u vremenu prisustva strasti."

Uzvišeni Allah kaže: **"I Mi smo i njega i dvorac njegov u zemlju utjerali, i niko ga od Allahove kazne nije mogao odbraniti, a ni sam sebi nije mogao pomoći"**, kada Uzvišeni Allah spominje njegov izlazak u svoj raskoši, On kaže: **"I Mi smo i njega i dvorac njegov u zemlju utjerali."** Imam Buhari prenosi da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Dok je neki čovjek šetao, odjeven u dvodjelnu odjeću i ponosan na sebe svojom lijepo očešljanom kosom, Allah je iznenada učinio da on propadne u Zemlju i nastavit će propadati u nju sve do Dana proživljenja." (Buhari)

Prenose Ibn-Abbas, r. a., i Es-Sadi da je Karun platio izvjesnu količinu novca jednoj prostitutki da kaže Musau, a. s., kada bude u društvu sa drugim ljudima, da je počinio (blud) sa njom. Kaže se da je ona to učinila, a Musa, a. s., je zbog toga zadrhtao i obavio dva ruku'a (naklona u namazu), a zatim joj kazao: "Tako ti Allaha! Kaži mi, ko te unajmio da to učiniš?" Rekla je: "Karun me unajmio da to učinim." Zatim je zatražila Allahov oprost i pokajala Mu se. Zbog toga, (Musa, a. s.) je pao na sedždu i učinio dovu Allahu protiv Karuna. Uzvišeni Allah mu je objavio da mu je On potčinio Zemlju, pa je

Musa, a. s., zapovijedio Zemlji da proguta Karuna i njegovo mjesto stanovanja. I tako je i bilo, a Allah najbolje zna.

Također se kaže: "Kada je Karun izišao pred svoj narod u svoj svojoj raskoši, sa stražom, mazgama i haljinama, prošao je kraj Musaa, a. s., dok je on podsjećao narod na Allaha. Kada je narod vidio Karuna, lica većine njih su se okrenula prema njemu. Musa, a. s., ga je pozvao i rekao: 'Zašto to činiš?' Karun je odgovorio rekavši: 'O Musa! Ti si počašćen poslanstvom, a ja sam počašćen bogatstvom. Ako hoćeš, ti možeš izaći i učiniti dovu Allahu protiv mene, a ja ću učiniti dovu Njemu protiv tebe.' Zatim su obojica izašli i Musa, a. s. je kazao: 'Želiš li da ti počneš?' Karun je rekao: 'Da', i učinio je svoju dovu, ali na nju nije bilo odgovoreno. Tada je Musa, a. s., učinio dovu Svemogućem Allahu protiv njega govoreći: 'O Allahu! Naredi Zemlji da mi danas bude pokorna.' Allah mu je objavio da je to učinio. Zatim, Musa, a. s., je rekao: 'O Zemljo! Uzmi ih!' i ona ih je progutala do njihovih stopala. Zatim je rekao: 'Uzmi ih!' i ona ih je progutala do njihovih koljena. Zatim je rekao: 'Uzmi ih!' i ona ih je uzela do njihovih ramena. Zatim, rekao je: 'O Zemljo! Prinesi njihova blaga i riznice!' One su bile prinijete dok ih nisu ugledali, a zatim je Musa, a.s., pokazao svojom rukom govoreći: 'Idite, sinovi Levijevi!' I oni su potonuli u Zemlju."

Prenosi se od Katade da je rekao: "Oni će tonuti u Zemlju sve do Dana proživljenja." Ibn-Abbas, r. a., kaže: "Oni će tonuti u Zemlju, dok ne stignu do sedme zemlje."

Uzvišeni Allah kaže: **"...i niko ga od Allahove kazne nije mogao odbraniti, a ni sam sebi nije mogao pomoći"**, tj. on sebi nije mogao pomoći ili dobiti pomoć od ostalih. Uzvišeni Allah kaže: **"...kada čovjek ni snage ni branioca neće imati."** (Et-Tārik, 10.) Kada je narod vidio šta se dogodilo Karunu i njegovim riznicama, njihovo propadanje u Zemlju i potpuno uništenje, oni koji su dan ranije priželjkivali položaj poput njegovog položaja, zažalili su, zahvalili Svemogućem Allahu i kazali: **"Da nam Allah nije milost Svoju ukazao, i nas bi u zemlju utjerao. Zar ne vidite da nezahvalnici nikad neće uspjeti?"**

Zatim nas Uzvišeni Allah obavještava: **"Taj drugi svijet daćemo..."**, tj. Džennet koji je pripremljen, **"...onima koji ne žele da se na Zemlji ohole i da nered čine."** Zatim On kaže: **"...a one koji se Allaha boje čeka sretan kraj."**

Ovo kazivanje o Karunu se moglo dogoditi prije nego što su oni izašli iz Egipta, jer Uzvišeni Allah kaže: **"I Mi smo i njega i dvorac njegov u zemlju utjerali"**, ali se isto tako moglo dogoditi kasnije, nakon što su otišli u Obećanu zemlju. Allah najbolje zna!

Kako bilo, Uzvišeni Allah osuđuje Karuna u nekoliko ajeta Časnoga Kur'ana. Allah kaže: **"Mi smo poslali Musaa sa znamenjima Našim i dokazom jasnim faraonu i Hamanu i Karunu, ali su oni rekli: 'Čarobnjak i lažov!'"** (El-Mu'min, 23.–24.) U suri *El-Ankebūt*, nakon što je spomenuo Ad i Semud, spominje i Faraona, Hamana i Karuna: **"...i Karuna i faraona i Hamana; Musa im je jasne dokaze donio, ali su se oni na Zemlji oholo ponijeli i kaznu nisu izbjegli. I sve smo prema grijesima**

njihovim kaznili: na neke vjetar, pun pijeska poslali, a neke strašnim glasom uništili; neke u zemlju utjerali, a neke potopili. — Allah im nije učinio nepravdu, sami su sebi nepravdu nanijeli." (El-Ankebūt, 39.–40.) Tako da je onaj koga je progutala Zemlja bio Karun, a oni koji su potopljeni bili su faraon, Haman i njihove vojske, zato što su bili grješnici.

Imam Ahmed u svome *Musnedu* prenosi da je jednom Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, govorio o namazu i rekao: "Onome ko ga obavlja redovno i ispravno on će biti svjetlo, dokaz i spas za njega na Danu proživljenja. A, ko ga ne obavlja redovno i ispravno, neće biti za njega ni svjetla, ni dokaza, niti spasa i on će biti (doveden) na Dan proživljenja skupa sa Karunom, Faraonom, Hamanom i Ubejjom ibn Halefom."

Belkisa — Kraljica od Sabe

Uzvišeni Allah kaže: **"I on (Sulejman) izvrši smotru ptica, pa reče: 'Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan? Ako mi ne donese valjano opravdanje, teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!' I ne potraja dugo, a on dođe, pa reče: 'Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest. Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni; vidio sam da se i ona i narod njezin Suncu klanjaju, a ne Allahu — šejtan im je prikazao lijepim postupke njihove i od Pravoga puta ih odvratio, te oni ne umiju naći Pravi put pa da se klanju Allahu, Koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i Koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite. Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar svega što postoji!' 'Vidjećemo' — reče Sulejman — 'da li govoriš istinu ili ne. Odnesi ovo moje pismo pa im ga baci, a onda se od njih malo izmakni i pogledaj šta će jedni drugima reći!' 'O velikaši,' — reče ona — 'meni je dostavljeno jedno poštovanja vrijedno pismo od Sulejmana i glasi: 'U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!**

Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se pokorite!' O velikaši' — reče ona — 'savjetujte mi šta trebam u ovom slučaju uraditi, ja bez vas neću ništa odlučiti!' 'Mi smo vrlo jaki i hrabri' — rekoše oni — 'a ti se pitaš! Pa, gledaj šta ćeš narediti!' 'Kad carevi osvoje neki grad' — reče ona — 'oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine poniženim; eto, tako oni rade. Poslaću im jedan dar i vidjeću sa čime će se izaslanici vratiti.' I kad on pred Sulejmana iziđe, ovaj mu reče: 'Zar da blagom mene pridobijete? Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete! Vrati se njima! Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjeraćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene.' 'O dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto prije nego što oni dođu da mi se pokore?' 'Ja ću ti ga donijeti' — reče Ifrit, jedan od džina — 'prije nego iz ove sjednice svoje ustaneš, ja sam za to snažan i pouzdan.' 'A ja ću ti ga donijeti' — reče onaj koji je učio iz Knjige — 'prije nego što okom trepneš.' I kad Sulejman vidje da je prijesto već pored njega postavljen, uzviknu: 'Ovo je blagodat Gospodara moga, koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti. A ko je zahvalan — u svoju je korist zahvalan, a ko je nezahvalan — pa, Gospodar moj je neovisan i plemenit. Promijenite izgled njezina prijestolja da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati!' I kad ona dođe, bi joj rečeno: 'Je li ovakav prijesto tvoj?' — 'Kao da je on!' — uzviknu ona. 'A nama je prije nego njoj dato znanje, i mi smo muslimani.' A da nije ispravno vjerovala, nju su omeli oni kojima se ona, mimo Allaha, klanjala, jer je ona narodu nevjerničkom pripadala. 'Uđi u dvoranu!' — bi joj rečeno. I kad ona pogleda, pomisli da je duboka voda, pa zadiže haljinu uz noge svoje. 'Ova je dvorana uglačanim staklom popločana!' — reče on. — 'Gospodaru moj,' — uzviknu ona — 'ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu, Gospodaru svjetova!' " (En-Neml, 20.–44.)

Uzvišeni Allah govori šta se dogodilo između Sulejmana i pupavca. Sve vrste ptica su imale svoje prvake ili izabranike, koji su imali određene dužnosti i koji su povremeno lično dolazili pred Sulejmana, a. s., kao što je to običaj kod vojske. Ibn-Abbas, r. a., i drugi navode da je zadatak pupavca bio da traži vodu u pustinjama i neplodnim područjima. Svakako, pupavac je imao sposobnost darovanu od Svemogućeg Allaha da vidi i odredi položaj podzemnih voda. Sulejmanov pupavac je tražio podzemnu vodu, a zatim bi tamo vodio svoju vojsku. Oni su kopali zemlju da pronađu vodu i koriste se njome.

Jednog dana Sulejmanu, a. s., je trebao pupavac, koji nije bio tu, na svom mjestu, pa je rekao: **"Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan?"**, tj. on nije ovdje ili ga ne mogu vidjeti. **"Teškom ću ga kaznom kazniti"**, Sulejman, a. s., je zaprijetio da će ga kazniti nekom vrstom kazne, **"Ako mi ne donese valjano opravdanje, teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!"**, tj. ako mi ne donese jasnu ispriku koja će ga spasiti kazne. Uzvišeni Allah kaže: **"I ne potraja dugo"**, tj. njegovo odsustvo nije dugo potrajalo, **"... a on dođe, pa reče"** Sulejmanu, a. s. **"Doznao sam ono što ti ne znaš"**, tj. ja sam saznao ono što ti nisi znao; **"... iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest"**

i to da **"Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni"**, on opisuje raskoš kraljeva i vladara Sabe u Jemenu. Oni su imali snažno i veličanstveno kraljevstvo, a uz to snažnu i sposobnu vojsku. Tokom tog perioda, njihov kralj je umro i nije ostavio nasljednika, osim kćerke koju su oni uzeli kao svoju kraljicu. Es-Sa'lebi i drugi su spomenuli da je nakon smrti njezina oca narod imenovao čovjeka da njima vlada, ali su pod njegovom vladavinom zavladali pokvarenost i nered. Ona mu je ponudila da je oženi, što je on i učinio. Prve zajedničke noći ona mu je davala vino sve dok se nije napio, a onda mu je odsjekla glavu i objesila je na svoja vrata. Stoga ju je njezin narod proglasio za svoju kraljicu. Ona je bila Belkisa bint Es-Sejre. Njen otac se zvao El-Hedhad, ili Šurahil ibn Zi Džeden ibn Es-Sejre ibn El-Haris ibn Kajs ibn Sajfi ibn Sebe' ibn Ješdžeb ibn Ja'reb ibn Kahtan. Njen otac je bio jedan od najplemenitijih kraljeva. On je odbio da oženi Jemenku. Kaže se da je oženio džinkinju čije je ime bilo Rejhana bint Es-Seken koja je rodila ženu čije je ime Belkama, kasnije poznata kao Belkisa.

Es-Sa'lebi prenosi od Se'ida ibn Beširа, od Katade, od En-Nadra ibn Enesa, od Beširа ibn Nuhejka, od Ebu-Hurejre, da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Jedan od Belkisinih roditelja je bio od džina." (Ovo je čudan /*garib*/ hadis u čijem lancu prenosilaca se nalazi slabost).

Es-Sa'lebi je kazao: "Rekao mi je Ebu-Abdullah ibn Kabhune od Ebu-Bekra ibn Džerdžeha, od Ebu-Bekra, koji kaže: 'Jednom prilikom je spomenuta Belkisa pred Allahovim Poslanikom, sallallāhu 'alejhi ve sellem, koji je rekao: 'Narod kojim vlada žena nikada neće uspjeti.' " (Prenosilac Isma'il ibn Muslim, Mekelija, smatra se slabim, tj. nije vjerodostojan prenosilac)

Prenosi se u Buharijevom *Sahihu* od Avfa, od El-Hasana, od Ebu-Bekra: "Kada je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, bio obaviješten da su Perzijanci okrunili Kisrinu kćerku kao svoju vladarku, rekao je: 'Narod kojim vlada žena nikada neće uspjeti. ' "

Njegove riječi: **"...i da joj je svega i svačega dato"**, od onoga što može posjedovati neki vladar na Zemlji, **"a ima i prijesto veličanstveni"**, tj. stolica na kojoj je sjedila bila je ukrašena i optočena raznim vrstama dragog kamenja, bisera, zlatom i drugim veličanstvenim stvarima. Zatim je spomenuo da oni ne vjeruju u Svemogućeg Allaha i da obožavaju Sunce umjesto Allaha, spomenuo je da su zavedeni od strane šejtana koji im je njihova djela prikazao lijepim i koji ih je skrenuo sa Allahovog puta, **"...te oni ne umiju naći Pravi put pa da se klanjaju Allahu, Koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i Koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite"**, tj. On zna sve tajne i otkriva stvari bilo materijalne ili nematerijalne. **"Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar svega što postoji!"**, tj. Najvećeg prijestolja koje niko među Njegovim stvorenjima nije posjedovao.

Stoga je Sulejman, a.s., poslao pupavca sa pismom, pozivajući ih da se pokore Allahu i Njegovom poslaniku, da se pokaju i potčine njegovom kraljevstvu i moći. On im je pisao: **"Ne pravite se većim od mene"**, tj. nemojte dozvoliti da vas vaš ponos spriječi da mi se pokorite, **"i dođite da mi se pokorite!"**, tj. kao istinski vjernici koji se

pokoravaju Allahu potpunom pokornošću. Pupavac je spustio pismo pokraj nje i čekao je da vidi šta će ona učiniti. Naravno, ona je pozvala plemiće, prinčeve i ministre da se međusobno posavjetuju, " **'O velikaši', — reče ona — 'meni je dostavljeno jedno poštovanja vrijedno pismo"**, zatim je prvo pročitala njegov naslov, **"od Sulejmana"**, a potom je pročitala njegov ostatak, **"... i glasi: 'U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se pokorite!' "** Zatim je tražila njihov savjet na vrlo prefinjen način: **" 'O velikaši' — reče ona — 'savjetujte mi šta trebam u ovom slučaju uraditi, ja bez vas neću ništa odlučiti!' "**, tj. da joj daju svoja mišljenja, **" 'Mi smo vrlo jaki i hrabri' — rekoše oni"**, tj. mi sebi možemo priuštiti rat, sve što treba od vojnih snaga, materijala i ostalog. Pa, ako tako odlučiš, mi smo za rat pripremljeni, **"... a ti se pitaš! Pa, gledaj šta ćeš narediti!"**, oni su, dakle, pokazali potpunu odanost i nakon pokazivanja i iznošenja pred njom njihove sposobnosti, prepustili su da ona donese odluku, da vidi šta treba biti učinjeno. Uistinu, njeno mišljenje je bilo mudrije i bolje nego njihovo, jer je znala da se pošiljaocu pisma neće moći usprotiviti, obmanuti ga ili pak zavesti. **" 'Kad carevi osvoje neki grad' — reče ona — 'oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine poniženim; eto, tako oni rade' "**, tj. ona objašnjava da, ako taj kralj osvoji njihovo kraljevstvo, ona bi bila ta koju bi zadesila najoštrija kazna i poniženje. **"Poslaću im jedan dar i vidjeću sa čime će se izaslanici vratiti."** Ona je željela podmititi Sulejmana poklonima i darovima, znajući da on, a. s., neće primiti od njih ništa drugo osim islama, a ona i njen narod su bili nevjernici, a Sulejman i njegova vojska su bili daleko snažniji od njih. Zbog toga **"I kad on (glasnik) pred Sulejmana iziđe, ovaj mu reče: 'Zar da blagom mene pridobijete? Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete!' "** Tako Sulejman reče vođi njenih glasnika koji su donijeli poklon: **"Vrati se njima! Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjeraćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene"**, tj. idite nazad sa svojim poklonima, zato što je ono čime sam ja obdaren od Allaha daleko bolje nego ovaj imetak, bogatstvo i darovi, kojima se vi radujete i kojim se vi oholite i ponosite nad svojim vlastitim narodom. **"Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti"**, tj. vojske koje su neodoljive i koje ne mogu biti poražene, niti im se može suprotstaviti i, štaviše, mi ćemo ih istjerati iz njihove zemlje, sa imanja i bogatstva **"... ponižene i pokorene"**, tj. noseći im sram, poniženje i uništenje.

Kada su oni čuli vijesti, požurili su izjavljujući potpunu pokornost i odanost, kao i želju da se njihova kraljica pridruži Sulejmanu, a. s., i lično ga posjeti. Kada je on, a. s., čuo za njihov dolazak i njihovu namjeru da se lično pred njim pojave, on reče onima koji su bili tu sa njim, koji od njih bi mu donio njeno prijestolje, prije nego što ona dođe: **" 'Ja ću ti ga donijeti' — reče Ifrit, jedan od džina — 'prije nego iz ove sjednice svoje ustaneš' "**, tj. prije nego završiš svoje zasjedanje. Kaže se da je vodio poslove Izraelićana od početka toga dana do podne, **"... ja sam za to snažan i pouzdan"**, tj. ja sam dovoljno snažan da donesem to prijestolje tebi, a uz to sam pouzdan, a ovo je rekao zato što ono sadrži dragocjeno drago kamenje i bisere. Ali, **"... reče onaj koji je učio iz**

Knjige", tj. Asaf ibn Berhi, koji je bio Sulejmanov rođak po majci, a kaže se da je to bio jedan od vjernika među džinima koji je znao najuzvišenije ime Svemogućeg Allaha. Također se kaže da je to bio jedan od učenjaka Izraelićana. Štaviše, kazano je da je to bio sam Sulejman, a. s., što je veoma čudno i neobično mišljenje, a Es-Suhejli kaže da je sasvim isključena takva mogućnost. Četvrto zastupljeno mišljenje je da je to bio Džebra'il, a. s. **"'A ja ću ti ga donijeti' — reče onaj koji je učio iz Knjige — 'prije nego što okom trepneš'"**, tj. prije nego što pošalješ glasnika u najudaljenije mjesto na Zemlji i on ti se vrati nazad. Također se kaže, prije nego što najudaljenija osoba koju vidiš dopre do tebe; ili prije nego što tvoj pogled postane umoran od posmatranja jedne tačke i tvoje se oči sklope; ili prije nego što iznova pogledaš najudaljenije mjesto koje tvoj pogled može dosegnuti, pa sklopiš svoje oči (što je najvjerovatnije objašnjenje). **"I kad Sulejman vidje da je prijesto već pored njega postavljen"**, tj. kada je vidio Belkisin prijesto donesen iz Jemena u Jerusalem i postavljen pred njega, u ovom vrlo kratkom roku, **"...uzviknu: 'Ovo je blagodat Gospodara moga, Koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti'"**, tj. ovo je iz Allahove milosti i ja sam počašćen. Njegova milost je darovana svim ljudima i On ih iskušava da li će biti zahvalni ili nezahvalni. **"A ko je zahvalan — u svoju je korist zahvalan"**, tj. korist od toga se vraća samom njemu, **"...a ko je nezahvalan — pa, Gospodar moj je neovisan i plemenit"**, tj. On nema potrebu da Mu neko zahvaljuje, niti Mu šteti nevjerovanje nevjernika.

Zatim je Sulejman, a. s., naredio da se njen prijesto prepravi i preruši, da bi ispitao njenu inteligenciju i razumijevanje, kazavši: **"...da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati!"** I kad ona dođe, bi joj rečeno: **"'Je li ovakav prijesto tvoj?' — 'Kao da je on!' — uzviknu ona"**, ovo je rezultat njenog shvatanja i čistog rasuđivanja kojim je ostavila po strani mogućnost da je to njen vlastiti prijesto, pošto ga je tek ostavila daleko u Jemenu, a nije znala da postoji neko ko može učiniti ovakav čudesan čin i prenijeti prijestolje u Jerusalem.

Uzvišeni Allah kaže, a riječi se odnose na Sulejmana, a. s., i njegov narod: **"'A nama je prije nego njoj dato znanje, i mi smo muslimani.' A da nije ispravno vjerovala, nju su omeli oni kojima se ona, mimo Allaha, klanjala, jer je ona narodu nevjerničkom pripadala"**, tj. slijedili su vjeru svojih otaca i predaka, koja se zasnivala na obožavanju Sunca, kojem su se klanjali, a za šta nisu imali nikakvog dokaza, niti potpore. Sulejman, a. s., je prije toga naredio da se izgradi *sarh* (staklena površina ispod koje je bila voda sa raznim vrstama riba i morskih stvorenja). Nakon toga, Belkisi je naređeno da uđe na *sarh* dok je Sulejman sjedio na svome prijestolju. **"I kad ona pogleda, pomisli da je duboka voda, pa zadiže haljinu uz noge svoje. 'Ova je dvorana uglačanim staklom popločana!' — reče on. — 'Gospodaru moj,' — uzviknu ona — 'ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu, Gospodaru svjetova!'"**

Kaže se da je, kada ju je poželio oženiti, Sulejman, a. s., upitao ljude o načinu uklanjanja dlaka sa njenih nogu, pa su oni spomenuli britvu, ali se ona toga pobo-

jala. Potom se posavjetovao sa džinima, koji su za njega načinili kupku. Tako je on bio prvi koji je ušao u kupatilo.

Es-Sa'lebi i drugi su kazali: "Kada se Sulejman njome oženio, vratio joj je kraljevstvo Jemena i tamo je posjećivao, ostajući po tri dana mjesečno, a zatim bi se vraćao nazad u Jerusalem na letećem ćilimu. Pored toga, on je naredio džinima da mu sagrade tri palate u Jemenu: Gamdan, Salhin i Bitun." A Allah najbolje zna.

Ibn-Ishak je prenio od nekih učenjaka, od Vehba ibn Munebbiha da je Sulejman, a.s., nije oženio, već ju je vjenčao za kralja Hemedana i dopustio joj da ponovo vlada Jemenom, te da joj je potčinio kralja džina u Jemenu da joj sagradi ranije spomenute tri palate. Prvo mišljenje je poznatije i logičnije, a Allah najbolje zna!

Kazivanje o Sabi

Uzvišeni Allah kaže: **"Stanovnici Sabe imali su dokaz u mjestu u kome su živjeli: vrtove, zdesna i slijeva. 'Jedite hranu Gospodara svoga i budite Mu zahvalni; kakav divan kraj i Gospodar koji mnogo prašta!' Ali oni su nezahvalni postali, pa smo na njih poplavu pustili, popuštanjem brana nastalu, i zamijenili im njihove vrtove drugim vrtovima sa plodovima gorkim i tamariskom i neznatnim lotosom divljim. Kaznili smo ih tako zato što su bili nezahvalni, a da li Mi kažnjavamo ikoga drugog do nevjernika, nezahvalnika?! A između njih i gradova koje smo blagoslovili izgradili smo bili naselja povezana i odredili im potrebnu udaljenost. 'Putujte kroz njih i po noći i po danu, sigurni!' Ali oni rekoše: 'Gospodaru naš, učini veće rastojanje prilikom putovanja naših!' — i ogriješiše se prema sebi, i Mi učinismo da se o njima samo priča, a njih kud koje raselismo. To su, zaista, pouke za svakog strpljivog i zahvalnog."** (Sebe', 15.–19.)

Genealozi, među kojima je i Muhammed ibn Ishak, kažu da je ime Sebe'a bilo Abdu-Šems ibn Ješdžub ibn Ja'reb ibn Kahtan. On je bio prvi koji je uzimao ratni plijen i bio je veoma darežljiv prema ljudima. Es-Suhejli

kaže: "Prenosi se da je on bio prva okrunjena ličnost, a neki učenjaci kažu da je bio musliman i da je pisao poeziju u kojoj je donio dobre vijesti o dolasku poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem." Ovo posljednje kazivanje se pripisuje Ibn-Dija'u u njegovoj knjizi koja nosi naslov: "Et-Tenviru fi Mevlidi-l-Beširi-n-Nezir".

Imam Ahmed kaže: "Rekao mi je Ebu-Abdurrahman, od Abdullaha ibn Luha'ija, od Abdullaha ibn Da'le, koji je rekao da je čuo Abdullaha ibn Abbasa da kaže: 'Neki čovjek je upitao Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, o Sebe'u, da li je to bio čovjek, žena ili zemlja, pa je on rekao: 'Uistinu, to je bio čovjek, kojem su bila rođena deseterica sinova. Šesterica od njih su se nastanili u Jemenu, a četverica u Šamu (Siriji). Oni u Jemenu su bili: Mizhadž, Kinda, Ezd, Eš'arije, Enmar i Himjer. A oni koji su se nastanili u Siriji su bili: Lahm, Džuzam, Amile i Gassan.' " Onaj koji je pitao je bio Ferve ibn Musaik El-Gatifi.

Ovo znači da naziv *Saba* obuhvata sva ova plemena. Među njima su takođe bili Et-Tebabi'a (jedn. *Tubbe'*) u Jemenu. Njihovi su kraljevi nosili krune, kao što su to činili kraljevi Perzije. Arapi su nazivali sve one koji su vladali Jemenom i Hadramevtom "tubbe'", kao što su nazivali kraljeve Sirije i Arabijskog poluotoka "cezarom", vladara Perzije "kisrom", vladara Egipta "faraonom", vladara Abesinije "negusom", a vladara Indije "ptolomejom". Belkisa je bila među Himjerovim kraljevima, koji su vladali Jemenom. Živjeli su u sreći i rahatluku, u obilju hrane: voćem, usjevima i ostalim. Bio je to pravedan narod koji je slijedio Pravi put, ali, kada su se okrenuli od Allahove milosti i zanijekali je, neizbježno su prizvali na sebe i svoj narod uništenje i propast.

Muhammed ibn Ishak prenosi od Vehba ibn Munebbiha, koji kaže: "Uzvišeni Allah im je poslao trinaest poslanika." Es-Sadi tvrdi da im je Uzvišeni Allah poslao dvanaest hiljada poslanika. Allah zna najbolje.

Pošto su zamijenili uputu stranputicom i poklonili se pred Suncem umjesto pred Uzvišenim Allahom, što se dogodilo u razdoblju Belkise i njenih predaka i što je nastavljeno sve dok Allah nije na njih poslao poplavu popuštanjem brane. Uzvišeni Allah kaže: **"Ali oni su nezahvalni postali, pa smo na njih poplavu pustili, popuštanjem brana nastalu, i zamijenili im njihove vrtove drugim vrtovima sa plodovima gorkim i tamariskom i neznatnim lotosom divljim. Kaznili smo ih tako zato što su bili nezahvalni, a da li Mi kažnjavamo ikoga drugog do nevjernika, nezahvalnika?!"**

Mnogi učenjaci spominju da je brana u Ma'rebu bila izgrađena da zadrži vodu u dolini između dvije velike planine, pa kada je voda porasla, narod je počeo da sadi voćnjake i razno povrće. Također, kaže se da je graditelj brane bio Sebe' ibn Ja'reb, koji je promijenio smjer vodotoka kroz sedamdeset dolina, natjeravši vodu u nju. Pored toga, on je izveo vodu iz trideset vrela i jama, ali je umro prije nego što je to završio. Zato je to dovršio himjerski narod, a pokrivalo je površinu od jedne kvadratne milje. Tako su živjeli u sreći i izobilju. Katade i drugi su kazali: "Žena bi išla ispod drveća, noseći na glavi korpu za branje voća, a plodovi su sami padali i punili je, bez ikakvog truda i branja, tako ih je mnogo bilo i tako su bili zreli." I kazali su da je vaz-

duh, koji su udisali, bio tako čist i svjež da ni komaraca, ni buha, niti drugih insekata nije bilo u njihovoj zemlji. Uzvišeni Allah kaže: **"Stanovnici Sabe imali su dokaz u mjestu u kome su živjeli: vrtove, zdesna i slijeva. 'Jedite hranu Gospodara svoga i budite Mu zahvalni; kakav divan kraj i Gospodar koji mnogo prašta!' "** (Sebe', 15.) I kaže: **"...i kad je Gospodar vaš objavio: 'Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti."** (Ibrahim, 7.) I, kada su oni počeli obožavati druge, umjesto Svemogućeg Allaha i osiono se ponašati prema Njegovoj milosti, zatražili su od Njega, da razdaljine tokom njihovih putovanja budu duže — a rastojanja među njima su bila lahka, zbog čega su putovali bezbjedno, i noću i danju. Tako su zatražili da se ono što je dobro zamijeni onim što je loše, poput Izraelićana koji su zatražili od Svemogućeg Allaha da im se zamijene mana i prepelice — povrćem, krastavicama, pšenicom, lećom i crvenim lukom. Zbog toga su bili lišeni velikog blagoslova i obilne milosti, njihova zemlja je uništena, a oni su se razišli posvuda. Uzvišeni Allah kaže: **"Ali oni su nezahvalni postali, pa smo na njih poplavu pustili."** Mnogi učenjaci kažu da je Uzvišeni Allah poslao miševe ili pacove na temelje brane i, kada to oni primijetiše, doniješe mačke da ih pojedu, ali je sve bilo uzalud. Temelji su oslabili i, konačno, brana je popustila, pa je voda sve potopila. Njihova lijepa stabla voća su zamijenjena, kako Uzvišeni Allah kaže, u nevaljala: **"...i zamijenili im njihove vrtove drugim vrtovima sa plodovima gorkim i tamariskom"** i **"...neznatnim lotosom divljim"**, od kojeg su dobijali samo sitne lotosove plodove, koji su

bili neznatni u odnosu na bezbrojne bodlje koje imaju. Uzvišeni Allah kaže: **"Kaznili smo ih tako zato što su bili nezahvalni, a da li Mi kažnjavamo ikoga drugog do nevjernika, nezahvalnika?!"**, tj. Mi oštrom kaznom kažnjavamo samo one koji u Nas ne vjeruju, protivrječe Našim poslanicima, ne slušaju naše naredbe i prelaze Naše granice.

Uzvišeni Allah kaže: **"...i Mi učinismo da se o njima samo priča, a njih kud koje raselismo"**, tj. nakon uništenja njihovih vrtova, imanja i zemlje, oni su morali otputovati i odseliti se. Tako su se razišli u razne krajeve zemlje. Neki od njih su doselili u Hidžaz, a Huza'a je doselio u Meku. Neki su doselili u Medinu i bili su prvi koji su je nastanili. Zatim su ih slijedila tri židovska plemena: Benu-Kajnuka, Benu-Kurejza i Benu-Nadir. Židovi su se udružili sa Evsom i Hazredžom i tu živjeli (do vremena poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem). Neki od njih su se preselili u Šam (Siriju) i nakon toga su prešli na kršćanstvo: Gassan, Amile, Bahra, Luham, Džuzem, Tanuh, Taglub i drugi.

Muhammed ibn Ishak u svome životopisu poslanika, *Kitabu-s-Sira*, kaže da je prvi koji je napustio Jemen, prije poplave sa brane, bio Amr ibn Amir El-Luhami. Luham je bio sin Adi ibn El-Haris ibn Murre ibn Ezd ibn Zejd ibn Muha' ibn Amr ibn Urejb ibn Ješdžub ibn Zejd ibn Kehlan ibn Sebe'. Također, Ibn-Hišam kaže: "Luham ibn Adi ibn Amr ibn Garib ibn Sebe'." Ibn-Ishak kaže: "Razlog njegovog napuštanja Jemena, kako mi je kazao Ebu-Zejd El-Ensari, bilo je to što je vidio miša, ili pacova, kako kopa ispod brane Ma'reba, koja je korištena da zadrži vodu iznad, pa je shvatio da brana neće dugo po-

trajati i odlučio da ode iz Jemena. Kako bilo, on je obmanuo svoj narod naredivši svom najmlađem sinu da ga ošamari pred svijetom. Sin je učinio šta mu je bilo naređeno, a Amr je kazao: "Nikad neću živjeti u mjestu u kojem me ošamario moj najmlađi sin." I ponudio je svoju imovinu na rasprodaju. Plemić iz Jemena je rekao: "Uhvatite priliku što se Amr naljutio i kupite svu njegovu imovinu." Tako je krenuo sa svojom djecom i njihovim potomstvom. Ezd je kazao: "Mi nikada ne bismo napustili Amr ibn Amira", pa su prodali svoju imovinu i pridružili mu se u njegovom bijegu (ne znajući njegove stvarne namjere). Stigli su u zemlju Ak, čiji su se stanovnici protiv njih borili, i nekada bi nadvladali jedni, a nekada drugi.

Konačno, oni su napustili zemlju Ak i rasuli se po raznim zemljama. Ibn-Džefne ibn Amr ibn Amir je otišao u Šam (Siriju), Evs i Hazredž su otišli u Jesrib (Medinu), Huza'a je otišao u Merran, Suratski Ezd je otišao u Es-Surat, a omanski Ezd je otišao u Oman. Zatim je Uzvišeni Allah poslao poplavu na branu i ona se potpuno urušila. Kur'an Časni nosi svjedočanstvo o ovom događaju.

Es-Sadi prenosi slično, a Muhammed ibn Ishak kaže da je Amr ibn Amir bio svećenik. Drugi kažu da je njegova žena bila Tarifa bint El-Hajr El-Himjeri i da je i ona bila svećenica. Ona je predskazala uništenje njihove zemlje, pa pošto su vidjeli predznak u tom pacovu ili mišu, učinili su to što su učinili. A Allah najbolje zna! Njihova čitava priča je spomenuta u egzegezi (tumačenju Kur'ana) preko Ikrime od Ibn Ebi-Hatima.

Svakako, nije cijeli narod Sabe otišao iz Jemena nakon rušenja brane, već je većina tamo ostala. Samo je narod brane (Ma'reb) otišao i raširio se po Zemlji. Ovo je iskazano u hadisu spomenutom ranije, koji prenosi Abdullah ibn Abbas, da se većina Jemenaca nije iselila iz Jemena. Otišla su samo četiri plemena, a šest ih je ostalo. Oni su tamo nastavili živjeti i oni i njihovi nasljednici su zadržali svoju vlast, osim u periodu od sedamdeset godina kada su je bili lišeni od strane vojske poslane od Negusa, a kojom su komandovali Ebreha i Erjat. Zatim je ona bila ponovo stečena od strane Sejfa ibn Zi-Jezena El-Himjerija kratko prije rođenja poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem. Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je poslao u Jemen Aliju ibn Ebi Taliba i Halida ibn El-Velida, pa Musaa El-Eš'arija i Mu'aza ibn Džebela da pozovu narod da prigrle islam. Zatim je El-Esved El-Ansi zauzeo Jemen i istjerao izaslanike Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem. Tokom perioda Ebu-Bekra Es-Siddika, El-Esved El-Ansi je ubijen, a muslimani su preuzeli vlast u Jemenu.

Uzejr

Uzvišeni Allah kaže: **"Ili za onoga koji je prolazeći pored jednog do temelja porušenog grada, povikao: 'Kako će Allah oživjeti ove što su pomrli?' I Allah učini te on umre i tako ostade stotinu godina, a onda ga oživje i zapita: 'Koliko si ostao?' — 'Dan ili dio dana' — odgovori. 'Ne', reče On —, 'ostao si stotinu godina. Pogledaj jelo svoje i piće svoje, — nije se pokvarilo; a pogledaj i magarca svoga — da te učinim dokazom ljudima —, a pogledaj i kosti, — vidi kako ih sastavljamo, a onda ih mesom oblažemo.' I kad njemu bi jasno, on povika: 'Ja znam da Allah sve može!' "** (El-Bekare, 259.)

I kaže: **"Jevreji govore: 'Uzejr je — Allahov sin', a kršćani kažu: 'Mesih je — Allahov sin'. To su riječi njihove, iz usta njihovih, oponašaju riječi nevjernika prijašnjih, — ubio ih Allah! Kuda se odmeću?"** (Et-Tevbe, 30.)

El-Hafiz Ebu-l-Kasim ibn Asakir kaže: "On je Uzejr ibn Džerve, ili Ibn-Surejk ibn Adijj ibn Ejjub ibn Derzene ibn Arijj ibn Tekijj ibn Usbu' ibn Fenhas ibn El-Azer ibn Harun ibn Imran." Također, kaže se da je to Uzejr ibn Seruha. Neke predaje tvrde da se njegov mezar nalazi u Damasku. Zatim, El-Hafiz Ibn-Asakir pre-

nosi od Ebu-l-Kasima El-Begavija, od Davuda ibn Amra, od Hibbana ibn Alija, od Muhammeda ibn Kurejba, od njegovoga oca, od Abdullaha ibn Abbasa, koji kaže: "Ne znam da li su Tubbe' prokleti ili nisu. I, ne znam da li je Uzejr bio poslanik ili nije." On prenosi slično iz hadisa Muemmela ibn El-Hasana, od Muhammeda ibn Ishaka Es-Sedžezija, od Abdurrezzaka, od Ma'mera, od Ibn Ebi-Zuejba, od Se'ida El-Makberija, od Ebu-Hurejre, r. a..

Zatim, prenosi od Ishaka ibn Bišra, koji je odbačen, od Džubejra i Mukatila, od Ed-Dahhaka, od Abdullaha ibn Abbasa, r. a., koji kaže: "Uzejr je bio, kao malo dijete, među zarobljenim od Nabukodonosora. Kada je imao četrdeset godina, Uzvišeni Allah mu je dao mudrost i niko nije bio učeniji od njega u Tevratu. On je bio spomenut u nizu poslanika i vjerovjesnika, dok njegovo ime nije izbrisano od strane Svemogućeg Allaha kada je upitao o Božijem određenju." (Ovaj hadis je slab i odbačen) A Allah najbolje zna.

Ishak ibn Bišr prenosi od Se'ida, od Ebu-Arube, od Katade, od El-Hasana, od Abdullaha ibn Selama, da je Uzejr bio čovjek kojeg je Allah učinio da umre stotinu godina, a zatim ga ponovo podigao.

Ibn-Ishak ibn Bišr kaže: "Rekao mi je Se'id ibn Bešir, koji prenosi od Vehba ibn Munebbiha: 'Uzejr je bio mudar, pobožan vjernik. Jednog dana, izišao je da pogleda nešto od svoga imanja, pa, kada je završio, prošao je pokraj razrušenog mjesta, gdje ga je zahvatila vrućina. Ušao u to porušeno mjesto jašući na svome magarcu. Sišao je sa magarca držeći dvije korpe, jedna je bila puna smokava, a druga puna grožđa. Sjeo je i izvadio zdjelu u koju je iscijedio grožđe i u njoj namočio

suh hljeb koji je imao. Pojeo je jedan dio, a potom je legao na leđa, oslonivši svoje noge o zid i počevši zuriti u strop kuće. Vidio je zatim i neke raspadnute kosti, pa je rekao: 'Kako će Allah oživjeti ove što su pomrli?' On nije sumnjao u Allahovu moć da to učini, već je to kazao čudeći se. Zbog toga, Uzvišeni Allah mu je poslao Meleka smrti, koji je uzeo njegovu dušu i tako je Allah učinio da ostane mrtav stotinu godina. Nakon stotinu godina, Uzvišeni Allah mu je poslao meleka, koji je stvorio njegovo srce, da ga učini svjesnim, zatim mu je stvorio dva oka da mu omogući da vidi i shvati kako Uzvišeni Allah proživljava mrtve. Melek je dalje nastavio da upotpunjava njegovo ponovno stvaranje, dok je on posmatrao. Zaodjenuo je njegove kosti mesom, kožom i kosom. Zatim, udahnuo je u njega dušu. On je sve ovo gledao i bio potpuno svjestan. Melek ga je upitao kazavši: **"'Koliko si ostao?' — 'Dan ili dio dana' — odgovori"**, jer je učinjeno da umre popodne, a zatim mu je ponovo dat život krajem dana, dok je Sunce bilo još uvijek na nebu; zato je kazao **"...ili dio dana"**, tj. čak ni cijeli dan. Melek je rekao: **"'Ne', reče On —, 'ostao si stotinu godina. Pogledaj jelo svoje i piće svoje"**, tj. suhi hljeb i iscijeđeno grožđe nisu se promijenili, niti pokvarili, **"...nije se pokvarilo"**, i grožđe i smokve se također nisu promijenili. Kada je počeo u srcu sumnjati u takvu stvar, melek je rekao: "Da li to ne vjeruješ u ono šta sam ja kazao?" **"A pogledaj i magarca svoga"**, pogledao je svoga magarca i našao da su njegove kosti raspadnute i da su postale sasvim uništene. Melek je pozvao magarčeve kosti i one su se odazvale na njegov poziv, te se sakupile dolazeći iz svih smjerova, sve dok ponovo nisu sačinile jednu cje-

linu, dok je Uzejr posmatrao i zaodjenuo ih mesom, kožom i krznom. Zatim je melek udahnuo život u njega i on se probudio podigavši svoje uši i glavu prema nebu misleći da je došao Posljednji čas. O tome se kazuje u Njegovim riječima: **"'a pogledaj i magarca svoga — da te učinim dokazom ljudima —, a pogledaj i kosti, — vidi kako ih sastavljamo, a onda ih mesom oblažemo.' I kad njemu bi jasno, on povika: 'Ja znam da Allah sve može!'"** Zatim, on je odjahao na svome magarcu natrag u svoje selo, gdje je bio nepoznat ljudima, a ni on nije njih poznavao. Čak ni svoju vlastitu kuću nije lahko pronašao. Kada je došao do kuće, našao je jednu osakaćenu, slijepu i staru ženu, koja je bila u stotinu i dvadesetoj godini života. Ona je bila sluškinja koju je imao u prošlosti, a, kada je otišao, imala je svega dvadeset godina. Upitao ju je kazavši: "Da li je ovo Uzejrova kuća?" Rekla je: "Da, jeste." Zaplakala je i rekla: "Danas se više niko ne sjeća Uzejra." Rekao joj je da je on Uzejr i da je Uzvišeni Allah učinio da umre stotinu godina, a zatim mu ponovo život dao. Rekla je: "Slavljen neka je Allah! Izgubili smo Uzejra prije stotinu godina i nikad nismo čuli ništa o njemu." Rekao je: "Uistinu, ja sam Uzejr." Ona je rekla: "Uzejr je bio čovjek čije su dove bile primane kod Svemogućeg Allaha, pa pozovi Allaha da mi vrati moj vid, da te pogledam, pa, ako jesi Uzejr, ja ću te svakako prepoznati." Potom je učinio dovu Svemogućem Allahu, pa potrao po njenim očima i one su bile izliječene. Uzeo ju je za ruku i rekao: "Ustani Allahovom voljom!" Ona je ustala Allahovom voljom. Pogledala ga je i kazala: "Svjedočim da si ti Uzejr." Zatim je krenula Izraelićanima, koji su bili okupljeni na sijelu, a tu je bio

i Uzejrov sin, koji je imao stotinu i osamnaest godina, i njegovi unuci, a potom ih pozvala, govoreći: "Ovo je Uzejr koji vam se vratio." Oni joj nisu povjerovali, pa je ona rekla: "Ja sam ta i ta, vaša sluškinja. On je učinio dovu Allahu za mene, pa je On izliječio moj vid i moje noge." Dodala je: "On tvrdi da je Allah učinio da umre stotinu godina, a potom mu je On ponovo život dao." Svijet je ustao i krenuo da ga vidi. Njegov sin je kazao: "Moj otac je imao crn mladež između svojih ramena." On je otkrio svoja ramena i oni shvatiše da je on Uzejr. Izraelićani su rekli: "Uzejr je bio jedini koji je pamtio cijeli Tevrat napamet, a Nabukodonosor ga je spalio i od njega nije ništa ostalo, osim ono čega su se ljudi mogli prisjetiti. Pa (ako ti stvarno jesi Uzejr), zapiši nam ga." Njegov otac, Seruha, bio je zakopao Tevrat tokom perioda Nabukodonosora na mjesto koje niko nije poznavao osim Uzejra. Tako ih je on odveo na to mjesto i izvadio ga, ali, nažalost, listovi su bili istruhli i upropašteni. Stoga je sjeo u hlad drveta okružen Izraelićanima i obnovio im Tevrat. Tada su se dvije zvijezde spustile sa neba i ušle u njegova usta od čega se on prisjetio cijelog teksta Tevrata i tako ga obnovio Izraelićanima. Zato **"Jevreji govore: 'Uzejr je — Allahov sin"**, (Et-Tevbe, 30.) zbog ove dvije zvijezde, obnavljanja Tevrata i brige za stanje Izraelićana. Obnovio im je Tevrat u zemlji Es-Sevad. Grad, za koji se kaže da je u njemu umro, naziva se Sajrabad."

Abdullah ibn Abbas, r. a., kaže: "Tako je on bio, kako kaže Uzvišeni Allah: **'da te učinim dokazom ljudima'**, tj. Izraelićanima. On je sjedio sa svojim sinovima, mlad čovjek među starcima, jer je umro kada je imao četrde-

set godina, a proživljen je u istim godinama u kojima je i umro." Abdullah ibn Abbas kaže: "On je proživljen nakon vremena Nabukodonosora." Isto se prenosi od El-Hasana.

Da li je Uzejr bio vjerovjesnik?

Dobro je poznato da je Uzejr bio jedan od vjerovjesnika poslanih Izraelićanima, došao je u periodu između vremena u kojem su živjeli Davud i Sulejman i vremena u kojem su živjeli Zekerijja i Jahja, a. s. U tom vremenu niko među Izraelićanima nije znao Tevrat napamet. Uzvišeni Allah je njega nadahnuo da primi Tevrat u svoje srce, a zatim ga je proučio Izraelićanima. Vehb ibn Munebbih kaže: "Uzvišeni Allah je naredio meleku da se spusti sa svjetlom koje će baciti na Uzejra. Nakon toga, Uzejr je zapisivao Tevrat slovo po slovo, sve dok nije bio završen."

Ibn-Asakir prenosi od Abdullaha ibn Abbasa, r. a., da je upitao Abdullaha ibn Selama o Allahovim riječima: **"Jevreji govore: 'Uzejr je — Allahov sin'"** (Et-Tevbe, 30.), zašto su oni tako govorili? Ibn-Selam je spomenuo njegovo (Uzejrovo) zapisivanje Tevrata iz pamćenja i govor Jevreja da im Musa, a. s., nije dao Tevrat, osim u knjizi, a da im ga je Uzejr dao bez knjige. Zbog toga su neki među njima kazali: "Uzejr je Allahov sin." U vezi sa ovim, mnogi učenjaci kažu: "U vrijeme Uzejra je prekinut kontinuitet u prenošenju Tevrata." Ovo je vrlo vjerovatno ako Uzejr nije bio vjerovjesnik, što je prihvaćeno od Ata'a ibn Ebi-Rebbaha i Hasana El-Basrija, a to se prenosi i od Ishaka ibn Bišra, od Mukatila ibn Sulejmana, od Ata'a

ibn Ebi-Rebbaha, koji je rekao: "To vrijeme je svjedočilo devet stvari: Nabukodonosoru, vrtovima Sane, vrtovima Sabe, vlasnicima rova, Hasuri, stanovnicima pećine, vlasnicima slona, Antiohiji i Tubbe'u."

Ishak ibn Bišr kaže: "Prenio mi je Se'id od Katade, od El-Hasana, da je rekao: 'Taj period je svjedočio pojavama Uzejra i Nabukodonosora.'" Štaviše, prenosi se u Muslimovom *Sahihu* da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Ja sam najbliži sinu Merjeminom od svih ljudi, a poslanici su od različitih majki, ali jedne vjere i nijedan poslanik nije bio poslan između mene i njega (Isaa, a. s.)."

Vehb ibn Munebbih kaže: "On je bio proživljen u periodu između pojave Sulejmana, a. s., i pojave Isaa, a. s. Ibn-Asakir prenosi od Enesa ibn Malika i Ata'a ibn Es-Sa'iba, kako kažu: "Uzejr je bio proživljen u vremenu Musaa ibn Imrana i tražio je dopuštenje da se susretne sa Musaom, a. s., ali je Musa to odbio zbog njegovog pitanja o Božijoj odredbi. Otišao je govoreći: 'Umrijeti stotinu puta je lakše nego kušati poniženje jedan čas.'"

Što se tiče onoga što je preneseno od Ibn-Asakira i drugih, od Ibn-Abbasa, r. a., Nevfa El-Bikalija, Sufjana Es-Sevrija i drugih, da je upitao o Božijoj odredbi i da je zbog toga njegovo ime bilo izbrisano među imenima poslanika, to je odbačen i nevjerodostojan hadis, koji je vjerovatno prenesen iz pripovijesti i priča koje su izmislili Izraelićani.

Prenosi Abdurrezzak i Kutejbe ibn Se'ida, od Dža'fera ibn Sulejmana, od Ebu-Imrana El-Dževnija, od Nevfa El-Bikalija, koji kaže: "Uzejr je kazao svome Gospodaru: 'O Gospodaru! Ti si oblikovao stvoreno i Ti u zabludi os-

tavljaš koga hoćeš i upućuješ koga hoćeš.' Tada mu je kazano: 'Kloni se toga!' Ali se on povratio. Ponovo mu je kazano: 'Kloni se toga ili će tvoje ime kao poslanika biti izbrisano! Ja neću biti ispitivan o Mojim djelima, dok će oni (sva stvorenja) iznijeti račun o onome šta su činili.' "

Zbirke vjerodostojnih hadisa, svi osim Tirmizija, prenose hadis Junusa ibn Jezida, od Ez-Zuhrija, od Se'ida i Ebu-Seleme, od Ebu-Hurejre, a također taj hadis prenosi Šu'ajb, od Ebu Ez-Zinada, od El-A'redža, od Ebu-Hurejre, kako kaže: "Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Mrav je ugrizao poslanika (među ranijim poslanicima) i on je naredio da se čitav mravinjak spali. Allah mu je objavio: *'Zbog jednog ugriza mrava, ti si spalio jednu zajednicu među zajednicama koje veličaju Moju uzvišenost!'"* Ovaj poslanik je bio Uzejr, kako prenosi Ishak ibn Bišr, od Ibn-Džurejdža, od Muhammeda ibn Abdul-Vehhaba ibn Mudžahida, od njegovog oca; također se prenosi od Abdullaha ibn Abbasa, r. a., i El-Hasana El-Basrija. A Allah najbolje zna!

Zulkarnejn

Uzvišeni Allah kaže: **"I pitaju te o Zulkarnejnu. Reci: 'Kazaću vam o njemu neke vijesti.' Mi smo mu dali vlast na Zemlji i omogućili mu da izvrši ono što želi. I on pođe. Kad stiže do mjesta gdje Sunce zalazi, učini mu se kao da zalazi u jedan mutan izvor i nađe u blizini njegovoj jedan narod. 'O Zulkarnejne,' — rekosmo Mi — 'ili ćeš ih kazniti ili ćeš s njima lijepo postupiti?' 'Onoga ko ostane mnogobožac' — reče — 'kaznićemo, a poslije će se svome Gospodaru vratiti, pa će ga i On teškom mukom mučiti. A onome ko bude vjerovao i dobra djela činio — nagrada najljepša, i s njim ćemo blago postupiti.' I on opet pođe. I kad stiže do mjesta gdje Sunce izlazi, on nađe da ono izlazi iznad jednog naroda kome Mi nismo dali da se od njega bilo čime zakloni. I on postupi s njima isto onako kako je s onima prije postupio. I on pođe. Kad stiže između dvije planine, nađe ispred njih narod koji je jedva govor razumijevao. 'O Zulkarnejne,' — rekoše oni — 'Je'džudž i Me'džudž čine nered po Zemlji, pa hoćeš li da između nas i njih zid podigneš, mi ćemo te nagraditi.' 'Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao' — reče on. 'Nego, samo vi pomozite meni što više možete, i ja ću između**

vas i njih zid podići. Donesite mi velike komade gvožđa!' I kad on izravna dvije strane brda, reče: 'Pûšite!' A kad ga usija, reče: 'Donesite mi rastopljen mjed da ga zalijem.' I tako oni nisu mogli ni da pređu niti su ga mogli prokopati. 'Ovo je blagodat Gospodara moga!' — reče on. 'A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni, On će ga sa zemljom sravniti, a prijetnja Gospodara moga će se, sigurno, ispuniti.' " (El-Kehf, 83.–98.)

Da li je on bio poslanik?

Uzvišeni Allah pohvaljuje Zulkarnejna u Časnom Kur'anu za njegovu pravednost. Vladao je istokom i zapadom, mnogim područjima čije je stanovnike pokorio i njima vladao sa potpunom pravdom. Najvjerovatnije mišljenje je da je on bio samo kralj. Također, kaže se da je bio vjerovjesnik ili poslanik. Svakako, najmanje vjerovatno stajalište je da je bio melek. Ovo posljednje se prenosi od Vođe vjernika, Omera ibn El-Hattaba, r. a., koji je čuo čovjeka da poziva nekoga kazavši: "O Zulkarnejn!" On (Omer) je rekao: "Šuti! Nije li vam dovoljno da se nazivate imenima poslanika, već uzimate imena meleka?"

Prenosi se da je Abdullah ibn Omer rekao: "Zulkarnejn je bio vjerovjesnik." Nasuprot tome, Ebu-Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Ne znam da li je Tubba' bio proklet ili nije. I, ne znam da li su *hudud* (propisane kazne) iskupljujuće za onoga kome su propisane ili nisu. I, ne znam da li je Zulkarnejn bio vjerovjesnik ili nije." (Ovaj hadis je čudan)

U drugoj predaji, Ibn-Abbas, r. a., prenosi izvješće koje govori da je Zulkarnejn bio dobar kralj, čije je djelovanje bilo pohvaljeno u Allahovoj knjizi (Kur'anu); učinjen je pobjedonosnim, a Hidr je bio njegov pomoćnik, vojskovođa i savjetnik.

El-Ezreki i drugi su spomenuli da je Zulkarnejn prigrlio islam od Ibrahima, a. s., i da je obilazio oko Ka'be s njim i njegovim sinom Ismai'lom, a. s. Također, prenosi se od Ubejda ibn Umejra i njegovog sina Abdullaha, kao i od drugih, da je Zulkarnejn pješice krenuo da obavi hadž. Čuvši za to, Ibrahim, a. s., ga je primio, učinio dovu Allahu za njega i posavjetovao ga. Pored toga, Uzvišeni Allah je Zulkarnejnu potčinio oblake, koji su ga nosili kuda god je poželio.

Zašto je nazvan Zulkarnejn ("Dvorogi")

Ovo je sporno pitanje i ne postoji neki konačan, poznat razlog tome. Neki kažu: "On je imao nešto na svojoj glavi što je izgledalo poput dva roga." Vehb ibn Munebbih kaže: "On je imao dva roga od mesinga na svojoj glavi." (Ovo objašnjenje je vrlo slabo)

Učenjaci od Naroda knjige (kršćana i Jevreja) kažu: "To je zbog toga što je vladao perzijskim i rimskim oblastima." Također se kaže: "Dopirao je do prve zrake izlazećeg sunca na istoku, i one na zapadu, i vladao je svime što je između." (Potonje mišljenje je mnogo vjerovatnije, kako kaže Ez-Zuhri)

El-Hasan El-Basri kaže: "On je imao dvije pletenice, koje bi presavio, zbog čega je nazvan Zulkarnejn." Ishak ibn Bišr prenosi da je djed Omera ibn Šu'ajba kazao:

"Zulkarnejn je jednom pozvao nasilnog kralja na Allahov put. Kralj ga je udario u glavu i slomio jedan od njegovih rogova. Zulkarnejn ga je ponovo pozvao, i silnik mu je slomio drugi rog. Tako je nazvan Zulkarnejn."

Prenosi Es-Sevri da je Alija ibn Ebi-Talib, r. a., jednom upitan o Zulkarnejnu. On je odgovorio kazavši: "On je bio ispravno vođen i pobožan čovjek. Pozvao je svoj narod Allahu, a oni su udarili u njegov rog (stranu glave) i ubili ga. Uzvišeni Allah ga je proživio i on ih je ponovo pozvao, a oni su ga ponovo udarili u njegov desni rog i ubili ga (po drugi put). Uzvišeni Allah ga je opet proživio i zato je nazvan Zulkarnejn." U drugim predajama, prenosi se od Ebu-Tufejla, od Alije ibn Ebi-Taliba, da je kazao: "On nije bio ni vjerovjesnik, ni poslanik, ni melek, već je bio pobožan, iskren vjernik."

Koje je njegovo ime?

Učenjaci se ne slažu u pogledu njegovoga imena. Ez-Zubejr ibn Bekkar prenosi od Abdullaha ibn Abbasa, r. a.: "Njegovo ime je bilo Abdullah ibn Ed-Dahhak ibn Ma'd, ili Mus'ab ibn Abdullah ibn Kinan ibn Mensur ibn Abdullah ibn El-Ezd ibn Gavs ibn Nebt ibn Malik ibn Zejd ibn Kehlan ibn Sebe' ibn Kahtan."

Prenosi se u jednom hadisu da je on iz plemena Himjer, a da je njegova majka Vizantijka, i da je nazvan "Filozof" zbog izvrsnog shvatanja. Kako bilo, Es-Suhejli kaže: "Njegovo ime je bilo Merzeban ibn Merzebah." Ovo je spomenuo Ibn-Hišam, koji je na drugom mjestu spomenuo da je njegovo ime bilo: "Es-Sa'b ibn Zi-Mera'-id, koji je bio djed Tababije, i on je taj koji je dao presudu Ibrahimu, a. s., vezanu za vrelo Es-Seb'."

Kaže se: "On je bio Efridun ibn Esfijan koji je ubio Ed-Dahhaka." El-Kass ibn Se'ide El-Ijadi je kazao u svom poznatom govoru: "O narode Ijad ibn Es-Sa'ba! Zulkarnejn je vladao istokom i zapadom, potčinio džine i ljudski rod, i živio je dvije hiljade godina. Kako bilo, sve je to bilo poput treptaja oka."

Ed-Darekutni i Ibn-Mekul su spomenuli da je njegovo ime bilo Hirmis, ili Hirvis ibn Kitun ibn Rumi ibn Lenti ibn Keševhin ibn Junan ibn Jafis ibn Nuh, a. s., a Allah zna najbolje!

Ishak ibn Bišr prenosi od Se'id ibn Bešira, od Katade kako kaže: "Aleksandar je bio Zulkarnejn, njegov otac je bio prvi cezar i on je bio iz potomstva Sama ibn Nuha, a. s."

Treba razlikovati dvije osobe koje su nazivane Zulkarnejn. Prvi je pobožni Zulkarnejn, dok je drugi Aleksandar ibn Filip ibn Masrim ibn Hirmis ibn Mejtun ibn Rumi ibn Lenti ibn Junan ibn Jafis ibn Juna ibn Šerhun ibn Ruma ibn Šerfet ibn Tevfil ibn Rumi ibn El-Esfer ibn Jakz ibn El-Is ibn Ishak ibn Ibrahim, a. s. Ovu lozu je potvrdio El-Hafiz Ibn Asakir u svome *Tarihu* (Historiji). Štaviše, on je bio makedonski, grčki i egipatski vođa koji je zasnovao Aleksandriju i po kome su Rimljani počeli računati vrijeme. On se pojavio dugo vremena nakon prvog Zulkarnejna. To je bilo tri stotine godina prije Isa, a. s. Njegov pomoćnik je bio poznati filozof Artatalis (Aristotel). Štaviše, on je taj koji je ubio Darija ibn Darija, pokorio perzijske kraljeve i osvojio njihove zemlje. Usmjeravamo čitateljevu pažnju na ovo samo zato jer mnogi

ljudi misle da su dva čovjeka koji se nazivaju Zulkarnejn jedna osoba, što je velika greška, jer postoji velika razlika između njih dvojice. Prvi je bio pobožan, smjeran, pravedan vjernik u Svemogućeg Allaha, pravedan kralj čiji je pomoćnik bio pobožan čovjek, Hidr. Štaviše, neki učenjaci izjavljuju da je on bio i vjerovjesnik, dok je potonji bio politeist čiji je pomoćnik bio ranije spomenuti filozof. Pored toga, između njih dvojice je proteklo više od dvije hiljade godina. Zato, niko ne može previdjeti velike razlike između njih dvojice, osim neuka neznalica!

Allahove riječi: **"I pitaju te o Zulkarnejnu"** su bile objavljene iz razloga što su Kurejšije upitale Jevreje da im kažu nešto o čemu bi oni mogli upitati poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da provjere njegovo znanje. Jevreji su im kazali: "Upitajte ga o čovjeku koji je putovao zemljom i o nekoliko mladića koji su otišli i niko nije znao šta im se dogodilo." Zbog toga, Uzvišeni Allah je objavio kazivanja o stanovnicima pećine i o Zulkarnejnu. Tako on kaže: **"Reci: 'Kazaću vam o njemu neke vijesti.' "**, tj. dovoljne i zadovoljavajuće vijesti o njemu i njegovom statusu. Zatim, On kaže: **"Mi smo mu dali vlast na Zemlji i omogućili mu da izvrši ono što želi"**, tj. Uzvišeni Allah je proširio njegovo kraljevstvo i obezbijedio ga onim šta mu je moglo omogućiti da stekne šta je htio. Kutejbe prenosi da je Alija ibn Ebi-Talib jednom prilikom upitan o Zulkarnejnu: "Kako je mogao doprijeti do istoka i zapada?" Alija je odgovorio: "Oblaci su mu bili potčinjeni, pokazano mu je kako da ostvari sve što naumi i date su mu posebne mogućnosti spram svjetla." Alija je dodao: "Da li želiš da nastavim?" Čovjek je zašutio, pa je stoga i Alija, r. a., zašutio.

Prenosi Ebu-Ishak Es-Suba'i od Amra ibn Abdullaha El-Veda'ija: "Čuo sam Mu'aviju kako kaže: 'Četiri su osobe vladale svijetom: poslanik Sulejman ibn Davud, a. s., Zulkarnejn, čovjek iz naroda Hulvan i još jedan čovjek.' Neko je kazao: 'Da li je to bio Hidr?' Mu'avija je rekao: 'Nije.' "

Ez-Zubejr ibn Bekkar prenosi da je Sufjan Es-Sevri rekao: "Saznao sam da su četiri ličnosti vladale cijelim svijetom, dvojica od njih su bili vjernici, a dvojica nevjernici. Vjernici su bili poslanik Sulejman i Zulkarnejn, a nevjernici su bili Nimrud i Nabukodonosor." Isto se prenosi od Se'ida ibn Bešira.

Ishak ibn Bišr prenosi od Se'ida ibn Ebu-Urubeta, od Katade, od El-Hasana, koji kaže: "Zulkarnejn je bio kralj poslije Nimruda. On je bio pobožan, pravedan musliman, koji je putovao istokom i zapadom. Uzvišeni Allah je produljio njegov život, dao mu pobjedu nad neprijateljima i u posjed mu dao njihove imetke. On je pokorio zemlju, potčinio ljude i putovao zemljom dok nije dosegnuo istok i zapad." Uzvišeni Allah kaže: **"I pitaju te o Zulkarnejnu. Reci: 'Kazaću vam o njemu neke vijesti.' Mi smo mu dali vlast na Zemlji i omogućili mu da izvrši ono što želi"**, tj. znanje o traženju sredstava za postizanje stvari. Ibn-Ishak kaže: "Mukatil je tvrdio da je on pokorio zemlje i sabrao blaga, a ljudima je ponudio dva izbora: da prigrle njegovu vjeru i da ga slijede, ili da budu ubijeni."

Ibn-Abbas, r. a., Mudžahid, Se'id ibn Džubejr, Ikrima, Ubejd ibn Ja'la, Es-Sadi, Katada i Ed-Dahhak kažu: **"...i**

omogućili mu da izvrši ono što želi", tj. znanje. Katade i Metar El-Verrak kažu: "Ovo znači: orijentiri, mjesta, putokazi i tragovi na zemlji." Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem kaže: "Ovo znači: jezici koje je upotrebljavao, ne radi osvajanja, već zbog toga da prvi progovori sa ljudima na njihovom vlastitom jeziku." Najvjerovatnije i najistinitije objašnjenje jeste da je on poznavao sva sredstva kojim bi mogao ispuniti svoje potrebe i želje. Jer, iz svake osvojene oblasti je dobijao sredstva koja su mu omogućavala da zauzme sljedeću oblast, itd.

Učenjaci od Naroda knjige (kršćana i Jevreja) su spomenuli da je putovao Zemljom hiljadu i šest stotina godina, pozivajući ljude da obožavaju Svemogućeg Allaha, Koji u Svojoj vladavini nema sudruga. Ali, čini se da je taj period malo preuveličan, a Allah zna najbolje!

Allahove riječi: **"I on pođe. Kad stiže do mjesta gdje Sunce zalazi"**, tj. dospio je do mjesta koje niko nije mogao preći i stao je na rub zapadnog okeana koji se naziva Okeanus, u kojem se nalaze ostrva nazvana *El-Halidat*, "Vječna". Tu je mogao posmatrati zalazak Sunca. **"Učini mu se kao da zalazi u jedan mutan izvor"**, tj. more ili okean, kao što neko, ko stoji na obali, vidi Sunce kao da se uzdiže ili silazi u more. Zbog toga je kazao: **"učini mu se"**, tj. kako je pomislio.

Imam Ahmed prenosi od Jezida ibn Haruna, od El-Avvama ibn Hevšeba, koji kaže: "Kazao mi je oslobođeni rob Abdullaha ibn Amra, od Abdullaha, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, pogledao Sunce koje je zalazilo i rekao: 'U Allahovu plamteću vatru. Da nije Allahove zaštite od nje Allahovom odredbom, sve bi spalila što je na Zemlji.' " (Ovaj hadis je veoma čudan i posigurno nije od vjerodostojnih hadisa.)

Zulkarnejn je tražio Izvor života

Ibn-Asakir navodi dužu predaju prema kojoj je Zulkarnejn imao prijatelja među melekima koji se zvao Ranakil. Zulkarnejn ga je upitao da li poznaje mjesto na Zemlji koje se naziva "Izvor života"? Melek mu je opisao njegov položaj. Zulkarnejn je krenuo da ga traži, odredivši Hidra kao predvodnika. Hidr je naišao na njega u Zemlji tame i iz njega se napio. Ali, Zulkarnejn to nije učinio. Kako bilo, Zulkarnejn je susreo grupu meleka u tamošnjem dvorcu i dat mu je jedan kamen. Kada se vratio svojoj vojsci, upitao je učenjake ko će ga staviti na jedan tas, a na drugi tas hiljadu kamenova poput njega (težinom i oblikom). Kako bilo, tas sa prvim kamenom je prevagnuo. Zatim je upitao Hidra da li će staviti na drugi tas jedan kamen i pregršt suhe prašine. Hidrov tas je prevagnuo ovaj put. On je zatim primijetio kazavši: "Ovo je kao sa sinom Ademovim, nikad nije zadovoljan dok se ne pokopa (prekrije prašinom)". Stoga su se učenjaci poklonili pred njim iz poštovanja i počasti, a Allah najbolje zna!

Uzvišeni Allah nas obavještava da je dao i presudu vezanu za narod tog područja: **" 'O Zulkarnejne,' — rekosmo Mi — 'ili ćeš ih kazniti ili ćeš s njima lijepo postupiti?' 'Onoga ko ostane mnogobožac' — reče — 'kaznićemo, a poslije će se svome Gospodaru vratiti, pa će ga i On teškom mukom mučiti"**, tj. on će osjetiti kaznu u sadašnjem životu i na Onom svijetu. Prvo je spomenuo

kaznu u sadašnjem životu jer se ona čini težom nevjernicima. **"A onome ko bude vjerovao i dobra djela činio — nagrada najljepša, i s njim ćemo blago postupiti"**, a ovdje je prvo spomenuo nagradu na Onom svijetu, koja je važnija, kojoj je dodao blagost, tj. pravdu, znanje i vjeru. Uzvišeni Allah kaže: **"I on opet pođe"**, tj. slijedio je put povratka sa zapada na istok. Neki kažu da mu je trebalo dvanaest godina da se vrati na istok. **"I kad stiže do mjesta gdje Sunce izlazi, on nađe da ono izlazi iznad jednog naroda kome Mi nismo dali da se od njega bilo čime zakloni"**, tj. oni nisu imali ni kuće, ni bilo kakve zaklone da se sačuvaju plamtećeg Sunca. Učenjaci kažu: "Oni su pribjegavali iskopanim rovovima u zemlji, kao zaklonu od přežećih zraka Sunca." Zatim, Uzvišeni Allah kaže: **"I on postupi s njima isto onako kako je s onima prije postupio."** Allah zna sve o njegovim poslovima, On ga je štitio i čuvao tokom njegovog putovanja Zemljom sa zapada na istok i obratno.

Prenosi se od Ubejda ibn Umejra, njegovog sina Abdullaha i drugih, da je Zulkarnejn obavio hadž pješice. Kada je čuo za to, Ibrahim, a. s., ga je susreo, učinio dovu za njega, i posavjetovao ga. Također se kaže da mu je doveden konj kojeg će jahati, a on je rekao: "Ja neću jahati (na leđima konja) u zemlji, u kojoj je poslanik Ibrahim, a. s." Zato mu je Uzvišeni Allah potčinio oblake, a Ibrahim, a. s., mu je dao radosne vijesti vezane za ovo. Oblaci su ga nosili kuda god je zaželio. Uzvišeni Allah kaže: **"I on pođe. Kad stiže između dvije planine, nađe ispred njih narod koji je jedva govor razumijevao"**, tj. oni su bili neuki. Kaže se da je to bio turski narod, srodnici Je'džudžu i Me'džudžu. Kako bilo, oni su mu kazali

da im Je'džudž i Me'džudž nanose zlo i čine nepravdu u njihovoj zemlji. Oni su mu obećali dati pomoć da on sagradi pregradu koja bi ih zaštitila od napada. On je odbio da primi pomoć koju su mu oni ponudili nalazeći dovoljnim ono što mu je Uzvišeni Allah dao: **"'Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao' — reče on."** Zatim je zatražio od njih ljude i alat, da podignu pregradu među njima. Je'džudž i Me'džudž su im mogli doprijeti samo preko tog mjesta, koje se nalazilo između dvije planinske litice. Ostali putevi su bili ili široka mora, ili visoke planine. Zbog toga, podigao ju je koristeći željezo i topljeni bakar, stavivši željezo umjesto cigli, a topljeni bakar umjesto ilovače. Uzvišeni Allah kaže: **"I tako oni nisu mogli ni da pređu"**, stepenicama, **"...niti su ga mogli prokopati"**, sjekirama ili pijucima. **"'Ovo je blagodat Gospodara moga!' — reče on"**, tj. Uzvišeni Allah je to odredio da bude milost od Njega, Njegovim robovima, da ne budu više napadani od Je'džudža i Me'džudža. **"'A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni"**, tj. vrijeme koje je On odredio za njih (Je'džudža i Me'džudža) da je razruše i izađu napolje, napadajući ljudski rod, blizu Posljednjeg časa, **"On će ga sa zemljom sravniti"**, to će se neumitno dogoditi. Kao što On kaže: **"'A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni"**, i **"I kada se otvore Je'džudž i Me'džudž i kada se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali i približi se istinita prijetnja, tada će se pogledi nevjernika ukočiti. 'Teško nama, mi smo prema ovome ravnodušni bili; mi smo sami sebi nepravdu učinili!'"** (El-Enbijā', 96.–97.) Uzvišeni Allah kaže: **"I Mi ćemo tada učiniti da se jedni od njih kao talasi suda-**

raju s drugima", tj. na dan kad izađu Je'džudž i Me'džudž, **"i puhnuće se u rog, pa ćemo ih sve sakupiti."**

Prenosi Ebu-Davud Et-Tajalisi od Es-Sevrija koji kaže: "Obaviješten sam da je prvi čovjek koji se rukovao (s nekim) bio Zulkarnejn." Štaviše, prenosi se od Ka'ba El-Ahbara, da je rekao Mu'aviji: "Zulkarnejn je na svojoj samrtnoj postelji rekao svojoj majci da nakon njegove smrti pripremi hranu, okupi žene iz grada i sve ih pozove da jedu, osim onih koje su izgubile neko od svoje djece. Majka je učinila kako je zamoljena i nijedna od njih nije pružila ruku prema hrani. Rekla je: 'Slavljen neka je Allah! Jeste li vi sve izgubile djecu?' Odgovorile su: 'Tako nam Allaha, jesmo.' Ovo je bila velika podrška i utjeha za nju."

Ishak je spomenuo, od Bišra ibn Abdullaha ibn Zijada, od nekih od Naroda knjige (kršćana i Jevreja), oporuku Zulkarnejna, jedan rječit i poduži savjet, te da je umro u dobi od tri hiljade godina (što je vrlo neobično i čudno).

Ibn-Asakir kaže: "Obaviješten sam da je živio oko trideset i šest godina." Drugi kažu: "Živio je trideset i dvije godine, a došao je sedam stotina i četrdeset godina nakon Davuda, a. s." On je došao nakon Adema, a. s., 5181 godinu i njegova vladavina je trajala šesnaest godina. Ali, to je istina vezana za Aleksandra Makedonskog, a ne za našega Zulkarnejna. On je tako pomiješao ranijeg i potonjeg, što je sasvim pogrešno.

Među onima koji ih miješaju i izjavljuju da su obojica jedna osoba je imam Abdul-Melik ibn Hišam (pisac *Poslanikovog životopisa*), što je odbačeno od strane Hafiza Ebu-l-Kasima Es-Suhejlija. On oštro odbacuje njegove riječi i postavlja jasne granice između dvije ličnosti,

kako je ranije spomenuto. On veli: "Možda su se neki od ranijih kraljeva nazivali 'Zulkarnejn' slijedeći primjer prvog, koji je to uistinu bio, a Allah zna najbolje!"

Je'džudž i Me'džudž

Uzvišeni Allah kaže: **"'O Zulkarnejne,' — rekoše oni — 'Je'džudž i Me'džudž čine nered po Zemlji, pa hoćeš li da između nas i njih zid podigneš, mi ćemo te nagraditi.' 'Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao' — reče on. 'Nego, samo vi pomozite meni što više možete, i ja ću između vas i njih zid podići. Donesite mi velike komade gvožđa!' I kad on izravna dvije strane brda, reče: 'Pûšite!' A kad ga usija, reče: 'Donesite mi rastopljen mjed da ga zalijem.' I tako oni nisu mogli ni da pređu niti su ga mogli prokopati. 'Ovo je blagodat Gospodara moga!' — reče on. 'A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni, On će ga sa zemljom sravniti, a prijetnja Gospodara moga će se, sigurno, ispuniti.'"** (El-Kehf, 83–98.)

"I kada se otvore Je'džudž i Me'džudž i kada se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali." (El-Enbijā', 96.)

Bez sumnje, Je'džudž i Me'džuž dio su potomaka Ademovih, a. s. Potpora ovome dolazi u hadisu koji se prenosi u dva *Sahiha* (Buhari i Muslim) od El-A'meša, od Ebu-Saliha, od Ebu-Se'ida el-Hudrija, koji prenosi da je Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Allah će reći (na Danu proživljenja): *'O Ademe!'* Adem će odgovoriti:

'Odazivam ti se na služenje, svako je dobro u Ruci Tvojoj!' Allah će reći: *'Izvedi džehenemsku skupinu.'* Adem će reći: 'O Allahu! A šta je to džehenemska skupina?' Odgovorit će: *'Od hiljade 999 u Džehennem, a samo jedna osoba u Džennet.'* Tada će mladi osijediti, a trudnice pobaciti svoje plodove i ti ćeš vidjeti ljude pijane, a oni neće biti pijani, tako će Allahova kazna strašna biti." Poslanikovi, sallallāhu 'alejhi ve sellem, drugovi su upitali: "O Allahov Poslaniče! Ko je taj jedan?" Rekao je: "Radujte se, jer ta osoba će biti od vas, a hiljada će biti od Je'džudža i Me'džudža." Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, nadam se da ćete vi biti jedna četvrtina stanovnika Dženneta." Uzviknuli smo: "Allah je najveći!" Rekao je: "Nadam se da ćete vi biti polovina stanovnika Dženneta." Uzviknuli smo: "Allah je najveći!" Dalje je nastavio: "Vi ste (prema nevjernicima) poput crne dlake na leđima bijelog vola, ili poput bijele dlake na leđima crnog vola (tj. vaš broj je mali u usporedbi sa njihovim)." (Buhari i Muslim)

Ovaj hadis označava njihovu izuzetnu brojnost, toliku da ih je stotinu puta više od ostatka čovječanstva. Oni su od potomstva Nuha, a. s., što nas obavještava Uzvišeni Allah u Njegovom Časnom Kur'anu da mu je Nuh, a. s., učinio dovu protiv stanovnika Zemlje govoreći: **"I Nuh reče: 'Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika.'"** (Nuh, 26.) Uzvišeni Allah kaže: **"I Mi smo njega i one što su bili u lađi — spasili, i poučnim primjerom svjetovima je učinili."** (El-Ankebūt, 15.) **"I samo potomke njegove u životu ostavili."** (Es-Sāffāt, 77.) Ovo je dopuna hadisu prenesenom u Ahmedovom *Musnedu* i *Sunenu* Ebu-Davuda, u kome se spominje sljedeće: "Tri su sina rođena Nuhu a. s.: Sam, Ham i Jafis. Sam je bio otac Arabljana, Ham je bio otac Sudanaca, a Jafis je bio otac Turaka." Štaviše, Je'džudž i Me'džudž su dio Turaka koji potječu od Mongolaca, a koji su bili snažniji i raširili su nasilje po Zemlji. Neki tvrde da su Je'džudž i Me'džudž stvoreni od sjemena Adema, a. s., koje se pomiješalo sa zemljom, i tako oni nisu od Have. Međutim, ova tvrdnja je veoma slaba, a navodi je šejh Ebu-Zekerijja En-Nevevi u svom komentaru Muslimovog *Sahiha* i drugi učenjaci, koji je smatraju slabom i čudnom. Prema tome, nema nikakvog dokaza za ovo. Štaviše, u suprotnosti je sa očiglednim tekstom Kur'ana Časnoga koji je prethodno naveden i u kome se kaže da je cjelokupno današnje čovječanstvo od potomaka Nuha, a. s. Pored toga, neki tvrde da su oni (Je'džudž i Me'džudž) različitih oblika i izgleda, neki su visoki kao palmino drveće, neki su preniski, neki koriste svoje vlastite uši kao ležaljke, a neki ih koriste kao prekrivač. Kako bilo, sve ove tvrdnje su neosnovane i vrlo lahko se pobijaju. Ispravno stajalište je sljedeće: oni su od djece Ademove, a. s., i zato imaju iste osobine i oblike. Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Allah je stvorio Adema učinivši ga visokim šezdeset lakata i kada ga je stvorio, rekao mu je da pozdravi tu skupinu, a to je bila grupa meleka koji su tu sjedili i da sluša odgovor koji će mu dati, zato što će to biti njegov pozdrav i pozdrav njegovog potomstva. Adem im se zatim obratio: 'Neka je mir vama!' Oni (meleki) su rekli: 'Neka je mir tebi i Allahova milost', i oni su dodali ovdje: 'Allahova milost'. Tako će onaj, koji uđe u Džennet, ući u liku

Adema, njegova je visina bila šezdeset lakata, a zatim su se ljudi, koji su ga slijedili, smanjivali u veličini sve do današnjeg dana." Ovaj hadis pobija tvrdnje koje neki iznose, a koje nemaju nikakvog utemeljenja.

Vrlo važno pitanje: Ako se kaže: "Kako ranije spomenut hadis, s kojim smo se složili, može navoditi da će oni biti tretirani kao otkup za vjernike na Dan proživljenja i da će ući u Džehennem, kada im nijedan vjerovjesnik nije bio poslan, a Uzvišeni Allah kaže: **'A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!'** " (El-Isrā', 15.)

Odgovor je sljedeći: "Oni neće biti kažnjeni dok ne dobiju opomenu. Prema tome, ako su živjeli prije vremena poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, i poslani su im poslanici, oni su onda dobili upozorenje. A, ako im poslanici nisu poslani, oni će biti tretirani kao "narod fitreta", a to su oni do kojih poruka islama nije doprla, niti im je prenesena. Na ovo ukazuje hadis koji prenosi nekoliko Poslanikovih, sallallāhu 'alejhi ve sellem, drugova: 'Oni i slični njima će biti ispitani na putevima Proživljenja: pa, ko god se odazove pozivu, unići će u Džennet. A, ko god odbije, unići će u Džehennem.' Svakako, njihovo ispitivanje ne čini nužnim njihovo spasenje, niti je suprotno riječima da će unići u džehenemsku vatru. Kada Uzvišeni Allah otkriva Svom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi ve sellem, ono šta je On htio od Nevidljivog svijeta, obavještava ga da će među džehenemlijama biti i oni čije su naravi porekle istinu i pokornost njoj i oni se neće odazvati pozivu do Sudnjega dana. To pokazuje da bi oni bili tvrdoglaviji u odbacivanju istine da su je saznali u sadašnjem životu.

Na dan proživljenja, neki od onih koji su se protivili istini u sadašnjem životu pokorit će se istini. Uzvišeni Allah kaže: **"A da ti je vidjeti grešnike kako će, oborenih glava pred Gospodarom svojim, reći: 'Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo, pa nas povrati da dobra djela činimo, mi, doista, čvrsto vjerujemo!'** " (Es-Sedžda, 12.) Hadis ukazuje da ih je Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, pozvao, tokom Noćnog putovanja, da prigrle islam i oni su odbili. Međutim, ovaj hadis je izmišljen i fabrikovan. Onaj ko ga je izmislio je lažac Amr ibn Es-Subh.

Pregrada (brana)

Ranije je spomenuto da je Zulkarnejn sagradio pregradu od željeza i bakra i podigao je do velike visine, tako da bude jednaka visokim planinama. Na Zemlji ne postoji slična građevina, u smislu uzvišenosti ili korisnosti za čovječanstvo. Imam Buhari prenosi u svom *Sahihu* hadis u kojem se kaže: "Jedan čovjek je rekao Poslaniku, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da je vidio pregradu (Je'džudža i Me'džudža). Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, ga je upitao: 'Kakvom si je našao?' Čovjek je rekao: 'Našao sam je poput jedne vrste prugaste odjeće.' Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Uistinu si je vidio.' " U Ibn-Džerirovom tumačenju Kur'ana se prenosi malo izmijenjena predaja, koju prenosi Katade i kaže: "Rečeno mi je da je neki čovjek kazao: 'O Allahov Poslaniče! Vidio sam pregradu Je'džudža i Me'džudža.' Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Opiši mi je.' Čovjek je kazao: 'Ona izgleda poput prugaste odjeće, sa

crvenim i crnim trakama.' Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Uistinu si je vidio.' "

Spominje se da je halifa El-Vasik poslao nekoliko glasnika sa porukama raznim kraljevima da im dopusti putovanje iz jedne zemlje u drugu, da bi doprijeli do brane i ustanovili njenu istinitost. Kada su se oni vratili halifi, opisali su mu je, govoreći kako ima velika vrata, sa mnogo brava. To je vrlo visoka i čvrsta građevina i ostaci građevinskog materijala i alata su sačuvani tamo, u kuli. Također, tamo je još uvijek straža koja pazi na nju. Dodali su da je njen položaj na sjevero-istočnoj strani Zemlje. Također su rekli da je njihova zemlja jako prostrana, da žive od poljoprivrede i lova i da su mnogobrojni.

Kako možemo doći do kompromisa između kur'anskog ajeta koji glasi: **"I tako oni nisu mogli ni da pređu niti su ga (zid) mogli prokopati."** (El-Kehf, 97.) i Poslanikovog, sallallāhu 'alejhi ve sellem, hadisa koji su prenijeli imam Buhari i imam Muslim, od majke vjernika, Zejnebe bint Džahš, Allah bio njom zadovoljan, koja kaže da joj je jednom došao Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, prestrašen i kazao: "Niko nema pravo da se obožava osim Allaha! Teško li se Arapima od opasnosti koja im se primakla! Načinjen je otvor u zidu Je'džudža i Me'džudža, poput ovoga", praveći krug svojim palcem i kažiprstom. Zejneb bint Džahš je rekla: "O Allahov Poslaniče! Da li ćemo mi biti uništeni, iako ima pobožnih ljudi među nama?" Rekao je: "Da, kada se poveća broj loših ljudi." A u drugoj predaji Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Allah je načinio otvor u zidu Je'džudža i Me'džudža, poput ovoga, i pokazao je svojom rukom." (Buhari i Muslim)

Odgovor je da se to odnosi na dvije stvari: Prvo, da je to pokazatelj otvaranja vrata zla i meteža, te je ovo samo primjer koji nam se daje. Drugi pogled razmatra ovo kao konkretnu stvar iz Njegovih riječi: **"I tako oni nisu mogli ni da pređu niti su ga mogli prokopati"**, tj. u njihovo vrijeme; pošto je ova rečenica u prošlom vremenu, nije isljučena mogućnost njenog događanja u budućnosti, uz dozvolu Svemogućeg Allaha. U drugom hadisu, koji prenosi imam Ahmed u svom *Musnedu*, Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, kaže: "Uistinu, Je'džudž i Me'džudž kopaju kroz pregradu svakog dana, dok ne budu ugledali sunčeve zrake (kroz nju), njihov vođa će kazati: 'Idite nazad, pa ćete to sutra završiti.' Sljedećeg dana, oni će je naći čvrstu kao i prije i tako sve dok ne dođe njima određeni čas i Allah ne htjedne da ih pošalje protiv ljudi — oni će je kopati dok ne budu ugledali sunčeve zrake (kroz nju), a njihov vođa će kazati: 'Idite nazad, pa ćete to sutra završiti, ako Allah da.' Sljedećeg dana, oni će je zateći kakvu su je ostavili prethodnog dana, prokopat će kroz nju i krenuti na ljude. Oni će popiti (svaku kap vode kuda prođu). Narod će se skloniti u utvrđenja. A, Je'džudž i Me'džudž će baciti svoje strijele prema nebu. Kada im se one nazad vrate, kao da su krvlju umrljane, reći će: 'Porazili smo narod na Zemlji, a također i one na nebu.' Uzvišeni Allah će potom poslati crve na njihove vratove, koji će ih sviju pobiti. Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša! Živa stvorenja na Zemlji će se udebljati i biti zahvalna što jedu njihovo meso i (piju njihovu) krv.' " Imam Ahmed ga isto prenosi od Hasana ibn Musaa, od Sufjana, od Katade.

Et-Tirmizi prenosi isti hadis od Ebu-Avaneta, od Katade i kaže: "To je neobičan hadis koji je do nas došao jedino sa ovim lancem prenosilaca."

Stanovnici pećine

Uzvišeni Allah kaže: **"Misliš li ti da su samo stanovnici pećine, čija su imena na ploči napisana, bili čudo među čudima Našim? Kad se nekoliko momaka u pećini sklonilo pa reklo: 'Gospodaru naš, daj nam Svoju milost i pruži nam u ovom našem postupku prisebnost', Mi smo ih u pećini tvrdo uspavali za dugo godina. Poslije smo ih probudili da bismo pokazali koja će od dvije skupine bolje ocijeniti koliko su vremena proboravili. Ispričaćemo ti povijest njihovu — onako kako je bilo. To su bili momci, vjerovali su u Gospodara svoga, a Mi smo im ubjeđenje još više učvrstili. Osnažili smo bili njihova srca kad su se digli i rekli: 'Gospodar naš — Gospodar je nebesa i Zemlje, mi se nećemo pored Njega drugom bogu klanjati, jer bismo tada ono što je daleko od istine govorili. Narod ovaj naš je mimo Njega druge bogove prihvatio, zašto jasan dokaz nije donio o tome da se treba njima klanjati? A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu iznosi neistinu? Kad napustite njih i one kojima se, a ne Allahu, klanjaju, sklonite se u pećinu, Gospodar vaš će vas milošću Svojom obasuti i za vas će ono što će vam korisno biti pripremiti.' I ti si mogao vidjeti kako Sunce, kada se rađa —**

obilazi pećinu s desne strane, a kada zalazi — zaobilazi je s lijeve strane, a oni su bili u sredini njezinoj. To je dokaz Allahove moći! — kome Allah ukaže na Pravi put, on će Pravim putem ići, a koga u zabludi ostavi, ti mu nećeš naći zaštitnika koji će ga na Pravi put uputiti. I pomislio bi da su budni, ali oni su spavali; i Mi smo ih prevrtali sad na desnu, sad na lijevu stranu, a pas njihov, opruženih prednjih šapa, na ulazu je ležao; da si ih vidio, od njih bi pobjegao i strah bi te uhvatio. I Mi smo ih, isto tako, probudili da bi jedni druge pitali. 'Koliko ste ovdje ostali?' — upita jedan od njih. — 'Ostali smo dan ili dio dana' — odgovoriše. 'Gospodar vaš najbolje zna koliko ste ostali' — rekoše. 'Pošaljite, jednog od vas s ovim srebrenjacima vašim u grad, pa nek vidi u koga je najčistije jelo i neka vam od njega donese hrane i neka bude ljubazan i neka nikome ne govori ništa o vama, jer, ako oni doznaju za vas, kamenovaće vas ili će vas na silu u svoju vjeru obratiti, i tada nikada nećete ono što želite postići!' I Mi smo, isto tako, učinili da oni za njih saznaju, da bi se uvjerili da je istinito Allahovo obećanje i da u čas oživljenja nema nikakve sumnje, kada su se između sebe o njima raspravljali, i rekli: 'Sagradite na ulazu u nju ogradu, Gospodar njihov najbolje zna ko su oni.' A onda oni do čijih se riječi najviše držalo rekoše: 'Napravićemo na ulazu u nju bogomolju!' Neki će reći: 'Bila su trojica, pas njihov je bio četvrti', a neki će govoriti: 'Bila su petorica, pas njihov je bio šesti', nagađajući ono što ne znaju, dok će neki reći: 'Bila su sedmorica, a pas njihov bio je osmi.' Reci: 'Gospodaru mome je dobro poznat njihov broj, samo malo njih to zna. Zato ne raspravljaj o njima osim površno, i ne pitaj o njima od njih nikoga!' I nikako za bilo šta ne reci: 'Uradiću to sigurno sutra!' — ne dodavši: 'Ako Bog da!' A kada zaboraviš, sjeti se Gospodara svoga i reci: 'Gospodar moj će me uputiti na ono što je bolje i korisnije od ovoga.' A oni su ostali u pećini svojoj tri stotine i još devet godina. Reci: 'Allah najbolje zna koliko su ostali; tajne nebesa i Zemlje jedino On zna. Kako On sve vidi, kako On sve čuje! Oni nemaju drugog zaštitnika osim Njega, a On ne uzima nikoga u odlukama Svojim kao ortaka.' " (El-Kehf, 9.–26.)

Razlog za objavljivanje ovih ajeta, koji se odnose na kazivanje o Zulkarnejnu, spomenuo je Muhammed ibn Ishak u svome životopisu Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da su pripadnici Kurejša poslani da Jevreje upitaju o stvarima o kojima bi ispitivali Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem. Jevreji su kazali: "Upitajte ga o skupini ljudi koji su nestali u prošlosti i o kojima niko nema nikakvo znanje, o čovjeku koji je putovao Zemljom i o duši." Povodom toga, Uzvišeni Allah je objavio: **"Pitaju te o duši. Reci: 'Šta je duša — samo Gospodar moj zna, a vama je dato samo malo znanja.' "** (El-Isrā', 85.) i: **"I pitaju te o Zulkarnejnu. Reci: 'Kazaću vam o njemu neke vijesti.' "** (El-Kehf, 83.), a ovdje On kaže: **"Misliš li ti da su samo stanoprilikomvnici pećine, čija su imena na ploči napisana, bili čudo među čudima Našim?"**, tj. oni nisu ništa čudesniji od onoga što smo ti Mi dali od velikih vijesti, zadivljujućih znakova, ogromnih mu'džiza. Pećina je otvor u planini. Šu'ajb El-Džiba'i spominje: "Njihova pećina se zvala Hejzem. Dok je za *Er-Rekim* Ibn-Abbas, r. a., rekao: "Ja ne znam šta to zna-

či!" Učenjaci poput Ibn-Džerira i drugi su kazali: "To je napis na kojem su zabilježena njihova imena." Isto tako se kaže da je to ime planine na kojoj se nalazi pećina. Svakako, mnoge druge stvari su kazane u vezi sa ovim, ali je znanje o tome samo kod Svemogućeg Allaha, koji najbolje zna! Šu'ajb El-Džiba'i je kazao: "Njihov pas se zvao Himran."

Činjenica da su o njima znali Jevreji poništava tvrdnju nekih komentatora da su oni bili poslije Isaa, a. s., i da su bili kršćani. Svakako, jasno je da je njihov narod bio idolopoklonički. Mnogi komentatori i historičari kažu da su oni živjeli u vrijeme kralja zvanog Dikjanus i da su bili sinovi nekih plemića ili kraljeva. Oni su se susreli na dan praznika i vidjeli su rituale svoga naroda koji su izvođeni u čast njihovih idola. U tom momentu, Uzvišeni Allah je sklonio vela sa njihovih srca i shvatili su da njihov narod krivo postupa. Zbog toga su napustili vjeru svoga naroda i pribjegli obožavanju Jedinoga Allaha. Također se kaže: "Kada je svaki od njih upućen od Allaha ka Pravoj vjeri, napustili su svoj narod i slučajno se okupili na jednome mjestu." Imam Muslim prenosi u svom *Sahihu* sljedeći Poslanikov, sallallāhu 'alejhi ve sellem, hadis koji to potvrđuje: Ebu-Hurejre, r. a., prenosi od Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da je rekao: "Duše su regrutovana vojska. One, koje se međusobno poznaju, ujedine se, a, koje se ne prepoznaju, raziđu se." Zatim su jedni druge upitali o njihovim stvarima, pa su se složili o napuštanju i odbacivanju njihovog naroda i bijegu sa njihovom pravom vjerom. Uzvišeni Allah kaže: **"Ispričaćemo ti povijest njihovu — onako kako je bilo. To su bili momci, vjerovali su u Gospodara svoga, a Mi smo im ubjeđenje još više učvrstili. Osnažili smo bili njihova srca kad su se digli i rekli: 'Gospodar naš — Gospodar je nebesa i Zemlje, mi se nećemo pored Njega drugom bogu klanjati, jer bismo tada ono što je daleko od istine govorili. Narod ovaj naš je mimo Njega druge bogove prihvatio, zašto jasan dokaz nije donio o tome da se treba njima klanjati? A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu iznosi neistinu?' "** (El-Kehf, 13.–15.) "Jasan dokaz" ovdje označava očitu potporu ili posvjedočenje. **"A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu iznosi neistinu? Kad napustite njih i one kojima umjesto Allahu, robuju"** (El-Kehf, 15.–16.), tj. kada napustite njih i njihove idole koje oni obožavaju mimo Svemogućeg Allaha. Naš poslanik Ibrahim, a. s., kaže: **"A kad Ibrahim reče ocu svome i narodu svome: 'Nemam ja ništa s onima kojima se vi klanjate, ja se klanjam samo Onome koji me je stvorio, jer će mi On, doista, na Pravi put ukazati.' "** (Ez-Zuhruf, 26.–27.) Tako su neki od ovih mladića kazali: "Kao što napuštate vjeru vašeg naroda, vi ih trebate isto tako napustiti i fizički, da budete bezbjedni od mogućnosti da bi vas zlo moglo dotaći, **"Kad napustite njih i one kojima se, a ne Allahu, klanjaju, sklonite se u pećinu, Gospodar vaš će vas milošću Svojom obasuti i za vas će ono što će vam korisno biti pripremiti"** (El-Kehf, 16.), tj. Allah će vas prekriti Svojim velom, zaštititi i nagraditi vas najboljom od svih nagrada. Zatim, Allah opisuje pećinu u koju su se sklonili, opisujući je takvom da je njen otvor na južnoj strani: **"I ti si mogao vidjeti kako Sunce, kada se rađa — obilazi pećinu s desne strane, a kada zalazi — zaobilazi je s lijeve strane"**, tj. sjena se

smanjuje udesno, a to je kad god se Sunce izdigne na horizontu. A, kada zalazi, njegove zrake dolaze u pećinu sa njene lijeve strane. Mudrost je ovdje u tome što je Sunce obasjavalo njihovu pećinu na svome izlasku i zalasku, iz razloga da osvježi zrak s vremena na vrijeme, **"...a oni su bili u sredini njezinoj. To je dokaz Allahove moći!"**, tj. njihov boravak u ovom stanju, ne jedući i ne pijući, jedan je od Allahovih znakova i dokaz Njegove veličanstvene moći, **"...kome Allah ukaže na Pravi put, on će Pravim putem ići, a koga u zabludi ostavi, ti mu nećeš naći zaštitnika koji će ga na Pravi put uputiti. I pomislio bi da su budni, ali oni su spavali"**, njihove oči su bile otvorene, da bi bile očuvane zdravim, **"...i Mi smo ih prevrtali sad na desnu, sad na lijevu stranu"**, kaže se da su bili prevrtani sa jedne strane na drugu jednom u godini dana. Svakako, broj prevrtanja je poznat samo Svemogućem Allahu, Koji najbolje zna!

Uzvišeni Allah kaže: **"...a pas njihov, opruženih prednjih šapa, na ulazu je ležao"**, tj. njihov pas, koji je sa njima bio u društvu kada su oni napustili svoj narod, nije unišao sa njima u pećinu, već je umjesto toga ostao na ulazu, ispruženih prednjih šapa. To je zato što je on bio dobro discipliniran i znak počasti njima, jer meleki ne ulaze u kuću u kojoj se nalazi pas. Tako je pas bio blagoslovljen zato što je bio u njihovom društvu. Kako bilo, mnoge priče i predaje koje se odnose na ime i boju psa su izmišljene.

Učenjaci se razilaze oko mjesta ove pećine. Neki od njih kažu: "Ona se nalazi u Ejli (tj. Jerusalemu)." Drugi kažu: "Ona je u zemlji Ninive." A ostali kažu: "Ona je u Šamu (sirijskim oblastima)", što je ispravnije, a Allah

najbolje zna. Nakon što nam je Uzvišeni Allah dao njihov savršen i potpun opis i učinio kao da ih vidimo, On kaže: **"...da si ih vidio, od njih bi pobjegao i strah bi te uhvatio"**, tj. zbog dostojanstva i uzvišenosti njihove pojave. Ovdje se ne obraća samo Poslaniku, sallallāhu 'alejhi ve sellem, već i cijelom čovječanstvu, zato što je u ljudskoj prirodi da osjeća strahopoštovanje kada ugleda veličanstvenu i dostojanstvenu stvar. Potom ih je Uzvišeni Allah probudio (iz njihovog dubokog sna) nakon tri stotine i devetnaest godina. Tada je jedan među njima progovorio: **"'Koliko ste ovdje ostali?' — upita jedan od njih. — 'Ostali smo dan ili dio dana' — odgovoriše. 'Gospodar vaš najbolje zna koliko ste ostali' — rekoše. 'Pošaljite, jednog od vas s ovim srebrenjacima vašim u grad'"**, srebrenjaci koje su imali su se nazivali "defsus". **"...pa nek vidi u koga je najčistije jelo i neka vam od njega donese hrane"**, tj. od čega će pojesti. Ovo je znak njihove pobožnosti i bogobojaznosti, **"...i neka bude ljubazan"**, prilikom ulaska u grad, **"...neka nikome ne govori ništa o vama, jer, ako oni doznaju za vas, kamenovaće vas ili će vas na silu u svoju vjeru obratiti, i tada nikada nećete ono što želite postići!"**, tj. ako se povratite u njihovu vjeru, nakon što ste bili spašeni od strane Svemogućeg Allaha. Sve ovo je bilo zato što su mislili da su spavali dan ili dio dana i nisu uvidjeli da su spavali više od tri stotine godina, period u kojem se skoro sve promijeni i u kojem je njihov naraštaj umro, a drugi naraštaji su naseljavali Zemlju. Tako, kada je jedan od njih otišao u grad da uzme hranu, bojao se da će ga narod prepoznati, pa se prerušio. Umjesto toga, grad i njegovi stanovnici su mislili da je stranac i plašili se da je

možda uhoda ili da će im na neki način naškoditi. Učenjaci kažu da je od njih pobjegao. Drugi kažu da ih je obavijestio o njima i odveo ih do pećine da vide njegove drugove. Kada su se približili pećini, on je unišao u nju i kazao svojim drugovima sve o vremenu koje su proveli spavajući u pećini i priznali su da je to odredba Svemogućeg Allaha. Kaže se: "Oni su zaspali", a neki kažu: "Umrli su".

Za stanovnike grada se kaže da nisu mogli vidjeti mjesto pećine ili nisu mogli ući u pećinu, zbog svoje plašljivosti ili zbog toga što su osjećali dostojanstvo koje ih je u tome sprečavalo. Kako bilo, oni (stanovnici grada) raspravljali su međusobno o ovom slučaju, pa su neki od njih kazali: **"Sagradite na ulazu u nju ogradu"**, tj. zatvorite ulaz u pećinu da spriječite njihov izlazak, ili da ne bi nekome nanijeli štetu. Ali onaj, čiji prijedlog je usvojen, je rekao: **"Napravićemo na ulazu u nju bogomolju!"**, koja će biti blagoslovljena zbog blizine ovim pravednim i pobožnim ljudima. Ovo je bilo uobičajeno u ranijim vremenima i razdoblju prije poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, dok islam odbacuje ovakav postupak (građenje bogomolja na bilo čijim mezarovima, pa čak ako je bio i vjerovjesnik). Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Neka je Allahovo prokletstvo na Jevreje i kršćane zato što grade bogomolje na mezarovima svojih poslanika." Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je upozorio (muslimane) na oni što su raniji narodi činili sa mezarovima pobožnih ljudi.

Uzvišeni Allah kaže: **"I Mi smo, isto tako, učinili da oni za njih saznaju, da bi se uvjerili da je istinito Allahovo obećanje i da u čas oživljenja nema nikakve sumnje"**, tj. učinili smo da ljudi saznaju da je proživljenje istina i da ne može biti sumnje o Određenom času, ako znaju da su ovi mladići spavali više od tri stotine godina, pa su se probudili nepromijenjeni. Pa, Onaj Koji ih je čuvao u tom stanju cijelo to vrijeme kadar je da proživi i ponovo dâ život mrtvim tijelima, nakon što su bila raspadnuta. Zaista, vjernici u ovo nemaju ni najmanje sumnje: **"Kada nešto hoće, On samo za to rekne: 'Budi!' — i ono bude."** (Jāsīn, 82.)

Zatim, On kaže: **"Neki će reći: 'Bila su trojica, pas njihov je bio četvrti', a neki će govoriti: 'Bila su petorica, pas njihov je bio šesti', nagađajući ono što ne znaju, dok će neki reći: 'Bila su sedmorica, a pas njihov bio je osmi.' "** Tako Allah navodi međusobnu prepirku naroda oko njihovog broja. On navodi tri mišljenja ljudi, prva dva On opovrgava, a treće samo navodi, što pokazuje da je treće istinito. Kako bilo, Allah upućuje Svoga Poslanika, sallallāhu 'alejhi ve sellem, kako treba prikladno postupiti u takvom slučaju: ta osoba treba kazati: "Allah zna najbolje!" Zbog toga, Uzvišeni Allah kaže (objavljujući Svome Poslaniku, sallallāhu 'alejhi ve sellem, da on kaže): **"Gospodaru mome je dobro poznat njihov broj."**

Njegove riječi: **"...samo malo njih to zna"**, od ljudi. **"Zato ne raspravljaj o njima osim površno"**, tj. polahko raspravljaj i ne napreži se u tim stvarima, **"...i ne pitaj o njima od njih nikoga!"**, kako je On utvrdio njihov broj na samom početku kazivanja, kazavši: **"To su bili momci, vjerovali su u Gospodara svoga."** (El-Kehf, 13.) Pa, ako tu ima neka korist u spominjanju njihovog broja, Uzvišeni Allah bi je zasigurno nama otkrio od samog početka.

Uzvišeni Allah kaže: **"I nikako za bilo šta ne reci: 'Uradiću to sigurno sutra!' — ne dodavši: 'Ako Bog da!' A kada zaboraviš, sjeti se Gospodara svoga i reci: 'Gospodar moj će me uputiti na ono što je bolje i korisnije od ovoga.' "** Ovo je velika i značajna moralna pouka, kojom Uzvišeni Allah podučava da, ako neko želi nešto uraditi, treba reći "ako Allah da", zato što čovjek ne može znati šta je skriveno kod Allaha za sutra, ili za budućnost. Ebu-Hurejre, Allah mu se smilovao, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Sulejman ibn Davud, Allahov poslanik, je rekao: 'Ja ću imati odnos sa sedamdeset žena preko noći, svaka od njih će roditi muško dijete koje će se boriti u ime Allaha.' Njegov drug ili meleki su mu rekli: 'Reci: 'Ako Allah da'.' Ali on (Sulejman) nije tako učinio i to je zaboravio. I nijedna od njegovih žena nije rodila dijete, osim jedne koja je rodila prijevremeno. Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Da je rekao 'Ako Allah da', ne bi doživio neuspjeh, i sve bi njegove želje bile ispunjene.' "

Uzvišeni Allah kaže: **"A kada zaboraviš, sjeti se Gospodara svoga"**, zato što zaboravljanje može biti uzrokovano od strane šejtana, a sjećanje na Allaha odstranjuje šejtana iz čovjekovog srca i tako se on prisjeti onoga što je zaboravio. **"...i reci: 'Gospodar moj će me uputiti na ono što je bolje i korisnije od ovoga' "**, tj. ako postoje nesuglasice i nesporazumi oko nečega, treba se obratiti Allahu, Koji to može olakšati i učiniti jednostavnim. Zatim, Uzvišeni Allah kaže: **"A oni su ostali u pećini svojoj tri stotine i još devet godina"**, tj. lunarnih godina. **"Reci: 'Allah najbolje zna koliko su ostali' "**, tj. ako budeš upitan o ovome i ne budeš znao tačan odgovor, trebaš samo prepustiti stvar Svemogućem Allahu, **"...tajne nebesa i Zemlje jedino On zna."** On zna Nevidljivi svijet i ne daje znanje o tome nikome osim kome On želi od njegovih stvorenja. **"Kako On sve vidi, kako On sve čuje!"**, tj. On sve stavlja na njemu određeno mjesto Svojim savršenim znanjem i pravdom. Zatim, On kaže: **"Oni nemaju drugog zaštitnika osim Njega, a On ne uzima nikoga u odlukama Svojim kao ortaka"**, tj. On je jedini koji raspolaže stvarima i On je Vladar koji nad svim vlada.

Vjernik i nevjernik

Uzvišeni Allah kaže: **"I navedi im kao primjer dva čovjeka; jednom od njih smo dva vrta lozom zasađena dali i palmama ih opasali, a između njih njive postavili. Oba vrta su davala svoj plod, ničega nije manjkalo, a kroz sredinu njihovu smo rijeku proveli. On je i drugog imetka imao. I reče drugu svome, dok je s njim razgovarao: 'Od tebe sam bogatiji i jačeg sam roda!' I uđe u vrt svoj nezahvalan Gospodaru svome na blagodatima, govoreći: 'Ne mislim da će ovaj ikada propasti, i ne mislim da će ikada Smak svijeta doći; a ako budem vraćen Gospodaru svome, sigurno ću nešto bolje od ovoga naći.' I reče mu drug njegov, dok je s njim razgovarao: 'Zar ne vjeruješ u Onoga koji te je od zemlje stvorio, zatim od kapi sjemena, i najzad te potpunim čovjekom učinio? Što se mene tiče, On, Allah, moj je Gospodar i ja Gospodaru svome ne smatram ravnim nikoga. A zašto nisi, kad si u vrt svoj ušao, rekao: 'Mašallah! — moć je samo u Allaha!' Ako vidiš da je u mene manje blaga i manje roda nego u tebe, pa — Gospodar moj može mi bolji vrt od tvoga dati, a na tvoj nepogodu s neba poslati, pa da osvane samo klizava ledina, bez ičega, ili da mu voda u ponor ode pa da je ne mogneš**

pronaći nikada.' I propadoše plodovi njegovi i on poče kršiti ruke svoje žaleći za onim što je na njega utrošio — a loza se bijaše povaljala po podupiračima svojim — i govoraše: 'Kamo sreće da Gospodaru svome nisam smatrao ravnim nikoga!' I nije imao ko bi mu mogao pomoći, osim Allaha; a sam sebi nije mogao pomoći. Tada može pomoći samo Allah, Istiniti, On daje najbolju nagradu i čini da se sve na najbolji način okonča." (El-Kehf, 32.–44.)

Neki učenjaci kažu: "Ovo je tek primjer, koji se nije neophodno dogodio u stvarnom životu." Međutim, većina učenjaka smatra da se stvarno odigrao i dogodio u ovom našem dunjalučkom životu. Njegove riječi: **"I navedi im kao primjer"**, tj. za politeiste Kurejša, koji se ponose i pokazuju oholost prema nemoćnim i siromašnim. Ovo je poput Allahovog govora gdje On kaže: **"Navedi im kao pouku stanovnike jednog grada kad su im došli poslanici"**, (Jāsīn, 13.) Dobro je poznato da je jedan od ove dvojice ljudi bio vjernik, dok je drugi bio nevjernik. Također se kaže da je svaki od njih dvojice bio izuzetno bogat. Vjernik je potrošio sav svoj imetak i bogatstvo u ime Allaha. Nasuprot tome, nevjernik je, iako su mu dati vrtovi i voćnjaci (od kojih su dva vrta spomenuta u Veličanstvenom Kur'anu veoma detaljno), skrenuo sa Allahovog puta. Njegova dva vrta bila su lozom zasađena, opasana palmama, a u njima su bili i usjevi, zajedno sa rijekama koje su se prelijevale i vodenim tokovima duž cijelog njegovog imanja. Plodovi sa njegovog drveća i usjeva bili su obilni i nebrojeni (samo Allahovom milošću) i izgled njihov bio je veoma ugodan. Kako bilo, vlasnik vrtova je postao ponosan i oholo je

postupao sa vjernikom, govoreći: **"Od tebe sam bogatiji i jačeg sam roda!"**, tj. ja sam bolji od tebe, jer si ti potrošio cijelo svoje bogatstvo uzalud i nisi učinio kako sam ja, kupujući vrtove i voćnjake, ulažući novac u njih da bi kasnije stekao dobit. Trebao si slijediti moje korake. **"I uđe u vrt svoj nezahvalan Gospodaru svome na blagodatima"**, tj. u stanju kojim Uzvišeni Allah nije bio zadovoljan (tj. ponosno i oholeći se), **"... govoreći: 'Ne mislim da će ovaj ikada propasti' "**, zato što je tamo bilo mnogo usjeva i drveća i, ako bi išta od toga propalo, on bi sigurno (kako je mislio) to zamijenio boljim i ljepšim. Jer, mislio je, imao je sve: obilje vode, nebrojeno voće i različite vrste usjeva.

Zatim, nevjernik je rekao: **"... i ne mislim da će ikada Smak svijeta doći' "**, čime je pokazao da ima potpuno povjerenje u prolazna zadovoljstva našeg, dunjalučkog, života i zanijekao postojanje Onoga, vječnoga, svijeta. Potom je rekao: **"... a ako budem vraćen Gospodaru svome, sigurno ću nešto bolje od ovoga naći"**, tj. ako doista postoji Onaj svijet i Sudnji dan, naći će tamo bolje nego što mu je dato u sadašnjem životu. Ovako je mislio zato što je bio obmanut onim što mu je dato i mislio je da mu je Uzvišeni Allah dao sve te blagodati zato što ga On voli i da njemu daje prednost u odnosu na ostale ljude. Isto je kazano za Asa ibn Va'ila u Allahovim riječima: **"Zar nisi vidio onoga koji u dokaze Naše ne vjeruje i govori: 'Zacijelo će mi biti dato bogatstvo i djeca!' Ili je on budućnost prozreo ili je od Milostivog obećanje primio?"** (Merjem, 77.–78.) Uzvišeni Allah kaže, vezano za onoga koga je On darovao blagodatima: **"Kad ga obaspemo milošću Našom, poslije nesreće koja ga**

zadesi, on govori: 'Ovo sam i zaslužio i ja ne mislim da će Čas oživljenja doći. A ako budem Gospodaru svome vraćen, kod Njega me čeka Džennet.'" (Fussilet, 50.) I kaže: **"A Mi ćemo one koji nisu vjerovali, sigurno, o onom što su radili obavijestiti i da iskuse patnju tešku — doista ćemo im dati."** (Fussilet, 50.) A Karun kaže: **"Ovo što imam stekao sam znanjem svojim"** (El-Kasas, 78), tj. jer Allah zna da ja to zaslužujem. Ali, Uzvišeni Allah kaže: **"A zar nije znao da je Allah prije njega uništio neke narode koji su bili od njega jači i koji su bili više nakupili — a zločinci neće o grijesima svojim ni ispitivani biti."** (El-Kasas, 78.) Uzvišeni Allah kaže: **"Ni bogatstva vaša ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim; samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili čeka višestruka nagrada za ono što su radili, i oni će u visokim odajama biti sigurni."** (Es-Sebe', 37.) **"Misle li oni — kad ih imetkom i sinovima pomažemo, da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju."** (El-Mu'minūn, 55.–56.)

Kada je ovaj neznalica bio obmanut sa onim što mu je dato u ovom sadašnjem životu, porekao je Onaj svijet i ustvrdio da, ako ga i bude, tamo će pronaći bolje nego ono prvo što mu je dato. Kada ga je njegov drug (vjernik) čuo da tako govori, kazao mu je, **"...dok je s njim razgovarao"**, tj. tokom njihove rasprave: **"Zar ne vjeruješ u Onoga koji te je od zemlje stvorio, zatim od kapi sjemena, i najzad te potpunim čovjekom učinio?"**, tj. zar ne vjeruješ u Dan proživljenja, dok znaš da je On, Allah, Taj Koji te stvorio od prašine, zatim od kapi sjemena, zatim te postepeno oblikovao, dok nisi postao zdrav i uspravljen čovjek sa sluhom, vidom, razumijevanjem i

organima kojim griješiš. Zatim, kako možeš zanijekati Proživljenje, kada znaš da je Allah sposoban da te stvori iz ničega?! **"Što se mene tiče, On, Allah, moj je Gospodar"**, tj. ja ne vjerujem, i ne pomišljam da vjerujem, u ono što ti vjeruješ. Jer, **"...On, Allah, moj je Gospodar i ja Gospodaru svome ne smatram ravnim nikoga"**, tj. ja ne obožavam druge osim Njega, i vjerujem da će On proživjeti umrle, i skupiti rasute i struhle kosti zajedno, i znam da Allah nema druga u Svome vladanju stvorenjima, i da nema boga osim Allaha.

Zatim, on ga upućuje na ono što treba biti kazano prilikom ulaska u vrt, govoreći: **"A zašto nisi, kad si u vrt svoj ušao, rekao: 'Mašallah! — moć je samo u Allaha!'"**, bolje je onome, koji se počne diviti svome imetku, kućanstvu, djeci ili položaju, da kaže ove riječi: "Onako je kako Allah hoće, moć je samo u Allaha!"

Zatim je vjernik rekao nevjerniku: **"Ako vidiš da je u mene manje blaga i manje roda nego u tebe, pa — Gospodar moj može mi bolji vrt od tvoga dati"**, tj. na Onom svijetu, **"...a na tvoj nepogodu s neba poslati"**, tj. nevrijeme ili tešku kišu koja će počupati njegovo drveće i usjeve, **"...pa da osvane samo klizava ledina bez ičega"**, tj. meki pijesak na kojem ne uspijevaju biljke ili bilo šta, **"...ili da mu voda u ponor ode"**, što je suprotnost od vode koja se preliva, **"...pa da je ne mogneš pronaći nikada"**, tj. ne budeš u mogućnosti da je iznova dobiješ ili vratiš. Zatim, Uzvišeni Allah kaže: **"I propadoše plodovi njegovi"**, tj. svo njegovo voće i usjevi su propali i bili su potpuno uništeni. **"...i on poče kršiti ruke svoje žaleći za onim što je na njega utrošio — a loza se bijaše povaljala po podupiračima svojim"**, tj.

sasvim propala i potpuno uništena. To je bilo stvarno protiv njegovih nada i želja, koje je prethodno kazao: **"Ne mislim da će ovaj ikada propasti"**, te je on jako zažalio zbog svojih djelâ i riječi, koje je izjavio kao nevjernik u Svemogućeg Allaha, i mogao je samo kazati: **"Kamo sreće da Gospodaru svome nisam smatrao ravnim nikoga!"** Zatim, Uzvišeni Allah kaže: **"I nije imao ko bi mu mogao pomoći, osim Allaha; a sam sebi nije mogao pomoći"**, tj. nije mogao primiti pomoć od drugih, niti pomoći sam sebi. Ovo je poput riječi Svemogućeg Allaha, Koji kaže: **"...kada čovjek ni snage ni branioca neće imati"** (Et-Tārik, 10.) i Njegovih riječi: **"Tada može pomoći samo Allah, Istiniti"**, tj. neporecivo suđenje i nepobitno odlučivanje o ovome i drugim uvjetima će biti kod Svemogućeg Allaha, Jedinog, **"On daje najbolju nagradu i čini da se sve na najbolji način okonča"**, tj. trgovina sa Allahom je bolja od svega drugoga, pošto On daje najbolju od svih nagrada i kod Njega je najbolji od svih krajeva i ciljeva. Konačno, kazivanje označava tri stvari:

1. Niko ne smije da proda sebe za obilje ovog sadašnjeg svijeta, niti da njime bude obmanut. Štaviše, treba se više oslanjati na ono što je kod Allaha, nego na ono što je kod njega samoga. Treba imati potpuno povjerenje u Jedinog Allaha. Pokornost Allahu treba da bude prvi i konačni cilj svakoga. Ako neko daje prednost bilo čemu osim Allahu i pokornosti Njemu, sigurno će biti kažnjen zbog toga.

2. Svako treba svim srcem prihvatiti savjet svog saosjećajnog brata, jer je u odbacivanju njegovog savjeta potpuna propast i uništenje.
3. Kajanje je uzaludno ako se Allahova odredba već ispunila.

Vlasnici bašče

Uzvišeni Allah kaže: **"Mi smo ih na kušnju stavili, kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili kad su se zakleli da će je sigurno rano izjutra obrati a nisu rekli: 'Ako Bog da!' I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća i ona osvanu opustošena. A u zoru oni su jedni druge dozivali: 'Poranite u bašču svoju ako je mislite obrati!' I oni krenuše tiho razgovarajući: 'Neka vam danas u nju nikako nijedan siromah ne ulazi!' I oni poraniše uvjereni da će moći to provesti, a kad je ugledaše, povikaše: 'Mi smo zalutali; ali ne, ne, — svega smo lišeni!' Ponajbolji između njih reče: 'Nisam li vam ja govorio da je trebalo na Allaha misliti!' 'Hvaljen neka je Gospodar naš! — , mi smo, uistinu, nepravedni bili!' I onda počeše jedni druge koriti. 'Teško nama!' — govorili su —, 'mi smo, zaista, obijesni bili; Gospodar naš nam može bolju od nje dati, samo od Gospodara našeg mi se nadamo naknadi!' Eto takva je bila kazna, a na onom je svijetu je, nek' znaju, kazna još veća!"** (El-Kalem, 17.–33.)

Ovo je primjer koji Uzvišeni Allah navodi politeistima Kurejša, pošto ih je odlikovao šaljući im časnog i velikog Poslanika, Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, ali

su se oni njemu usprotivili i odbacili ono što im je donio. Uzvišeni Allah kaže: **"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima — nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u Kuću propasti doveli, u Džehennem, u kome će gorjeti — a užasno je on prebivalište!"** (Ibrāhīm, 28.–29.) Ibn-Abbas, r. a., kaže: "Kazivanjem o vlasnicima bašče, koja je sadržavala raznovrsno voće i usjeve koji su sazreli i došlo je vrijeme njihove berbe ukazuje se na mnogobošce Kurejša." Tako On, slavljen neka je, kaže: **"...kad su se zakleli"**, tajno, **"...da će je sigurno rano izjutra obrati"**, tj. obrati njene plodove, **"...rano izjutra"**, da ne bi bili viđeni ni od siromašnih, niti od potrebnih, pa da budu prisiljeni da im poklone ili daju nešto od njihovoga voća. Zakleli su se na to ne kazavši "ako Allah da". Stoga, Uzvišeni Allah ih je onemogućio i poslao na njihovu bašču vatru, koja ju je spalila tako da on nje nije ništa ostalo. On, slavljen neka je, kaže: **"I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća i ona osvanu opustošena."**

Uzvišeni Allah kaže: **"A u zoru oni su jedni druge dozivali"**, oni su ujutro ustali i pozivali jedni druge govoreći: **"Poranite u bašču svoju ako je mislite obrati!"**, tj. idite rano u vašu bašču i poberite voće, prije nego što siromašni i potrebni dođu da traže vašu milostinju. Kazivanje se nastavlja: **"I oni krenuše tiho razgovarajući"**, tj. govoreći jedan drugom šapatom: **"Neka vam danas u nju nikako nijedan siromah ne ulazi!"**, tj. o tome su se složili i međusobno dogovorili. Kazivanje se dalje nastavlja: **"I oni poraniše uvjereni da će moći to provesti"**, tj. krenuli su s čvrstom namjerom i uvjereni da će moći da ostvare to što su naumili.

Ikrima i Ša'bi kažu: **"I oni poraniše uvjereni da će moći to provesti"**, tj. bijesni i loših namjera spram sirotinje, **"...a kad je ugledaše"**, tj. kada su stigli svojoj bašči i vidjeli šta se s njom desilo, **"...povikaše: 'Mi smo zalutali' "**, tj. izgubili smo put prema našoj bašči. Zatim su kazali: **"...ali ne, ne, — svega smo lišeni!"**, tj. kažnjeni smo zbog naših loših namjera i lišeni blagoslova sa naše zemlje.

"Ponajbolji između njih reče..." Ibn-Abbas, r. a., Mudžahid i drugi kažu: "On je bio najbolji, najumjereniji i najpravedniji među njima, **"Nisam li vam ja govorio da je trebalo na Allaha misliti!"**, kaže se: Da se izgovori lijepa riječ umjesto onoga šta su oni namjeravali, **" 'Hvaljen neka je Gospodar naš!' —, 'mi smo, uistinu, nepravedni bili!' I onda počeše jedni druge koriti. 'Teško nama!' — govorili su —, 'mi smo, zaista, obijesni bili' "**, pokajali su se i zažalili onda kad od njihovog kajanja nije bilo koristi i priznali su svoje grješne postupke, nakon što su bili kažnjeni, a sve je bilo uzalud.

Kaže se da su oni bili braća i da su naslijedili bašču od svoga umrloga oca, koji je mnogo dijelio milostinju. Ali, kada su oni zaposjeli bašču, zanijekali su djela njihovog umrlog oca i namjeravali su da liše siromahe njenoga voća, pa ih je Uzvišeni Allah kaznio najoštrijom kaznom. Zbog ovoga je Uzvišeni Allah naredio da se milostinja mora dati od voća, a preporučeno je da to bude na dan berbe. On kaže: **"...jedite plodove njihove kad plod dadu, i podajte na dan žetve i berbe ono na šta drugi pravo imaju."** (El-En'ām, 141.)

Kaže se: "Oni su bili iz Jemena, iz grada zvanog Dervan." Također se kaže: "Oni su bili iz Abesinije." Allah najbolje zna.

Uzvišeni Allah kaže: **"Eto takva je bila kazna"**, tj. ovako Mi kažnjavamo one koji ne slušaju Naše naredbe i ne pokazuju potrebnu ljubaznost među njegovim stvorenjima, **"...a na onom svijetu je, nek' znaju, kazna još veća!"**, nego ona u sadašnjem životu.

Ovo kazivanje podsjeća na Allahove riječi: **"Allah navodi kao primjer grad, siguran i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah. I njima je došao poslanik, jedan od njih, ali su ga oni lažljivcem nazvali, i njih je stigla kazna zato što su nepravedni bili."** (En-Nahl, 112.–113.) Kaže se da je ovaj primjer o stanovnicima Meke, za njih same, i u ovome, uistinu, nema proturječnosti. A Allah najbolje zna!

Oni koji su se o subotu ogriješili

Uzvišeni Allah kaže: **"I upitaj ih o gradu koji se nalazio pored mora kad su propise o suboti kršili: kada su im ribe, na oči njihove, dolazile dok su subotu svetkovali, a kad nisu svetkovali, one im nisu dolazile. Eto, tako smo ih u iskušenje dovodili zato što su stalno griješili. A kad neki od njih rekoše: 'Zašto opominjete narod koji će Allah uništiti ili ga teškim mukama namučiti?' — oni odgovoriše: 'Da bismo se pred Gospodarem vašim opravdali i da bi se oni grijeha klonili.' I kada zaboraviše ono čime su bili opominjani, Mi izbavismo one koji su od nevaljalih djela odvraćali, a teškom kaznom kaznismo grješnike, zato što su stalno u grijehu bili. I pošto su oni bahato odbili da se okane onoga što im se zabranjivalo, Mi smo im rekli: 'Postanite majmuni prezreni!' "** (El-A'rāf, 163.–166.)

I kaže: **"Vama je poznato ono što se dogodilo onima od vas koji su se o subotu ogriješili, kao i to da smo im mi rekli: 'Budite majmuni prezreni!' Savremenicima i pokoljenjima njihovim to smo učinili opomenom, a poukom onima koji se boje Allaha."** (El-Bekare, 65.–66.)

I kaže: **"... ili prije nego ih prokunemo kao što smo prokleli one koji nisu subotu poštivali."** (En-Nisā', 47.)

Abdullah ibn Abbas, Mudžahid, Ikrima, Katade, Es-Sadi i drugi kažu: "To je bio narod Ejle." Ibn-Abbas, r. a., dodaje: "Nalazio se između Medjena i Et-Tura." Oni kažu da su stanovnici Ejle bili odani sljedbenici učenja Tevrata i subotnje zabrane toga vremena (zabrane ribolova subotom). Čudesno, riba se otvoreno pojavljivala subotom, a nestajala drugim danima u sedmici, **"... kada su im ribe, na oči njihove, dolazile dok su subotu svetkovali, a kad nisu svetkovali, one im nisu dolazile."** Uzvišeni Allah kaže: **"Eto, tako smo ih u iskušenje dovodili"**, tj. iskušavali smo ih šaljući nebrojenu ribu subotom, **"... zato što su stalno griješili"**, tj. zbog njihove neposlušnosti i griješenja. Kada su ovo vidjeli, napravili su varku da bi ulovili ribu subotom. Pričvrstili su mreže za ribolov i konopce i prokopali su tokove kojim su pustili da protiče morska voda, tako da bi riba ulazila, a ne bi mogla izaći. Sve su ovo učinili u petak, pripremajući za dolazak ribe subotom. I tako, ribe su došle danom koji je trebao biti miran (ne znajući šta je bilo za njih pripremljeno). Bile su pohvatane u mrežama, konopcima i vještačkim vodenim tokovima. Kada je subota prošla, narod Ejle je došao da izvuče svoj debeo ulov. Zbog toga, Uzvišeni Allah se rasrdio na njih i prokleo ih zbog njihove varke i obmane. Kada je to bilo urađeno od strane jedne skupine, ostali koji nisu učestvovali u njihovom grješnom djelu podijelili su se u dvije skupine: skupinu koja je odbacivala njihovo postupanje i varku protiv zakona i odredbe Svemogućeg Allaha za to vrijeme propisanog. Druga skupina ih nije odbacila ili zabranila, već je prije osudila odgovor skupine koja je zaprijetila grješnicima, kazavši: **"Zašto opominjete narod koji će Allah uništiti ili ga teškim mukama namučiti?"**, tj. kakva je svrha pridikovanja onima koji će neizbježno biti kažnjeni od Svemogućeg Allaha? Ali, prva skupina (oni koji su osuđivali) odgovorila je, kazavši: **"Da bismo se pred Gospodarem vašim opravdali"**, tj. kako nam je od Njega zapovijeđeno da naređujemo dobro, a odvraćamo od zla. Tako ovo kazujemo zbog našeg straha od Njegove kazne, **"... i da bi se oni grijeha klonili"**, tj. možda se oni, koji su počinili ove grijehe, pokaju Allahu i zažale zbog toga što su učinili i tako budu sačuvani Allahove kazne i On im oprosti.

Uzvišeni Allah kaže: **"I kada zaboraviše ono čime su bili opominjani"**, tj. bili su nemarni prema pobožnima koji su opominjali, **"Mi izbavismo one koji su od nevaljalih djela odvraćali"**, tj. skupinu koja je opominjala, ali **"... kaznismo grešnike"**, tj. počinitelje grješnih djela, **"... teškom kaznom"**, tj. bolnom patnjom, **"... zato što su stalno u grijehu bili."** Zatim, Allah objašnjava patnju koja je na njih pala i kaže: **"I pošto su oni bahato odbili da se okane onoga što im se zabranjivalo, Mi smo im rekli: 'Postanite majmuni prezreni!' "**

Poruka, koju nam Uzvišeni Allah ovdje saopćava, jeste to da je On uništio grješnike, spasio vjernike koji su opominjali i ostavio vjernike koji nisu naređivali dobro i odvraćali od zla. Učenjaci se razilaze u pogledu treće skupine. Neki kažu da im je darovan spas. Drugi kažu da su uništeni sa grješnicima. Ali, prvo mišljenje je prihvaćeno od najistaknutijih učenjaka, uključujući Ibn-Abbasa, prvaka svih komentatora, koji je zastupao ovo mišlje-

nje prilikom rasprave sa Ikrimom koji mu je, nakon što ga je Ibn-Abbas pobijedio, darovao vrijedan ogrtač kao nagradu.

Treba primijetiti da treća grupa nije spomenuta sa onima koji su spašeni, iako su oni osudili grješna djela svojim srcima, zato što su oni morali prisiliti svoje organe (ruke i jezik) da odgovarajuće djeluju i očituju da se odriču djela grješnika. Zato su bili spašeni, zajedno sa opominjačima, jer sami nisu počinili grješno djelo, a osudili su ga svojim srcima.

Prenosi Abdurrezzak od Džurejdža, od jednog čovjeka (čije ime nije poznato), od Ikrime, od Ibn-Abbasa; a prenosi i Malik od Ibn-Rumana, Šejbana, Katade i Ata'a El-Horasanija, sljedeće: "Oni koji su počinili grijeh bili su napušteni od ostatka stanovnika grada. Neki od njih su javno osudili i odrekli se njihovih djela. Međutim, oni nisu slušali one koji su opominjali. Od tada su noću bivali odvojeni od ostatka stanovnika grada, koji su predvidjeli da će ih zadesiti kazna, a između njih su bile pregrade ili vrata. Jednog dana, njihova vrata se nisu otvorila do podne. Narod se zabrinuo i poslao jednog od njih da pogleda šta se dogodilo sa onima iza pregrade. Kada je pogledao, zatekao ih je pretvorene u majmune s repovima koji su vriskali. Otvorili su vrata (na pregradi) i majmuni su prepoznali svoje rođake, dok njih njihovi rođaci nisu. Zato oni koji su opominjali kazaše: "Nismo li vam zabranjivali da to činite?" Majmuni su napravili znak, pokazujući svojim glavama: "Jeste." Potom je Abdullah ibn Abbas, r. a., zaplakao i kazao: "Uistinu, mi vidimo mnoge grješnike koje ne odbacujemo, i ne poričemo, pa čak ni primjedbu ne stavimo."

Prenosi El-Avfi od Ibn-Abbasa, r. a., da je rekao: "Mladići iz grada su prevoreni u majmune, dok su starci pretvoreni u svinje." Štaviše, Ibn Ebi-Hatim prenosi od Mudžahida, a on od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Oni nisu dugo živjeli i nisu ostavili potomstvo." Također, Ed-Dahhak prenosi od Ibn-Abbasa, r. a.: "Nijedan stvor nije živio duže od tri dana. Pored toga, nisu jeli, pili ili ostavili potomstvo."

Prenose Ibn Ebi-Hatim i Ibn-Džerir od Ibn Ebi-Nudžejha, od Mudžahida, koji kaže: "Samo su njihova srca, a ne njihovi likovi, pretvorena u majmune i svinje." Tj. ovo je poput Allahovih riječi: **"Oni kojima je naređeno da prema Tevratu postupaju, pa ne postupaju, slični su magarcu koji knjige nosi. O kako su loši oni koji poriču Allahove ajete! — A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji neće da vjeruje."** (El-Džumu'a, 5.) Ali, ovo mišljenje, koje Ibn Ebi-Hatim i Ibn-Džerir prenose, izgleda jako čudno i u suprotnosti je sa očiglednim značenjem Časnoga Kur'ana, kao i sa onim što su potvrdili raniji učenjaci i oni koji su ih slijedili. A Allah najbolje zna.

Kazivanje o Lukmanu

Uzvišeni Allah kaže: **"A Mi smo Lukmanu mudrost darovali: 'Budi zahvalan Allahu! Ko je zahvalan, čini to u svoju korist, a ko je nezahvalan — pa, Allah je, zaista, neovisan i hvale dostojan.' Kada Lukman reče sinu svome, savjetujući ga: 'O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda.' Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovome svijetu, velikodušno ponašaj, a slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća; Meni ćete se poslije vratiti i Ja ću vas o onome što ste radili obavijestiti. 'O sinko moj, dobro ili zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti, jer Allah zna najskrivenije stvari, On je Sveznajući. O sinko moj, obavljaj molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi — dužnost je tako postupiti. I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nad-**

meno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog. U hodu budi odmjeren, a u govoru ne budi grlat; ta najneprijatniji glas je revanje magarca!' " (Lukmān, 12.–19.)

On je Lukman ibn Anka' ibn Sadun. Ili, kako tvrdi Es-Suhejli od Ibn-Džerira i El-Kutejbija, da je on Lukman ibn Teran, koji je bio od naroda Ejle (Jerusalema).

On je bio pobožan čovjek, koji je istrajavao u ibadetu i koji je bio blagoslovljen mudrošću. Također se kaže da je bio sudija u vrijeme poslanika Davuda, a. s., A Allah najbolje zna.

Prenosi Sufjan Es-Sevri od El-Eš'asa, od Ikrime, od Ibn-Abbasa, r. a., koji kaže: "On je bio etiopljanski rob koji je radio kao stolar." Katada prenosi od Abdullaha ibn Zubejra, koji kaže: "Pitao sam Džabira ibn Abdullaha o Lukmanu. Rekao je: 'Bio je nizak, spljoštenog nosa. Dolazio je iz Nubije.' "

Prenosi Jahja ibn Se'id El-Ensari od Se'id ibn El-Musejjeba, kako kaže: "Lukman je pripadao crncima iz Egipta. Imao je zadebljale usne i Uzvišeni Allah mu je darovao mudrost, ali ne i poslanstvo." El-Evza'i kaže: "Rekao mi je Abdurrahman ibn Hermele: 'Crnac je došao Se'id ibn El-Musejjebu tražeći od njega milostinju. Se'id je kazao: 'Ne žalosti se zbog svoje crne boje, zato što su među najboljim ljudima tri crna čovjeka: Bilal ibn Rebbah, Mehdže' (oslobođeni rob Omer ibn El-Hattaba), i Lukman, mudrac koji je bio crn, iz Nubije i čije su usne bile zadebljane.' "

Prenosi El-A'meš od Mudžahida: "Lukman je bio veliki crni rob, zadebljalih usana i ispucalih stopala." Omer ibn Kajs kaže: "Lukman je bio crni rob, zadebljalih usana i ispucalih stopala. Dogodilo se da, kada je govorio nekim ljudima, čovjek mu je došao i rekao: 'Nisi li ti onaj koji je sa mnom čuvao ovce na tom i tom mjestu?' Lukman je rekao: 'Da, jesam!' Čovjek je rekao: 'Onda, šta te dovelo na takav položaj?' Lukman je rekao: 'Kazivanje istine i ćutanje o onome što me se ne tiče.' " (Ovaj hadis prenosi Ibn-Džerir, preko Ibn-Hamida, od El-Hakema)

Ibn Ebi-Hatim kaže: "Rekao mi je Ebu-Zerr, da mu je kazao Safvan, preko El-Velida, od Abdurrahmana ibn Ebi-Jezida ibn Džabira, koji kaže: 'Uzvišeni Allah je uzdigao Lukmanov položaj zbog njegove mudrosti. Neki čovjek, koji ga je poznavao, vidio ga je i kazao: 'Nisi li ti rob toga i toga, koji je, ne tako davno, čuvao moje ovce?' Lukman je kazao: 'Jesam.' Čovjek je kazao: 'Šta te uzdiglo na ovaj visoki položaj koji vidim?' Lukman je kazao: 'Allahova odredba, vraćanje ukazanog povjerenja, kazivanje istine i odbacivanje onoga što me se ne tiče.' "

Prenosi Ibn-Vehb: "Rekao mi je Abdullah ibn Ajjaš El-Fitjani od Omera, oslobođenog roba Efraha, koji kaže: 'Neki čovjek je došao mudrom Lukmanu i upitao: 'Jesi li ti Lukman? Jesi li ti rob od toga i toga?' Rekao je: 'Jesam.' Čovjek je rekao: 'Ti si crni pastir!' Lukman je rekao: 'Što se tiče moje crne boje, ona je sasvim očita, pa zašto si toliko iznenađen?' Čovjek je rekao: 'Tebe često posjećuju ljudi koji prihvataju tvoja mišljenja!' Lukman je odgovorio: 'O rođače! Ako budeš radio ono što ti govorim, bit ćeš poput mene.' Čovjek je rekao: 'Šta je to?' Lukman je odgovorio: 'Da spuštaš pogled, paziš svoj jezik, hraniš se onim što je dozvoljeno, čuvaš svoju čast, održavaš svoja obećanja, ispunjavaš svoje obaveze, ukazuješ počast prema gostima, poštivaš komšije i kloniš se onoga

što te se ne tiče. Sve ovo me učinilo kakvim me sada vidiš.' "

Jednog dana Ebu-Derda je spomenuo mudrog Lukmana i kazao: "Njemu nije data mudrost zbog imetka, djece, loze ili urođenih navika, već se on odricao, suzdržavao, duboko promišljao i nikada nije spavao tokom dana. Pored toga, niko ga nije vidio kako pljuje, pročišćava grlo, vrši malu ili veliku nuždu, kupa se, posmatra nešto bezrazložno ili se glupo smije. Bio je rječit i dobro upućen. Nije plakao, niti lio suze, kada su mu pomrla djeca. Konačno, on je često posredovao među prinčevima i uglednim ljudima, mnogo je razmišljao i pronalazio savjet. Sve je ovo bilo zbog velike mudrosti koja mu je data."

Neki ljudi tvrde da mu je bilo ponuđeno vjerovjesništvo, a on se pobojao da neće moći podnijeti sve njegove zahtjeve i dužnosti. Tako, on je odabrao da ima mudrost, što je lakše. Međutim, ovo ne može biti sasvim istinito, a Allah najbolje zna! Ikrima prenosi: "Lukman je bio poslanik."[1]

Svakako, većina učenjaka zastupa mišljenje da je on bio mudar čovjek, a ne poslanik. Štaviše on je spomenut u Časnom Kur'anu i izuzetno pohvaljen od Svemogućeg Allaha, Koji navodi njegov lični savjet svome vlastitom sinu u kojem on kaže: **"O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda"**, tako on zabranjuje svome sinu i opominje ga da ne pridružuje druge u obožavanju uz Allaha. Imam

[1] Međutim, ova predaja je slaba jer se u lancu prenosilaca nalazi El-Dža'fi, kojega su Buhari i Nesa'i okarakterisali slabim

Buhari kaže: "Rekao mi je Kutejbe od Džerira, od El-A'meša, od Ibrahima, od Alkame, od Abdullaha, koji kaže: 'Kada je objavljen ajet: **'Biće sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju; oni će biti na Pravome putu.'** (El-En'ām, 82.), rekli smo: 'O Allahov Poslaniče! Ko to među nama nije učinio nepravdu prema sebi?' Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, je odgovorio: 'Nije kao što vi kažete jer 'nepravda' i 'vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju' znači širk (tj. pridruživanje drugih Allahu u obožavanju). Jeste li čuli Lukmana koji kaže svome sinu: **'O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda.'** " (Lukmān, 13.)

Zatim, Allah nas obavještava i savjetuje čovječanstvo da vodi brigu o roditeljima. On ističe njihova prava kod djece i naređuje nam da budemo prema njima pažljivi, čak ako su i politeisti. Ali, ne treba ih poslušati ako ga oni pozovu da obožava druge uz Allaha. Zatim, Lukman nastavlja savjetovati svoga sina, govoreći: **"O sinko moj, dobro ili zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti, jer Allah zna najskrivenije stvari, On je Sveznajući"**, tj. zabranjuje mu da čini zlo ljudima i u najmanjoj mjeri, zato što će to Allah iznijeti i donijeti na obračun, na Danu proživljenja. Uzvišeni Allah kaže: **"Allah neće nikome ni trunku nepravde učiniti."** (En-Nisā", 40.), i kaže: **"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terazije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti; ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je to što ćemo Mi račune ispitivati."** (El-Enbijā', 47.), i kaže mu da, bez obzira da

li je loše djelo teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u Zemlji, Allah će ga iznijeti, jer On poznaje njegovo tačno mjesto, **"...jer Allah zna najskrivenije stvari, On je Sveznajući."** Uzvišeni Allah također kaže: **"U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičega svježeg niti ičega suhog, ničega što nije u jasnoj Knjizi."** (El-En'ām, 59.), i kaže: **"Nema ničeg skrivenog ni na nebu ni na Zemlji, a da nije u Knjizi jasnoj."** (En-Neml, 75.), i kaže: **"...Koji zna i ono što je skriveno, zacijelo će vam (Čas proživljenja) doći. — Njemu ne može ništa, ni trunčica jedna ni na nebesima ni na Zemlji, izmaći, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u jasnoj Knjizi."** (Es-Sebe', 3.)

Es-Sadi tvrdi da stijena, koja se spominje u ajetu, leži ispod sedme zemlje, ali ovo mišljenje je potpuno odbačeno zato što je riječ "stijena" (*sahretun*) neodređena, a da je ova tvrdnja istinita, ona bi bila određena (*es-sahretu*). Tako "stijena" u ovom slučaju označava bilo koju stijenu, a ne neku posebnu. Se'id El-Hudri prenosi da je Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Da neko od vas učini djela u stijeni, koja nema vrata ili otvora, njegova djela, kakva god ona bila, izaći će (na vidjelo)."

Lukman kaže: **"O sinko moj, obavljaj molitvu"**, tj. obavljaj je ispravno i u njeno vrijeme. Zatim, on kaže: **"...traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih"**, cjelokupnom svojom moći, svojom rukom, jezikom, a ako ne možeš, učini to svojim srcem (tj. odbaci to i osudi). Zatim, savjetuje ga da bude strpljiv, kazavši:

"...i strpljivo podnosi ono što te zadesi", jer ako neko naređuje dobro, a zabranjuje zlo, on će vjerovatno biti smatran neprijateljem od strane određenih ljudi (ali će konačna nagrada sigurno biti njegova). Zbog toga, on mu zapovijeda da bude strpljiv, **"...dužnost je tako postupiti"**. To je neizbježno i ne smije se zanemariti.

Uzvišeni Allah kaže: **"I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje"**, prenose Ibn-Abbas, Mudžahid, Ikrima, Se'id ibn Džubejr, Ed-Dahhak, Jezid ibn El-Esam, Ebu-l-Dževza' i drugi da to znači da ne smije biti razmetljiv i ohol.

Uzvišeni Allah kaže: **"...i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog."** Lukman zabranjuje svome sinu razmetanje u hodu. Uzvišeni Allah kaže: **"Ne hodi po zemlji nadmeno, jer zemlju ne možeš probiti ni brda u visinu dostići"** (El-Isrā', 37.), tj. nećeš moći polomiti cijelu Zemlju, niti je probiti svojim brzim i snažnim korakom, niti ćeš planine dostići svojim razmetanjem i ohološću. Tako, dobro znaj, da si ti samo ljudsko biće (stvoren da obožavaš Jedinog Allaha). U jednom Poslanikovom, sallallāhu 'alejhi ve sellem, hadisu se kaže: "Dok je jedan čovjek išao, povlačeći za sobom svoju odjeću iz oholosti, učinjeno je da ga Zemlja proguta i on će nastaviti da u nju propada sve do Dana proživljenja." (Prenosi Buhari u svome *Sahihu*) U drugom hadisu se kaže: "Čuvaj se da ne povlačiš za sobom svoju odjeću iz oholosti, jer je to razmetanje koje Allah ne voli." Uzvišeni Allah kaže: **"...jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog."**

Nakon što Lukman zabranjuje sinu da korača razmetljivo, naređuje mu da u hodu bude umjeren, govoreći: **"U hodu budi odmjeren"**, tj. ne hodaj ni prebrzo ni pres-

poro, nego između toga; **"A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: 'Mir vama!'"** (El-Furkān, 63.) Zatim, Lukman kaže: **"... a u govoru ne budi grlat"**, tj. dok govoriš ne povisuj svoj glas previše, jer je najneprijatniji glas revanje magarca.

Prenosi Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Kada čuješ kukurijekanje pijetlova, zatraži Allahov blagoslov jer (njihovo kukurijekanje znači da) su vidjeli meleka. A, kada čuješ revanje magaraca, zatraži utočište kod Allaha od šejtana zato što (njihovo revanje znači da) su vidjeli šejtana." (Prenosi Buhari u svome *Sahihu*) Zbog toga, zabranjeno je nekome da bespotrebno podiže svoj glas. Ali, podizanje glasa prilikom učenja ezana i na bojnom polju je dopušteno.

Ovo su savjeti koje je Lukman dao svome sinu, a koji su spomenuti u Časnom Kur'anu. Mnogi drugi su spomenuti u knjizi *Lukmanova mudrost*. Iz ove vrijedne knjige, citiramo sljedeće:

Imam Ahmed prenosi da je Ibn-Omer, r. a., kazao: "Rekao nam je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem: 'Mudri Lukman je rekao: Da je išta povjereno Allahu, on bi to i sačuvao.'" (Hadis je slab)

Prenosi Ebu-Hatim od El-Kasima ibn Muhajmire, da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rekao: "Lukman je kazao svome sinu, kada ga je savjetovao: 'O sinko moj! Čuvaj se maskiranja jer je to izdaja noću, a poniženje danju.'"

Prenosi Demure od Es-Sarija ibn Jahjaa, koji kaže: "Lukman je kazao svome sinu: 'O sinko moj! Uistinu, mudrost je dovela siromaha na kraljevske dvore.'"

Kazao mi je moj otac, od Abdaha ibn Sulejmana, od Ibn-Mubareka, od Abdurrahmana El-Mes'udija, od Avna ibn Abdullaha, koji kaže: "Lukman je kazao svome sinu: 'O sinko moj! Kada dođeš na skup ljudi, poselami ih, pa se skloni ustranu i ni riječ nemoj progovoriti, dok oni ne budu govorili. Ako oni čine zikr, sjećajući se Allaha, pridruži im se. Ali, ako čine šta drugo, okreni se od njih i potraži druge (koji se sjećaju Svemogućeg Allaha).'"

Kazao mi je moj otac, od Amra ibn Osmana, od Demure ibn Hafs ibn Omera, koji kaže: "Lukman je stavio vreću gorušice pored sebe i počeo savjetovati svoga sina, dajući mu sa svakim savjetom po zrno gorušice, dok je nije nestalo. Rekao je: 'O sinko moj! Dao sam ti savjeta, da su dati planini, ona bi se raspukla!' Rekao je: 'Pa je njegov sin bio zatečen.'"

Ibn-Abbas, r. a., prenosi: "Pazite crne ljude, zato što su trojica od njih dženetlije: mudri Lukman, Negus i Bilal (prvi mujezin)." (Kako bilo, ovaj hadis je neobičan i odbačen.)

Imam Ahmed, u svojoj knjizi *Ez-Zuhd* naveo je Lukmanov životopis i mnoge druge vrijedne stvari. Rekao je: "Kazao mi je Veki' od Sufjana, preko jednog nepoznatog čovjeka, od Mudžahida, koji kaže: 'Allahove riječi: **'A Mi smo Lukmanu mudrost darovali'**, tj. mudrost i razumijevanje vjere. Dodao je: 'On nije bio poslanik.'" Isto se prenosi od Vehb ibn Munebbiha.

Veki' nam je prenio od Sufjana, od Eš'asa, od Ikrime, od Ibn-Abbasa, r. a., da je rekao: "Lukman je bio etiopljanski rob."

Esved nam je kazao, od Hammada, od Ali ibn Jezida, od Se'id ibn Musejjeba, koji kaže: "Lukman je bio krojač."

Sejar nam je kazao, od Dža'fera, od Malik ibn Dinara, koji kaže: "Lukman je kazao svome sinu: 'O sinko moj! Uzmi poslušnost Allahu kao svoju trgovinu, pa ćeš steći dobit, nemajući bilo kakvu robu.' "

Jezid nam je kazao od Ebu-l-Ešheba, od Muhammeda ibn Vesi'a, koji kaže: "Lukman je kazao svome sinu: 'O sinko moj! Boj se Allaha i nemoj dopustiti da ljudi primijete da Ga se bojiš da bi stekao poštovanje (od njih), dok je tvoje srce grješno.' "

Jezid ibn Harun i Veki' su nam kazali od Ebu-l-Ešheba, od Halid Er-Rebi'a, kako kaže: "Lukman je bio etiopljanski rop koji je radio kao stolar. Jednog dana, njegov gospodar mu je naredio da zakolje kozu i donese mu dva najljepša i najukusnija dijela od nje. Lukman je tako učinio i donio mu jezik i srce. Gospodar je upitao: 'Nisi li našao ništa ljepše od ovoga?' Lukman je rekao: 'Ne!' Nakon nekog vremena, gospodar mu je naredio da zakolje kozu, i da baci dva najštetnija njena dijela. Lukman je zaklao kozu i bacio jezik i srce. Gospodar je uzviknuo, kazavši: 'Naredio sam ti da mi doneseš najukusnije dijelove od nje i donio si mi jezik i srce, pa sam ti naredio da odbaciš najštetnije dijelove od nje i bacio si jezik i srce, kako to može biti?!' Lukman je rekao: 'Ništa ne može biti prijatnije od toga ako su dobri i ništa ne može biti štetnije od toga ako su loši.' "

Davud ibn Rašid nam je kazao od Ibn-Mubareka, od Ma'mera, od Ebu-Osmana, čovjeka iz Basre, koji kaže: "Lukman je kazao svome sinu: 'O sinko moj! Nemoj poželjeti neznalicu za prijatelja, jer može pomisliti da odobravaš njegovo neznanje. I ne uzimaj srcu ljutnju mudrog čovjeka, jer može odustati od tebe.' "

Davud ibn Usejd nam je kazao od Isma'ila ibn Ajjaša, od Demdema ibn Zer'eta, od Šurejha ibn Ubejda El-Hadremija, od Abdullaha ibn Zejda, koji kaže: "Lukman je rekao: 'Uistinu, Allahova Ruka je na ustima mudrog čovjeka, nijedan od njih ne govori, osim ono što mu je Allah dozvolio.' "

Abdurrezzak nam je rekao da je čuo Ibn-Džurejdža, koji kaže: "Bio sam zamaskirao svoju glavu noću i Omer mi je kazao: 'Nisi li čuo da je Lukman rekao: 'Maskiranje tokom dana je ponižavanje, a tokom noći je sramoćenje'. Pa, zašto bi se maskirao noću?' Rekao je: 'Lukman nije bio dužnik.' "

Prenio mi je Hasan od El-Džunejda, a ovaj od Sufjana, koji kaže: "Lukman je kazao svome sinu: 'O sinko moj! Nikad nisam zažalio kada sam šutio. Ako se riječi srebro, šutnja je zlato.' "

Prenijeli su mi Abdussamed i Veki' od Ebu-Ešheba, a ovaj od Katade, koji kaže: "Lukman je kazao svome sinu: 'O sinko moj! Napusti zlo i ono će napustiti tebe, jer zlo rađa samo zlo.' "

Imam Ahmed kaže: "Rekao mi je Abdurrahman ibn Mehdi, od Nafi'a ibn Omera, od Ibn Ebi-Meliketa, od Ubejda ibn Umejra, koji kaže: "Lukman je rekao svome sinu, kada ga je savjetovao: 'O sinko moj! Izaberi među skupovima (ljudi) pažljivo! Ako pronađeš skup na ko-

jem se spominje Allah i ti sjedi sa njima. Tako, ako si učen, tvoje će ti znanje korisiti, a, ako si neznalica, oni će te podučiti i, ako Allah želi da im dobro učini, ti ćeš u tome imati koristi. O sinko moj! Nemoj sjediti na skupu na kojem se Allah ne spominje! Jer, ako si učen, tvoje ti znanje neće koristiti, ako si neznalica, oni će povećati tvoje neznanje, a, ako Allah želi da im naudi, ti ćeš biti kažnjen sa njima. O sinko moj! Neka te ne veseli prizor snažna čovjeka koji prolijeva krv vjernika, jer je Allah za njega odredio ubicu koji nikada ne umire.' "

Ebu-Mu'avija nam prenosi od Hišama ibn Urveta, a on od svoga oca, koji kaže: "Mudrost nalaže: 'O sinko moj! Neka tvoj govor bude lijep i tvoje lice nasmijano, bit ćeš od ljudi više voljen nego oni koji im daju opskrbu.' " I kaže: "Navodi se u mudrosti — ili Tevratu: 'Ljubaznost je vrhunac mudrosti.' " I, on kaže: "Navodi se u Tevratu: 'Kada pokažeš milost (drugima), milost će biti pokazana tebi.' " I kaže: "Navodi se u mudrosti: 'Dobit ćeš onako kako budeš davao (ili, požnjet ćeš ono šta posiješ).' " I kaže: "Navodi se u mudrosti: 'Voli svoga prijatelja i prijatelja svoga oca.' "

Abdurrezzak prenosi od Ma'mera, od Ejjuba, od Ebu-Kilabe, koji kaže: "Lukman je jednom prilikom upitan: 'Ko je najbolji po pitanju strpljenja?' Rekao je: 'To je onaj koji ne počini štetu, nakon što se strpi.' Oni, koji su ga upitali rekoše: 'Ko je najbolji po pitanju znanja?' On reče: 'To je onaj koji dodaje svome znanju kroz znanje drugih.' Oni upitaše: 'Ko je najbolji među svim ljudima?' On reče: 'Onaj koji je imućan.' Oni rekoše: 'Da li je to onaj koji posjeduje imovinu i bogatstvo?' On reče: 'Ne! To je onaj koji ima dobro i, kada mu se ono zatraži, on to ne odbije i ne spriječi. I to je onaj koji ne treba ništa od drugih.' "

Prenosi Sufjan ibn Ujejne: "Lukman je bio upitan: 'Ko je najgori među ljudima?' Odgovorio je: 'To je onaj koji ne osjeća sramotu kada bude zatečen dok čini grješno djelo.' "

Ebu-Samed nam prenosi od Malik ibn Dinara, koji kaže: "Našao sam nekoliko mudrosti, a to su: 'Uzvišeni Allah razbacuje i rasipa kosti onih koji daju vjerska mišljenja u skladu sa ljudskim prohtjevima i željama.' 'Nema koristi u tome da naučiš nešto novo, dok ne budeš primjenjivao šta si već prethodno naučio. Ovo je poput čovjeka koji sakupi gomilu suhog drveta, zatim pokuša da je ponese, ali ne mogne. Nakon toga, on sakupi još jednu gomilu.' "

Abdullah ibn Ahmed kaže: "Rekao mi je El-Hakem ibn Ebu-Zuhejr ibn Musa od El-Feredža ibn Fudaleta, od Ebu-Se'ida, koji kaže: 'Lukman je kazao svome sinu: 'O sinko moj! Neka tvoju hranu jedu samo pobožni ljudi, i posavjetuj se sa učenima o svojim poslovima.' "

Ovo su bile riječi koje imam Ahmed navodi od Lukmanove mudrosti, a ja sam nešto dodao što on ne prenosi, a on navodi i stvari koje ja nisam spomenuo. A Allah najbolje zna.

Ibn Ebi-Hatim kaže: "Rekao mi je moj otac, od El-Abbasa ibn El-Velida, od Zejda ibn Jahja ibn Ubejda El-Huza'ija, od Se'ida ibn Beširа, od Katade, koji kaže: 'Uzvišeni Allah je omogućio Lukmanu da odabere između poslanstva i mudrosti i on (Lukman) je odabrao mudrost umjesto poslanstva. Zatim je Džebra'il došao dok je on

spavao i prosuo mudrost po njemu, pa je on počeo da je izgovara naredno jutro.' "

Se'id kaže: Čuo sam Katadu kako kaže: 'Lukmanu je kazano: 'Zašto si odabrao mudrost nad poslanstvom, kada ti je bilo omogućeno da izabereš među njima?' Rekao je: 'Da me je Allah obavezao poslanstvom, ja bih ga primio i snažno se borio da zadobijem Njegovo zadovoljstvo, ali On mi je dozvolio da biram. Pobojao sam se da sam previše slab za poslanstvo, pa sam odabrao mudrost.' " Ova predaja nije sasvim vjerodostojna, zato što se za Se'ida ibn Beširа kaže da nije povjerljiv. Kako bilo, mnogi među našim ranijim učenjacima, od kojih su najistaknutiji: Mudžahid, Se'id ibn El-Musejjeb i Ibn-Abbas, Allah bio sa njima zadovoljan, bili su stava da Allahove riječi: **"A Mi smo Lukmanu mudrost darovali"**, označavaju sposobnost odlučivanja i vjersko razumijevanje. Stoga, on nije bio poslanik i ništa mu od Allaha dolazio *vahj* (objava).

Vlasnici rovova

Uzvišeni Allah kaže: **"Tako mi neba sazviježđima okićenog i Dana već određenog, i prisutnih, i onoga što će biti prisutno, — prokleti neka su oni koji su rovove iskopali, i vatrom i gorivom ih napunili, kada su oko nje sjedili i bili svjedoci onoga što su vjernicima radili! A svetili su im se samo zato što su u Allaha, Silnoga i hvale dostojnog, vjerovali, čija je vlast i na nebesima i na Zemlji, — a Allah je svemu Svjedok. One koji vjernike i vjernice budu na muke stavljali pa se ne budu pokajali — čeka patnja u Džehennemu i isto tako prženje u ognju."** (El-Burūdž, 10.)

Muhammed ibn Ishak tvrdi da su oni živjeli nakon dolaska Isaa, a. s., ali drugi učenjaci se s njim ne slažu, tvrdeći da su živjeli prije njega. Kako bilo, mnogi učenjaci su spomenuli da se ovakav događaj ponovio više puta. Postoji Poslanikov, sallallāhu 'alejhi ve sellem, hadis koji nam kazuje o onima koji su spomenuti u Časnom Kur'anu. Imam Ahmed kaže: "Rekao mi je Hammad ibn Seleme, od Sabita, od Abdurrahmana, od Ebu-Lejle, koji kaže: 'Suhejb, r. a., prenosi da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi ve sellem, tako rekao: 'Nekada davno, prije vas, živio je jedan vladar koji je imao svoga

čarobnjaka. Kada je čarobnjak ostario, rekao je vladaru: 'Ja sam ostario i smrt mi se približila, pa mi daj jednoga dječaka da ga poučim čarolijama.' Tako mu je vladar dao jednog dječaka. Na putu, između vladara i čarobnjaka, živio je jedan monah. Dječak je, jednom prilikom, prolazeći pored monaha, navratio kod njega, pa mu se svidjelo kako govori. Kad bi došao čarobnjaku, udarao bi ga i pitao gdje se zadržao. Kad bi se vratio svojima kod kuće, i oni bi ga udarali i pitali gdje se zadržao. Dječak se na to požalio monahu, pa mu je ovaj rekao: 'Kad te bude htio udariti čarobnjak, reci da si se zadržao kod kuće, a kad te budu htjeli udariti kod kuće reci da si se zadržao kod čarobnjaka!' Jednoga dana dječak je naišao na jednu ogromnu i strašnu životinju koja se ispriječila pred svijet tako da ne mogu prolaziti, pa je pomislio: 'Danas ću vidjeti da li je Allahu draži monah ili čarobnjak.' Uzeo je kamen i rekao: 'Bože, ako ti je draži monah od čarobnjaka, usmrti ovu životinju i neka ljudi prolaze!' Zatim je bacio kamen, pogodio životinju i ubio je, pa je svijet počeo prolaziti. Kasnije je o svemu ovome ispričao monahu, pa mu je monah rekao: 'E moj sine, ti si bolji od mene i bit ćeš stavljen u iskušenje. Ako budeš stavljen na iskušenje, nemoj nikome govoriti za mene!' Dječak je liječio slijepce, gubavce i druge bolesnike. Iscjeljivao je od svake bolesti. Vladar je imao jednog bliskog prijatelja, sugovornika, koji je oslijepio. Čuvši za dječaka, on mu je došao s bogatim darovima i rekao: 'Izliječi me, tvoje je sve što ovdje vidiš!' Dječak je rekao: 'Ja ne liječim nikoga, nego Uzvišeni Allah. Ako u Njega vjeruješ, ja ću Allaha zamoliti da te izliječi.' Ovaj je povjerovao, pa je dječak zamolio Allaha i izliječio ga.

Zatim je ovaj otišao kod vladara i ponovo sjeo u njegovo društvo kao i ranije, pa ga je vladar upitao: 'Hej ti, ko ti je vratio vid?' On je odgovorio: 'Moj Gospodar!' Na to je vladar rekao: 'Ja?' Ovaj je odgovorio: 'Ne, nego Allah, moj i tvoj Gospodar.' Vladar je zatim upitao: 'Zar ti imaš drugog gospodara osim mene?' 'Imam, moj i tvoj gospodar je Allah', rekao je. Zatim ga je počeo mučiti dok mu nije kazao za dječaka, a onda je naredio da mu se dječak dovede. Kad su ga doveli, upitao je: 'Sine, kako svojim čarolijama liječiš slijepce i gubavce i sve ove bolesnike?' 'Ja ne liječim nikoga, nego Uzvišeni Gospodar', odgovorio je. 'Ja?', upitao je vladar. 'Ne', odgovorio je. 'Zar ti imaš drugog gospodara mimo mene?', upitao je. On je odgovorio: 'Moj i tvoj Gospodar je Allah.' Onda je i njega počeo mučiti dok mu nije kazao za monaha. Potom je doveden i monah, pa mu je rekao: 'Poreci svoju vjeru!' Kada je ovaj odbio to učiniti, uzeo je pilu i razrezao mu glavu na dva dijela, koji su pali na zemlju. Zatim je slijepcu rekao da porekne svoju vjeru, pa, kada je i ovaj to odbio, uzeo je pilu i njemu razrezao glavu na dva dijela, koja su pala na zemlju. Onda je dječaku rekao da porekne svoju vjeru, pa, kada je i on odbio to učiniti, poslao ga je sa grupom svojih ljudi na tu i tu planinu i rekao: 'Kad se popnete na vrh, ako porekne vjeru, poštedite ga, a, ako odbije da to učini, onda ga gurnite.' Kad su ga odveli i s njim se popeli na vrh planine on je zamolio: 'Bože, spasi me od njih, kako Ti hoćeš!' Brdo se zatreslo i svi su se survali. Dječak je, raspitujući se, došao do vladara, koji ga je, kad je ušao, upitao: 'Šta je sa tvojim društvom?' On je odgovorio: 'Allah Uzvišeni me od njih spasio.' Onda je s njim na lađi poslao

drugu grupu i rekao im: 'Kad se otisnete na pučinu, ako porekne svoju vjeru, poštedite ga, a ako ne, bacite ga u more!' Kad su se otisnuli na more, dječak je zamolio: 'Bože, spasi me od njih, kako Ti hoćeš!', pa su se svi utopili. Dječak se opet vratio i, kada je ušao vladaru, upitao ga je vladar: 'Šta je sa tvojim društvom?' On je odgovorio: 'Allah Uzvišeni me od njih spasio.' Zatim je rekao vladaru: 'Ti me ne možeš ubiti dok ne uradiš šta ti budem naredio. Ako uradiš šta ti naredim, ubit ćeš me, a, ako ne, nećeš me moći ubiti!' 'A šta to trebam uraditi?', upitao je. On je rekao: 'Skupi sav narod na jednom platou (mjestu), zatim me razapni na jedno stablo, a onda uzmi strijelu iz mog tobolca i reci: 'U ime Allaha, Gospodara ovog dječaka!' Ako to uradiš, ubit ćeš me.' Tako je i uradio. Uzeo je strijelu, stavio je u luk, zategao i rekao: 'U ime Allaha, Gospodara ovog dječaka', a zatim je odapeo. Strijela je dječaka pogodila pravo u slijepoočnicu. Dječak je na mjesto gdje ga je pogodila strijela stavio ruku i umro. Tada je svijet povikao: 'Mi vjerujemo u Gospodara ovog dječaka!' Vladaru su tada rekli: 'Tako nam Allaha, zadesilo te baš ono čega si se bojao, sav je svijet povjerovao!' Onda je naredio da se iskopaju jame i u njima nalože vatre i rekao: 'Ko se odrekne svoje vjere, pustite ga, a ko odbije da to učini, gurnite ga u vatru!' Svijet se gurao i utrkivao. Jedna žena sa djetetom, koje je dojila, opirala se da padne u vatru, pa joj je dijete reklo: 'Majko strpi se! Ti si na Istini.' " (Prenose imam Ahmed, Muslim i En-Nesa'i hadis od Hammada ibn Seleme).

Učenjaci smatraju da se događaj kod rova ponavljao u prošlosti više puta. Ibn Ebi-Hatim kaže: "Rekao mi je moj otac od Ebu-Jemana, od Safvan ibn Abdurrahman

ibn Džubejra, koji kaže: 'Događaj kod rova se dogodio u Jemenu, za života Tubbe'a. I dogodio se u Konstantinopolju za života Konstantina, koji je naložio lomače na koje je bacao one koje su primili vjeru Isaa, a. s. (islamski monoteizam). Također se dogodio u Iraku, u Babiloniji, za života Nabukodonosora, koji je postavio idole i naredio ljudima da se klanjaju pred njima. Danijel, Izrija i Mešail su odbili, pa je stoga zapalio ogromnu lomaču i bacio ih u nju. Kako bilo, Uzvišeni Allah ih je spasio od vatre i učinio da deveterica grješnika padnu u vatru koju su sami naložili.' "

U vezi sa Allahovim riječima: **"... prokleti neka su oni koji su rovove iskopali"**, Es-Sadi kaže: "Bile su tri jame: jedna u Šamu (Siriji), druga u Iraku, a treća je bila u Jemenu." (Prenosi Ibn Ebi-Hatim)

Pobožnjak Bersisa (Otpadnik)

Uzvišeni Allah kaže: **"Slični su šejtanu kad kažu čovjeku: 'Budi nevjernik!' — pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: 'Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!' Obojicu ih na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve nevjernike."** (El-Hašr, 16.–17.)

Ibn-Džerir kaže da je Abdullah ibn Mes'ud protumačio kur'anski ajet: **"Slični su šejtanu kad kažu čovjeku: 'Budi nevjernik!' — pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: 'Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!' Obojicu ih na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve nevjernike."** (El-Hašr, 16.–17.) Ibn-Mes'ud, r. a., kaže: "Bila je jednom neka žena koja je napasala ovce i koze. Imala je četvericu braće. Ona je (iz nekog razloga) provela noć u redovničkoj ćeliji. Redovnik je sa njom učinio blud i ona je ostala noseća. Šejtan mu je došao i kazao: 'Ubij ženu i zakopaj je, jer si ti poštovan i jako uvažen čovjek' (tj. nemoj rizikovati svoj ugled zbog te obične žene). Redovnik ju je ubio, a potom je zako-

pao. Zbog toga, šejtan je posjetio četvericu njene braće u snu, dok su oni spavali, i rekao im: 'Redovnik je počinio blud sa vašom sestrom, zato što je ostala trudna, ubio ju je i zakopao na tom i tom mjestu.' Ujutro, jedan od njih je rekao: 'Tako mi Allaha! Sinoć sam nešto usnio i ne znam da li da vam to ispričam ili da to zadržim za sebe?' Rekli su: 'Ispričaj nam.' Tako je i učinio, i jedan od njih reče: 'Tako mi Allaha! Usnio sam isti san.' Sljedeći je rekao isto, kao i četvrti. Složili su se da mora biti nešto ozbiljno u tome snu. Otišli su kralju i zamolili njegovu pomoć protiv tog redovnika. Kraljevi vojnici su došli da ga uhapse i odveli su ga. Na putu, šejtan je došao redovniku (i šapnuo mu na uho): 'Ja sam ti ovo učinio. Niko te drugi ne može od ovoga spasiti. Učini mi jednu sedždu i, zauzvrat, ja ću te spasiti od ovoga.' I redovnik učini sedždu šejtanu. Kada su se pojavili pred kraljem, šejtan mu je rekao: 'Ja sa tobom nemam ništa!' Na kraju, redovnik je ubijen."

Isto kazivanje, samo drugim riječima, prenosi vođa vjernika, Alija ibn Ebi-Talib, r. a.. Ibn-Džerir kaže: "Rekao mi je Hallad ibn Eslem od En-Nadra ibn Šamila, od Su'beta, od Ebu-Ishaka, od Abdullaha ibn Nahika, koji kaže: 'Čuo sam Aliju kako kaže: 'Redovnik je činio ibadet Allahu Jedinom šezdeset godina. Šejtan je nastojao da ga zavede, ali nije mogao. Otišao je ženi i podučio je zlu (zaludio je). Žena je imala braću, pa ih je posjetio šejtan da im kaže da je odvedu redovniku na liječenje. Odveli su je redovniku i on ju je liječio. Nakon toga, ona je ostala neko vrijeme u njegovoj ćeliji (kući). Jednog dana, ona ga je privukla i počinio je sa njom blud. Ona je ostala trudna i on ju je ubio (da sakrije prvo nedjelo). Došla su njena braća (kada su saznala za to) i šejtan se pojavio redovniku i kazao: 'Ja sam tvoj prijatelj, nisam našao rješenje ili način da te obmanim, ali sam (konačno) uspio. Pa, pokori mi se i ja ću te od ovoga spasiti.' Redovnik je tako i učinio. Zatim, šejtan je rekao: 'Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!' " (El-Hašr, 16.) Ovo je objašnjenje Allahovih riječi: **"Slični su šejtanu kad kaže čovjeku: 'Budi nevjernik!' — pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: 'Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!' Obojicu ih na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve nevjernike."** (El-Hašr, 16.–17.)

Vlasnici slona

Uzvišeni Allah kaže: **"Zar nisi čuo šta je sa vlasnicima slona Gospodar tvoj uradio! Zar lukavstvo njihovo nije omeo i protiv njih jata ptica poslao, koje su na njih grumenje od gline pečene bacale, pa ih On kao lišće koje su crvi istočili učinio?"** (El-Fil, 1.–5.)

Et-Taberi kaže: "Prvi koji je pripitomio slonove bio je Ifridun ibn Eskijan koji je ubio Ed-Dahhaka. On je prvi koji je upotrebljavao sedlo za konje. Međutim, prvi koji je pripitomio i jahao na konjima bio je Tahmuris, treći kralj na Zemlji. Također, kaže se da je Isma'il, a. s., sin Ibrahima, a. s., bio prvi koji je jahao konje. Vjerovatno je on bio prvi koji je jahao na njima među Arapima, a Allah najbolje zna."

Kaže se: "Iako je slon velik, on se plaši mačaka. Stoga, neki među ratnicima, tokom svojih ratova protiv Indijaca, nosili su nekoliko mačaka na bojno polje, što je tjeralo slonove da pobjegnu."

Ibn-Ishak kaže: "Guverner ili potkralj, Ebreha El-Ešram je izgradio veliku i veličanstvenu crkvu, te je napisao kralju Abesinije, Negusu: 'Sagradio sam crkvu koja je bez presedana i namjeravam da zamjenim hodočašće u Meku, hodočašćem u Abesiniju'."

Es-Suhejli kaže: "Ebreha El-Ešram je potčinio Jemence i natjerao ih da sagrade tu zlu crkvu, a prisilio ih je da kušaju nekoliko vrsta poniženja. Odsijecao je ruku onome ko bi kasnio na posao prije izlaska Sunca. Uzeo je mnogo vrijednih stvari iz Belkisine palate, da bi ih dodao u crkvu. Uzeo je mramor, drago kamenje i vrijednu prtljagu. Štaviše, podigao je zlatne i srebrene krstove, ispovjedaonice od ebanovine i slonovače, podigao njenu konstrukciju i proširio je. Poslije toga, kada je Ebreha ubijen, ko god je uzeo nešto od njene građe ili ukrasa, džini su oklijevali i suzdržavali se da mu nanesu štetu, zato što je bila sagrađena na pogrebnim mjestima dva idola, Ku'ajba i njegove žene, čija je visina bila šezdeset lakata. Tako su je Jemenci ostavili netaknutom do vremena Es-Seffaha, prvog abasijskog halife. On, Es-Saffah, poslao je skupinu pobožnih učenjaka, čvrste volje, koji su je sasvim porušili i ona je ostala takvom do današnjega dana."

Ibn-Ishak kaže: "Kada su Arapi čuli za pismo koje je Ebreha poslao Negusu, jedan čovjek od Kinana se razbjesnio. Išao je dok nije stigao do crkve, gdje je urinirao po njenim zidovima. Niko ga nije primijetio, te se on bezbjedno vratio kući. Vijest je čuo Ebreha, koji je upitao o počiniocu. Odgovoreno mu je: 'To je učinio jedan od onih Arapa koji čine hodočašće Ka'bi u Meki, kad je čuo za vašu namjeru da ćete preusmjeriti hodočašće od njihovog Svetog hrama u vašu (skoro sagrađenu) crkvu. On (Arap) se razbjesnio i došao da se pomokri u njoj, očitujući da je nepodobna (za to).' Kad je to čuo, Ebreha se strašno naljutio i dao zavjet da će uništiti Ka'bu. Zatim je naredio Abesincima (kršćanima) da se pripreme za rat. Vodio je veliki pohod na Meku imavši slona ili više slonova u svojoj pratnji. Arapi su čuli za vijesti i bili su preplašeni, ali su odlučili da se protiv njega bore, kada je potvrđena vijest da namjerava uništiti Sveti hram. Jedan među prvacima i vladarima Jemena, koji se zvao Zu-Nefer, krenuo je sa svojim ljudima i onima koji su se odazvali pozivu da se bore protiv Ebrehe. Dvije su se strane sukobile, a Zu-Nefer sa svojim sljedbenicima je bio poražen i odveden kao zarobljenik. Zatim je doveden pred Ebrehu koji ga je želio ubiti, ali Zu-Nefer reče: 'O kralju! Nemoj me ubiti, ja ti mogu biti koristan.' Ebreha ga nije ubio i zadržao ga je okovanog u zarobljeništvu. Potom je Ebreha krenuo, namjeravajući ono zbog čega je i pošao. Došao je u zemlju Has'ama, gdje mu se suprostavio i Nufejl ibn Habib El-Has'ami, koji je predvodio svoja dva plemena Šehran i Nahis, zajedno sa drugim sljedbenicima, od Arapa. Nufejl je bio poražen i uzet kao zarobljenik, te je doveden pred Ebrehu. Ebreha ga je namjeravao ubiti, ali Nufejl reče: 'O kralju! Nemoj me ubiti. Mogu te odvesti na odredište koje želiš. Evo ti ovdje moj zavjet na vjernost.' Ebreha ga je oslobodio i uzeo ga kao vodiča. Kada su prošli pokraj Taifa, došao mu je Mes'ud ibn Mu'tab ibn Malik ibn Ka'b ibn Amr ibn Sa'd ibn Avf ibn Sekif, zajedno sa svojim sljedbenicima, i rekao: 'O kralju! Mi smo samo tvoji robovi, mi slušamo i pokoravamo se, nikakvog neprijateljstva nije bilo između nas i vas i naša Kuća nije ona koju vi želite (tj. El-Lat), vi samo želite Kuću u Meki. Stoga, mi šaljemo s vama nekoga, koji će vas njoj odvesti.' "

Ibn-Ishak kaže: "*El-Lat* je bila 'sveta' kuća u Taifu, koja je njima predstavljala ono što je ostatku Arapa predstav-

ljala Ka'ba. Oni su poslali čovjeka po imenu Ebu-Ragal da mu (Ebrehi) pokaže put do Meke. Išli su, dok nisu stigli u mjesto Mugammes, gdje je Ebu-Ragal umro. Ebu-Ragal je tu pokopan i poslije toga Arapi su kamenovali njegov mezar. Kako bilo, spomenuo sam u kazivanju o Semudu da je Ebu-Ragal bio u Ebrehinoj povorci i da se sklonio ispod Svetog hrama (Ka'be), a kada je izašao, kamen ga je pogodio i on je umro." Poslanik sallallāhu 'alejhi ve sellem je rekao svojim ashabima: "Kao znak toga, pokopan je sa dvije zlatne grane." Kopali su i doista su ih našli. Da bi se uskladilo između ove predaje i predaje Ibn-Ishaka, ja bih rekao: "Kasniji Ebu-Ragal je imao isto ime, kao njegov gornji predak, čiji je mezar bio kamenovan od strane Arapa. Štaviše, narod je kamenovao njegov mezar, kao što je kamenovao i mezar njegovog prethodnika."

Ibn-Ishak kaže: "Kada je Ebreha stigao u Mugammes, poslao je čovjeka po imenu El-Esved ibn Maksud sa izviđačkim odredom. El-Esved je oteo nešto imovine Arapa, među kojima su bile i dvije stotine deva koje su pripadale Abdulmuttalibu, Poslanikovom, sallallāhu 'alejhi ve sellem, djedu, koji je bio poglavar među velikašima. Zato Kurejš, Kinane i Huzejl odlučiše da se bore protiv Ebrehe, ali, kada shvatiše da to nisu u stanju, odbaciše tu pomisao. Ebreha je potom poslao Hanata El-Himjerija u Meku, naredivši mu da potraži poglavara naroda i da mu kaže: 'Ja (kralj) nisam došao da se borim protiv vas, došao sam samo da uništim Sveti hram. Ako nam ne budete stali na put, mi nećemo nauditi nikome od vas.' Ebreha je dodao svome glasniku: 'I ako ne pokaže želju da se bori, dovedi ga meni.' Kada je Hanata ušao u Meku, upitao je za njenog poglavara i vladara. Kazano mu je: 'To je Abdulmuttalib ibn Hašim.' Vidio ga je, pa mu je saopćio poruku. Abdulmuttalib je rekao: 'Allaha mi! Ne namjeravamo da se borimo. Mi to zaista nismo u stanju. Ovo je Sveti hram Allaha i njegovog *Halila* (prijatelja) Ibrahima, a. s., jedino ga On može zaštititi, ako to želi.' Kada je Hanata to čuo, rekao je: 'Pođi sa mnom da se susretneš sa njim (Ebrehom), on mi je tako naredio.' Abdulmuttalib je krenuo sa njim, u društvu nekoliko svojih sinova, i došli su nadomak logora. Upitao je o Zu-Neferu, koji je bio njegov prijatelj. Ušao je njemu, gdje je bio zatvoren, i kazao: 'O Zu-Neferu! Ne možeš li ništa učiniti za nas u ovoj našoj neprilici?' Zu-Nefer reče: 'Šta može učiniti zarobljenik koji čeka smrt da dođe ili ujutro, ili naveče? Sve što mogu učiniti je da pošaljem čovjeku koji se brine o slonu, Enisu, koji je moj prijatelj, da te preporučim, kažem dobru riječ o tebi, založim se za tebe kod njega i zatražim za tebe dozvolu da se sastaneš sa Ebrehom.' Abdulmuttalib reče: 'To je dovoljno za mene.' Zu Nefer je poručio Enisu: 'Uistinu Abdulmuttalib je poglavar Kurejšija, on je velikodušan i prema ljudima i prema životinjama, a kralj (Ebreha) je zaplijenio dvije stotine deva koje njemu pripadaju. Pa, zatraži dozvolu za njega da se susretne sa Ebrehom i učini šta je god korisno za njega.' Enis reče: 'Sigurno ću to učiniti.' Enis ga je predstavio Ebrehi, pa je rekao: 'O kralju! Ovdje je poglavar Kurejšija i želi da se pojavi pred Vama, pa molim Vas da mu date dozvolu.' Ebreha je dao svoj pristanak. Abdulmuttalib je bio veoma naočit i krupan i, kada ga je Ebreha ugledao, iskazao mu je veliko poštovanje, impresioniran njime. Nije dozvolio da

sjedi nisko pred njim, a isto tako nije želio dopustiti da ga Abesinci vide kako mu dopušta da sjedi na njegovom vlastitom sjedištu (prijestolju), pa je sišao i sjeo pored njega na skupocjeni ćilim. Zatim je rekao svome prevodiocu: 'Pitaj ga šta želi?' Kako bilo, Ebreha je bio iznenađen da čuje od Abdulmuttaliba, preko svoga prevodioca, da je sve što želi naknada za njegovih dvije stotine deva, a nije od njega zatražio da ostavi samu Ka'bu. Kada je Ebreha izrazio čuđenje, Abdulmuttalib je odgovorio: 'Ja sam gospodar deva, a ovaj Hram ima svoga Gospodara koji će ga braniti.' Ebreha reče: 'Od mene ga neće moći odbraniti.' Abdulmuttalib reče: 'Vidjet ćemo.' Konačno, Ebreha mu je vratio njegove deve nazad."

Ibn-Ishak kaže: "Veli se da, kada je Abdulmuttalib došao kod Ebrehe, bio je u društvu Ja'mura ibn Nefe'eta ibn Adija ibn Ed-Dejla ibn Bekra ibn Abdi-Menata ibn Kinaneta, poglavara plemena Benu-Bekr, i Huvejlida ibn Va'ila, poglavara plemena Huzejl, koji su ponudili Ebrehi trećinu imovine pokrajine Tihame, da se vrati i ostavi Ka'bu na miru. Ali, Ebreha je odbio njihovu ponudu." Ibn-Ishak je dodao: "Nisam siguran u vjerodostojnost ovoga!"

Kada se Abdulmuttalib vratio kući, kazao je Kurejšijama o onome šta se dogodilo između njega i Ebrehe i naredio im da napuste Meku i odu u planine. Potom je sa nekoliko ljudi stajao držeći halku na vratima Ka'be, čineći dovu Allahu i tražeći Njegovu pomoć protiv Ebrehe i njegove vojske.

Ibn-Ishak kaže: "Zatim je Abdulmuttalib pustio halku na vratima i pošao sa svojim drugovima u planine, tražeći utočište i čekajući šta će se sljedeće dogoditi. Ujutro, Ebreha se pripremio da uđe u Meku i pripremio je svoga slona i vojsku. Ime slona je bilo Mahmud. Kada se zaputio prema Meki, Nufejl ibn Habib mu je prišao i šapnuo na uho: 'Klekni, Mahmude, i vrati se kući bezbjedno, ti si u Allahovom Svetom gradu.' Pustio je njegovo uho i slon je kleknuo."

Es-Suhejli kaže: "Ovo znači da je slon pao na zemlju, pošto slonovi ne kleče. Veli se da neki slonovi mogu kleknuti kao deve. A, Allah najbolje zna."

Nufejl ibn Habib je otišao i uspinjao sa na planinu sve dok se nije bio udaljen i bezbjedan. Abesinci su tukli slona prisiljavajući ga da ustane na svoje noge, ali on je odbio. Udarali su njegovu glavu oružjem, poput sjekire, ali on je odbio. Trudili su se svim silama da ga natjeraju da ustane na svoje noge, ali nisu mogli. Okrenuli su njegovo lice prema Jemenu i on je ustao i potrčao. Usmjerili su ga prema Šamu (Siriji), pa prema istoku i ustao bi i potrčao tamo. Ponovo su ga usmjerili prema Meki, a on je odbio. Potom, Uzvišeni Allah je poslao na njih ptice sa mora, nalik jastrebovima. Svaka ptica je nosila po tri kamenčića: jedan u svome kljunu i još dva u svojim nogama. Kamenčići su bili nalik na grašak i leću, i niko među Abesincima nije pogođen kamenom, a da nije poginuo. Ali ptice ih nisu sve pogodile. Ostatak njih je bježao tražeći put kojim su došli i tražeći od Nufejla ibn Habiba da ih uputi nazad u Jemen.

Ibn-Ishak kaže: "Abesinci su bježali dok ih je smrt progonila na svakom koraku. Ebreha je također pogođen kamenom. Nosili su ga i njegovo tijelo je počelo da se raspada, dok nisu stigli u Sanu. Nakon kratkog vre-

mena, njegovo srce je puklo (kako kažu historičari) i on je umro."

Ibn-Ishak kaže: "Rekao mi je Ja'kub ibn Utbe da su se te godine po prvi put na Arabijskom poluotoku pojavile male i velike boginje i gorko drveće kao što je kolocint i afrička rutvica."

Ibn-Ishak kaže: "Kada je Uzvišeni Allah poslao Svoga Poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, on je podsjetio Kurejšije na Njegovu milost i naklonost koju im je Allah darovao kroz poraz Abesinaca i pobjedu nad njima, proučivši riječi: **'Zar nisi čuo šta je sa vlasnicima slona Gospodar tvoj uradio! Zar lukavstvo njihovo nije omeo i protiv njih jata ptica poslao, koje su na njih grumenje od gline pečene bacale, pa ih On kao lišće koje su crvi istočili učinio?'** "

Zatim, Ibn-Hišam i Ibn-Ishak tumače ovu suru, pa kažu sljedeće: Ibn-Hišam kaže: "Riječ 'ebābīl' znači 'u grupama'," iako Arapi nisu nikada upotrebljavali ovu riječ prije objave Časnog Kur'ana. Riječ 'sidždžīl', kako Ibn-Hišam prenosi od Junusa En-Nahvija i Ebu-Ubejde, znači kod Arapa nešto tvrdo i čvrsto. On kaže da neki komentatori smatraju da je ova riječ složenica iz dvije riječi preuzete iz perzijskog jezika: 'sindž' i 'džil' od kojih prva znači kamen, a druga glinu. Riječ 'el-asfu' koristi se za lišće. El-Nesa'i kaže: "Čuo sam od nekih gramatičara da jednina od riječi 'ebabil' glasi 'ebil'." Pored toga, mnogi od naših ranijih učenjaka kažu: "*Ebabil* su nepregledne grupe ptica koje sa svih strana dolaze."

Ibn-Abbas, r. a., kaže: "Njihovi kljunovi su bili kao oni u ptica, a njihove noge poput nogu pasa." Ikrima prenosi: "Njihove glave su bile poput onih u lavova i došle su sa mora, a bile su zelene boje." Uz to, Ubejd ibn Omer kaže: "To su bile morske crne ptice, koje su nosile kamenčiće u svojim kljunovima i nogama." Abdullah ibn Abbas, Allah mu se smilovao, također kaže: "Izgledale su kao Feniks, a najmanji kamen koji su nosile bio jednak ljudskoj glavi, a drugo kamenje je bilo poput deva." Isto ovo tvrdi i Junus ibn Bakir, prenoseći od Ibn-Ishaka. Neki komentatori kažu: "Kamenčići su bili vrlo sitni." A Allah najbolje zna.

Ibn Ebi-Hatim kaže: "Ebu-Zerr nam je prenio od Muhammeda ibn Abdullaha ibn Ebi-Šejbe, od Mu'avije, od El-A'meša, od Ebu-Sufjana, od Ubejda ibn Umejra, koji kaže: 'Kada je Uzvišeni Allah htio da uništi vlasnike slona, On je na njih sa mora poslao ptice u skupinama koje su ličile jastrebovima, svaka od njih je nosila po tri kamenčića, jedan u svome kljunu i dva u svojim nogama. Nadlijetale su dok nisu bile tačno iznad vojske, zatim su kliknule i ispustile kamenje. Kamenje je odsijecalo ili lomilo onoga koga je pogodilo od glave do nožnih prsta. Pored toga, Uzvišeni Allah je poslao žestok vjetar koji je ponio kamenje i pridodao njihovoj brzini i snazi, što je učinilo da većina neprijatelja pogine.' "

Ibn-Ishak kaže, kako je ranije navedeno, da nisu svi oni pogođeni kamenjem. Jedan broj njih je uspio da se vrati u Jemen i prenese svome narodu šta se dogodilo njima i cijeloj vojsci. I sam Ebreha je pogođen kamenjem i nošen je sve do Jemena, gdje je umro, prokleo ga Uzvišeni Allah.

Prenosi Ibn-Ishak: "Rekao mi je Abdullah ibn Ebu-Bekr od Semure, od Aiše, Allah bio sa njom zadovoljan, da je rekla: 'Vidjela sam jahača i poslužitelja slona u Me-

ki slijepa, osakaćena, kako traži od ljudi da ga nahrane.' "
Ranije je spomenuto da se poslužitelj slona zvao Enis, ali jahač nije poznat. A Allah najbolje zna.

U svome *Tefsiru* (Tumačenju Kur'ana), En-Nekkaš je spomenuo da je poplava odnijela njihova tijela i bacila ih u more. U istoj godini, u kojoj se zbio ovaj veliki događaj, rođen je poslanik Muhammed, sallallāhu 'alejhi ve sellem. Neki učenjaci kažu da se dogodio dvije godine prije njegovog, sallallāhu 'alejhi ve sellem, rođenja.

Zatim, Ibn-Ishak citira poeziju Arapa koja je napisana u vezi sa tim velikim događajem, u kojem je Uzvišeni Allah učinio Svoj Sveti hram pobjedničkim i kojem je želio podariti čast, dostojanstvo, pročišćenje i poštovanje kroz slanje Svoga poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem, i Šerijata koji je sa njim dostavio. Jedan od glavnih stubova ovoga Zakona je namaz, čijom je kiblom, pravcem u kojem se obavlja namaz, učinjena časna Ka'ba. To što je Uzvišeni Allah učinio sa vlasnicima slona, nikako nije bilo zbog samih Kurejšija, jer su kršćani, koje su predstavljali Abesinci, bili su bliži Ka'bi od politeista Kurejša. Pobjeda podarena Svetom hramu samom bila je priprema za dolazak poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi ve sellem.

Ibn-Ishak i ostali dodaju: "Nakon Ebrehine smrti, Abesincima je vladao njegov sin, Jaksum, zatim njegov brat, Maksum ibn Ebreha, koji je bio njihov posljednji kralj."

Događaj sa slonom se dogodio u muharremu, 882. godine po rimskom kalendaru. Nakon smrti Ebrehe i dva njegova sina koja su ga naslijedila, abesinska vlast u Jemenu je završena, a crkva, koju je Ebreha sagradio, bila

je napuštena. Niko joj nije mogao ni prići, jer je sagrađena na pogrebnom mjestu dva idola, Ku'ajba i njegove žene. Ova dva idola bila su načinjena od drveta, njihova visina je bila oko šezdeset lakata i bili su u vezi sa džinima. Iz tog razloga, niko nije mogao rizikovati da se približi crkvi ili da uzme nešto od njene građe ili ukrasa, bojeći se džinskoga zla. Ostala je napuštena do vremena prvog abasijskog halife Es-Seffaha, kojem su došle vijesti o bogatstvima nađenim unutar crkve. Poslao je svog namjesnika u Jemenu, El-Abbasa ibn Er-Rebi'a da je uništi i donese sve vrijedne stvari, koje se tamo mogu naći.

Konačno, treba podići ruke i učiniti dovu Svemogućem Allahu: "O Allahu! Sva slava pripada Tebi, Ti si Svjetlo nebesa i Zemlje. I sva slava pripada Tebi, Ti si Čuvar nebesa i Zemlje. I sva slava pripada Tebi, Ti si Gospodar nebesa i Zemlje, i onoga što je između njih. Ti si Istina, Tvoje obećanje je istina, Tvoj govor je istina, susret sa Tobom je istina, i Džennet je istina i Džehennnem je istina, i svi su poslanici istiniti, i Određeni čas je istina. O Allahu! Ja se Tebi predajem, i u Tebe vjerujem, i od Tebe zavisim, i Tebi se kajem, i u Tvoje ime se borim, i pokoravam se Tvojim odredbama. Pa molim Te, oprosti mi moje grijehe, prošle i buduće, tajne i javne. Ti si Taj Kojeg obožavam, niko nema pravo da se obožava osim Tebe."

Sadržaj